
2018

VII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ ТА АЗІЇ

---

31 серпня 2018 р.

Переяслав-Хмельницький

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»

молодіжна громадська організація
«НЕЗАЛЕЖНА АСОЦІАЦІЯ МОЛОДІ»

студентське наукове товариство історичного факультету
«КОМІТЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ»

МАТЕРІАЛИ

VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
**«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки
в країнах Європи та Азії»**

31 серпня 2018 р.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ВЫСШЕЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ
«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды»

молодежная общественная организация
«НЕЗАВИСИМАЯ АССОЦИАЦИЯ МОЛОДЕЖИ»

студенческое научное общество исторического факультета
«КОМИТЕТ ИССЛЕДОВАНИЯ ИСТОРИИ И СОВРЕМЕННОСТИ»

МАТЕРИАЛЫ

VII Международной научно-практической интернет-конференции
**«Проблемы и перспективы развития современной науки
в странах Европы и Азии»**

31 августа 2018 г.

СБОРНИК НАУЧНЫХ РАБОТ

Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «**Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії**» // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2018 р. – 73 с.

Материалы VII Международной научно-практической интернет-конференции «**Проблемы и перспективы развития современной науки в странах Европы и Азии**» // Сборник научных трудов. – Переяслав-Хмельницький, 2018 г. – 73 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор історичних наук, професор, дійсний член НАПН України,
ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор исторических наук, профессор, действительный член НАПН Украины, ректор ГВУЗ «Переяслав-Хмельницький государственный педагогический университет имени Григория Сковороды».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;

Г.Л. Токмань – д.п.н., професор;

Н.В. Ігнатенко – к.п.н., професор;

В.В. Куйбіда – к.біол.н., доцент;

В.А. Вінс – к.псих.н.;

Ю.В. Бобровнік – к.і.н.;

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;

Г.Л. Токмань – д.п.н., професор;

Н.В. Ігнатенко – к.п.н., професор;

В.В. Куйбіда – к.біол.н., доцент;

В.А. Вінс – к.псих.н.;

Ю.В. Бобровнік – к.і.н.;

Члени оргкомітету інтернет-конференції:

Ю.В. Бобровнік,

А.П. Король,

Ю.С. Табачок.

Члены оргкомитета интернет-конференции:

Ю.В. Бобровнік,

А.П. Король,

Ю.С. Табачок.

Упорядники збірника:

І.В. Тиха,

А.М. Вовкодав.

Составители сборника:

Ю.В. Бобровнік,

А.М. Вовкодав.

СЕКЦІЯ: ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

Людмила Кирилук, Ніна Тарасюк
(Луцьк, Україна)

ГІДРОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДУБЕНЬСЬКОГО РАЙОНУ

В умовах зростаючого антропогенного навантаження актуальності набуває дослідження чистоти поверхневих вод та постає проблема водо забезпечення та водоспоживання. В різних районах України ці проблеми суттєво різняться. Передусім, найбільше потерпають території промислових регіонів. Разом з тим, важлива роль у водо забезпеченні належить малим та середнім річкам басейну Дніпра. Саме малі річки є основними постачальниками прісної води, але, разом з тим, саме малі і середні річки найбільше потерпають від антропогенного навантаження. Основними чинниками формування екологічної ситуації в басейнах малих річок є, передусім, види використання земель, поширення сміттєзвалищ, осередків стоку неочищених вод міської та промислової каналізації, поверхневий стік з території тваринницьких ферм, комплексів, ерозія ґрунтів внаслідок порушення агротехніки сільськогосподарських угідь, зменшення площі лісових земель та багаторічних насаджень, а також проблема спрямлення русел в результаті проведення осушувальних меліорацій.

Забруднення поверхневих вод Дубенського району неодноразово розглядалось в засобах масової інформації. Це актуальна регіональна проблема, яка вивчається передусім із позицій дослідження якості води в р. Іква. Аналіз та оцінка стану якості води в р.Іква і різні часові зрізи приведена в наукових роботах Клименка О.М., Боярин М.В., Буднік З. [1; 2]. Разом з тим, питання гідроекологічних проблем району залишаються поза увагою. Актуальною на сьогодні є не лише оцінка якості води в річці Іква, але і вивчення її природних особливостей з метою збереження екологічної рівноваги та впровадження природоохоронних заходів. Метою дослідження є аналіз гідрологічного режиму поверхневих вод Дубенського району, виявлення осередків забруднення та шляхів покращення екологічної ситуації. Вихідними матеріалами слугували дані спостережень по гідропосту Великі Млинівці, а також опубліковані результати в «Доповіді про стан навколишнього середовища у Рівненській області». Інформація про природні умови Дубенського району представлена в довідкових виданнях [4; 6].

Мережу поверхневих вод Дубенського району формує основна водна артерія – р. Іква (права притока р. Стир), та її притока Тартачка, яка утворюється від злиття двох малих річок – Іловиці та Замишівки. Загальна протяжність русла р. Ікви – 155 км, а площа басейну – 2250 км² [4]. Долина річки переважно коритоподібна, у верхів'ї з крутими схилами, а в пониззі - ширина її перевищує 5 км. Заплава р. Іква шириною від 100 до 650 м місцями заболочена, нині – переважно осушена. Іква – належить до середніх річок України правобережжя басейну Дніпра з шириною річища від 5 до 25 м. Глибина змінюється від 0,5 до 2,2 м. Права притока Ікви – р. Тартачка, довжиною в 42 км з широкою заболоченою заплавою (до 1,1 км), яка також зазнала осушувальних меліорацій. Річище також досить звивисте, в окремих місцях при великій воді сягає до 10 м. Нині – це магістральний канал меліоративної системи «Іква». Річка Тартачка утворюється від злиття двох маленьких річок –Іловиці та Замишівки. Ліва притока Тартачки – р. Іловиця, довжиною в 20 км. Це вже рівнинна річка з широкою долиною, із слабо звивистим річищем, яке також переважно виконує функції осушувального каналу. Замишівка – права притока Тартачки, довжиною 21 км. Долина шириною до 6 км із заболоченою заплавою. Русло місцями сягає ширини до 8 м, сформована мережа ставків, які є водоприймачами меліоративної системи.

Основним чинником формування сучасної гідроекологічної ситуації є природокористування на території району. В структурі угідь Дубенського району переважають сільськогосподарські землі, частка яких становить 68%. 25% території – це лісові землі, 4% – під забудовою, 25 – річки та ставки, канали, 1% - заболочені землі. Значні площі земель є осушеними (загальна площа – 43400 га, 10% яких на початок 2016 року є вториннозаболоченими), осушувальна система «Іква» займає площу 9003 га.

Густота річкової мережі на території району становить 0,67 км/ кв.км. Похил основної водної артерії – р. Іква змінюється від 1,9 до 1,1 м/км. Ґрунтові води в межах басейну річки залягають на глибинах від 320 см і більше. Річка Іква є основним постачальником води для м. Дубно та, загалом, для Дубенського району. Тому особливості екологічного стану її басейну, специфіка формування гідрохімічного стоку є надзвичайно актуальною регіональною проблемою. Вважають, що основним джерелом живлення річки є атмосферні опади. Проте, в районі гідропосту Великі Млинівці на підземне живлення припадає 55% стоку, тому можна вважати, що річка відноситься до річок з переважанням підземного живлення. Підземні води мають температуру близько 8°C, тому взимку на цій ділянці річки не утворюється крижаний покрив. Мінералізація вод річки залежить від мінерального складу підземних вод.

В багаторічному гідрографі середній й показник максимального стоку спостерігається в березні місяці (5 м³/с), а мінімальний (2,7 м³/с) припадає на серпень та грудень. Таким чином, для р. Іква ті її басейну чітко виражена повінь та два меженні періоди. В таблиці 1 приведено показники багаторічного стоку в басейні р. Іква. Ганущак М.М. (2014) встановлено, що максимальні витрати води в р.Іква мають тісну залежність від максимальних рівнів води, коефіцієнт кореляції становить 0,91 [3].

Таблиця 1

Багаторічні характеристики стоку р. Іква (гідропост Великі Млинівці)

Витрати води	Модуль стоку	Максимальна витрата	Мінімальна витрата
3,29 м ³ /с	5,2 л/с/км ²	92,4 м ³ /с (17 березня 1945 року)	0,1 м ³ /с (30 листопада 1963 року)

За даними аналізу спостережень за період з 2000 року витрати води в р. Іква є рівними та мало змінними. При цьому слід зауважити, що кількість опадів в басейні р. Іква за аналізований період збільшилась [3]. Найбільша кількість опадів випадає влітку, але зростання температури повітря, випаровування та збільшення потреб водоспоживання є чинниками, які зменшують витрати води в річці та її притоках. За весь період спостережень по гідро посту найбільш тривала повинь становила 36 днів, розпочалась 28 лютого і тривала до 4 квітня. Шар стоку за цей період рівний 29 мм. За час повені об'ємстоку становив 18% від річного сумарного. Загалом у розподілі стоку найбільша частка припадає на весну (близько 30%), найменша – на осінь (20%), решта – порівну на літо та зиму.

Поверхневі води в басейні р. Іква слабо забруднені. Основним забрудником вод р. Іква є стічні води КВП ВКГ «Дубноводоканал» [5]. За хімічним складом вода характеризується як задовільна належить до 3 класу. Серед основних інгредієнтів, що є забрудниками води, виділяються нітрати, які є наслідком використання азотних добрив на сільськогосподарських землях, а також забруднення побутовими та промисловими стічними водами. Показники забруднення води зростають поблизу с. Іванне нижче від скиду «Дубноводоканал». В цьому районі вода відноситься до 5 та 6 класу якості, і є забрудненою, мало придатною для водоспоживання, особливо у теплий період року.

За вмістом хімічних інгредієнтів серед мережі поверхневих вод також виділяється р. Іква. За розрахунковими показниками коефіцієнта забруднення з 2008 року вода в річці характеризується як слабо і помірно забруднена. Максимальний показник забруднення було відмічено у 2010 році - 5,9. Влітку 2010 року вода в річці характеризувалась як брудна, зовсім не придатна для водоспоживання [2]. За даними аналізу води по гідропосту Великі Млинівці встановлено, що якість води в р.Іква в період з 2000 по 2016 рр. змінюється від «слабо» та «помірно забрудненої» до «брудної». Слабка динаміка забруднення зумовлена вочевидь саме підземною складовою живлення річки.

Загалом, територія Дубенського району відноситься до слабо забруднених районів Рівненщини з відносно чистими підземними водами. Чистота між пластових підземних вод визначається глибиною їх залягання і потужним пластом геологічних відкладів (шаром аерації).

Разом з тим, небезпечними є сміттєзвалища (більше 20), невпорядковані склади отрутохімікатів та паливно-мастильних матеріалів, а також населені пункти з відсутніми каналізаційними мережами. Лише 29 населених пунктів району мають централізоване водопостачання, а 74 – є неорганізованими споживачами різної якості поверхневих та підземних вод.

За даними приведеними у «Доповіді про стан довкілля у Рівненській області» в період з 2014 по 2016 рік спостерігається зменшення сумарного обсягу забруднюючих речовин у водах р. Іква [5]. Але заростання русла та берегів грубими прибережними травами призводить до сповільнення стоку, а підвищення температури прискорює процес споживання кисню. Тому впродовж теплого сезону року якість води в р.Іква та поверхневих водотоків в її басейні значно погіршується.

В умовах Дубенського району вирішення питання водозабезпечення можливе лише за функціонування автоматизованої системи моніторингу стану вод не лише на р.Іква, але і на малих водотоках її басейну. Важливим моментом впорядкування водозабезпечення є паспортизація свердловин в кожному населеному пункті з обов'язковим аналізом якості води, моніторинг територій з нагромадженням твердих побутових відходів та скерування на їх утилізацію. Саме ці питання є пріоритетними у роботі адміністрації новостворених громад.

Література:

1. Боярин М. Управління водними ресурсами басейну річки Іква в межах Рівненської області// М.Боярин.- Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Географічні науки. - №6, 2013. - С.38-42.
2. Буднік З. Комплексна оцінка якості води річка Іква в межах Дубенського району. [Електронний ресурс] Режим доступу: ep3.nuwm.edu.ua/3735/1/Vs693.pdf.
3. Ганущак М.М. Гідрохімічні особливості формування стоку р. Стир / М. М. Ганущак // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Географічні науки. - 2012. - № 9. - С. 3-10.
4. Географічна енциклопедія України: у 3 т. / редколегія: О. М. Маринич (відпов. ред.) та ін. — К.: «Українська радянська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1989. – С.56.
5. Доповідь про стан довкілля Рівненської області у 2016 році. [Електронний ресурс] Режим доступу: www.ecoivne.gov.ua/report_about_environment/.
6. Дубенська районна державна адміністрація. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://dubnorada.rv.ua/>

Орест Пендерецький
(Івано-Франківський, Україна)

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ЧИННИК КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Карпатський регіон має високу середню густоту населення. Природний приріст населення в регіоні вищий від середнього в країні [1, с. 78].

У гірських районах чотирьох Карпатських областей: Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька проживає близько 1,3 млн. осіб (тобто близько 20 % усього їх населення, з них третина – на висоті 500 м над рівнем моря і вище). Не знаходячи роботи в регіоні, значна частка людей вимушена шукати її за його межами. Ослабленню цих та інших негативних процесів, розширенню сфер зайнятості та розвитку інфраструктури сприятиме впровадження в краї промислового туризму з відповідною організацією обслуговування, де може бути задіяне місцеве населення. В цьому контексті розумної альтернативи туризму і рекреації просто не існує [2, с. 185].

Відомості Державної служби статистики на 1 січня 2016 року

№ з/п	Області					
	Назва	Закарпатська	Львівська	Івано-Франківська	Чернівецька	Всього
1	Площа, тис. км. кв.	12,8	21,8	13,9	8,1	56,6
2	Населення, млн. чол.	1,25	2,5	1,4	0,9	6,05
3	Туристичних фірм, шт.	47	141	69	111	368
4	Об'єкти приротно-заповідного фонду, шт.	415	400	147	310	1272

Соціальні передумови розвитку промислового туризму в Карпатському суспільно-географічному районі слід оцінювати як доволі сприятливі. Наявність значних потенційних трудових ресурсів (а людський ресурс є основним у сфері надання туристичних послуг), багата національна культура і самобутній колорит етносів і субетнічних груп створюють сприятливі передумови для перетворення Карпатського краю на один з основних теренів культурно-пізнавального туризму України.

Демографічний потенціал Карпатського району характеризують такі цифри: станом на 1.01.2015 р. тут проживало біля 12 % населення України, у т. ч. 20,71 % сільського населення держави. Середня щільність населення – 108,0 осіб/км.кв. – на 38,5 % вища, ніж пересічно по Україні (78,0 осіб/км.кв.). Однак у гірській місцевості градієнт щільності заселення території знижується з висотою на 3,5 – 5,0 осіб/100 м. Вагому роль у формуванні туристичного іміджу й соціальної інфраструктури туризму Карпатського району відіграє також та обставина, що за винятком Львівщини, в цій місцевості переважає сільське населення (51,98 %).

На формування меж Карпатського регіону суттєво впливає група суспільних чинників, які мають свої особливості: природно-ландшафтні; етнокультурні; адміністративно-територіального устрою земель регіону; спільність історичного розвитку; ментальне відчуття спорідненості населення та однакову систему життєвих стереотипів і цінностей; прикордонне положення; схожі проблеми трансформації господарського комплексу в сучасних макроекономічних умовах; чинник територіального поділу праці (фактично в Україні є 2 регіони, умови яких дозволяють забезпечувати задоволення суспільних потреб в рекреаційних послугах: Причорноморсько-Азовський та Карпатський. Так як Причорноморсько-Азовський на сьогодні є не дієздатний для рекреації, то Карпатський туристичний регіон залишається практично єдиною територією, яка може задовільнити попит населення на ці послуги; вигідне географічне положення території, Карпатський регіон розташований в центрі Європи і має сполучення із країнами Заходу; в Карпатах є всі можливості для центру міжнародного бізнесу, що стимулюватиме ріст комерційного та ділового напрямків промислового туризму [3, с. 168]; наявність необхідної природно-ресурсної бази разом із спорудами і устаткуванням з видобутку і переробки сировини (озокериту; нафти і газу; солі; сірки; дорогоцінних металів; деревини; будівельних матеріалів і ін.); шахти і складські приміщення колишнього військового комплексу; споруди і устаткування діючих і зупинених підприємств; трубопровідне транспортування нафти і газу, соляної ропи та інших продуктів; народні промисли та місця декоративно-прикладного мистецтва; економічна конкурентоспроможність рекреаційної сфери.

За матеріалами перепису України 2015 р., Закарпатська область має в своєму складі українців (80,51 % від усього населення області), угорців (12,08 %), румун (2,56 %), росіян (2,47 %), циган (1,12 %), словаків (0,45 %), німців (0,28 %) і інших національностей. По території області розселилися в горах лемки та гуцули. До туристів, що є ще однією вагомою запорукою перетворення краю на найколоритніший осередок міжнародного туризму в Центрально-Східній Європі, дуже гостинно відноситься місцеве населення.

Стаціонарна оздоровча рекреація не поступається найкращим курортним стандартам Німеччини, Угорщини, Польщі та Франції. Санаторії, будинки відпочинку і пансіонати, туристичні бази області

одночасно можуть приймати до 4000 відпочиваючих. Через сусідство Закарпаття з Словаччиною, Польщею, Румунією та Угорщиною, вона є однією з найпривабливіших і найпрестижніших туристичних регіонів держави. Державний кордон України в межах області становить 467,2 км, у тому числі: з Румунією – 203,9 км, Угорщиною – 133,1 км, Словаччиною – 97,6 км та Польщею – 32,6 км [1, с. 212]. Завдячуючи цьому Закарпаття притягує туристичні потоки із Заходу й Сходу, Півночі й Півдня Європейського континенту.

На території Закарпатської області є 8 замків та дерев'яних храмів, а художні вироби, старожитні пам'ятники писемності і книгодрукування, вишивки, древній живопис і різьба по дереву - це музей народного мистецтва, основу яких становлять товари промислового туризму. Цінність яких підтверджується реалізацією під-час гірськолижного спорту, період проведення якого триває з кінця листопада до середини березня. Не даремно про область знають як один з найпрестижніших куточків лікування та відпочинку людей. Проте сучасний стан Закарпаття, його матеріально-технічна база залишається на нижчому, порівняно зі світовими стандартами, рівні. Необхідно звернути увагу не на збільшення кількості рекреаційних об'єктів і їх потужностей, а на налагодження конкурентоспроможного ринку рекреаційних послуг шляхом модернізації наявної відпочинкової інфраструктури та поширення нових видів туризму, зокрема промислового.

Львівська область є найбільша і економічно найрозвиненіша в Карпатському регіоні. Її площа сягає 3,6 % території України і займає 17-те місце серед областей країни. Густота населення – 127 осіб на км.кв. – Львівщина посідає четверте місце у державі (після Донецької, Луганської та Дніпропетровської областей). Тут є 7 курортів, два національні парки ("Сколівські Бескиди" та "Яворівський") і близько 4000 пам'яток історії та культури під охороною держави (понад 2 тис. охоронних об'єктів розташовано у Львові; історико-архітектурний ансамбль його центральної частини у 1998 р. внесено до списку світової спадщини ЮНЕСКО). Жодна інша область України не може похвалитися таким розмаїттям пам'яток історії, археології, архітектури та монументального мистецтва. Адже область має 1/4 всієї історико-культурної спадщини України, що приваблюють туристів з усієї України та з-за кордону. Історико-архітектурні комплекси різноманітних архітектурних стилів XII-XIX ст., унікальні зібрання й колекції, що зберігаються в Національному та Історичному музеях, Картинній галереї, Музеї історії релігії та Арсеналі – музеї старовинної зброї. Музеї етнографії та художнього промислу запрошують туристів відвідати унікальні колекції порцеляни і фаянсу, меблів і ткацтва, прикладного та декоративного мистецтва, що є значним ресурсом промислового туризму в регіоні [4, с. 185].

Івано-Франківщина має 1,388 млн. осіб (2,9% від населення України). Міське населення – 43,4%, сільське – 56,6%. Густина населення – 105 осіб на кв.км. У всіх адміністративно-територіальних одиницях області, крім м. Івано-Франківська та м. Коломия, частка українців у загальній чисельності населення перевищує 90%. Друга за чисельністю національність в області – росіяни (близько 4%). Основна зона їхнього проживання – це міська місцевість. Росіяни проживають, головним чином, у містах Івано-Франківськ, Коломия й Калуш. В інших районах області частка росіян у загальній чисельності населення не перевищує 3%. Серед інших національностей області багато білорусів і поляків.

В історичному плані Івано-Франківщина багата на славетні імена. Серед них дівчина-патріотка з Рогатина, що увійшла в історію під ім'ям Роксолана; Олекса Довбуш - керівник опришківського руху; Семен Височан - сподвижник Богдана Хмельницького; Іван Вагилевич – письменники; Василь Стефаник; Марко Черемшина; Лесь Мартович; Степан Бандера – проголошений народом Герой України.

Івано-Франківськ є обласний центр (237 тисяч мешканців), найбільший культурний та економічний центр краю, історія якого налічує понад три з половиною сторіччя. Важливим культурним і духовним осередком краю є місто Коломия, третє за населенням після Івано-Франківська і Калуша. Населення міста й околиць створило немало перлин духовної та матеріальної культури. Скарбницею народних промислів є Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини і Покуття імені Є.Кобринського, що діє від 1935 року, музей „Писанка” оригінальної архітектури (у формі писанки), де зібрано понад 12 тис. екземплярів писанок з України та інших країн. Етнографічно населення Івано-Франківщини поділяється на Опілля, Покуття, Бойківщину та Гуцульщину. Їх мешканці зберегли деякі відмінності в мові, одязі, культурі та побуті й уже цим привертають увагу туристів.

В області розвинені різні види художніх народних промислів. Під руками різьбярів, гончарів, мосяжників, ткачів народжуються мистецькі вироби, що розходяться по світу. Визнаним центром гуцульського мистецтва є Косів, де працює мистецький ярмарок.

Література:

1. Рутинський М.Й. Туристичний комплекс Карпатського регіону України: навчальний посібник / М.Й. Рутинський, О.В. Стецюк. – Чернівці: Книги – XXI. – 2008. – 440 с.
2. Рудько Г.І. Конструктивна геоєкологія / Г.І. Рудько, О.М. Адаменко. – К.: ТОВ „МАКЛАУТ”. – 2008. – 320 с.
3. Масляк П.О. Рекреаційна географія: навч. посіб. / П. О. Масляк. – К.: Знання. – 2008. – 343 с.
4. Пендерецький О.В. Територіальна організація промислового туризму Карпатського суспільно-географічного району та основні напрямки її вдосконалення: Монографія / О.В. Пендерецький. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2011. – 225 с.

СЕКЦІЯ: ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Ганна Кириченко
(Київ, Україна)

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Сучасні трансформаційні процеси в розбудові українського демократичного суспільства вимагають встановлення принципово нових відносин між владою та громадськістю на основі створення дієвих механізмів державного управління.

Ефективна взаємодія органів державної влади із громадськістю передбачає налагодження конструктивного, прямого і зворотного зв'язку. Сьогодні співпраця державної влади і громадськості перестала бути завданням виключно національного рівня. До цього процесу активно долучаються й міжнародні організації. Тому у розвинутому механізмі такого зв'язку зацікавлені як громадяни, які мають можливість, з одного боку, інформувати органи державної влади про свої проблеми, а з іншого, здійснювати контроль за діяльністю органів державної влади; органи державної влади, які повинні налагоджувати конструктивний діалог з громадськістю з метою виконання поставлених завдань державного управління, так і міжнародні організації. Це не тільки сприяє посиленню соціального діалогу в окремих державах, але й дозволяє розбудовувати стабільні відносини на міжнаціональних рівнях з урахуванням єдиних ціннісних засад – демократії, захисту прав людини, верховенства права. Дієвим способом такої взаємодії виступає позитивний імідж органів державної влади.

Як стверджує В.Г. Горчакова, позитивний імідж - це "найбільш економний спосіб породження і розпізнання складної соціальної дійсності, апробований шлях ідентифікації об'єкта, в результаті якого він стає впізнаним, або його ідеалізації – прагнення видати бажане за дійсне" [1, с. 223].

Сьогодні в Україні спостерігається досить низький рівень довіри до різних гілок влади, що зумовлено насамперед не тільки оцінкою їх діяльності, але й емоційним сприйняттям іміджу владних структур.

Позитивний імідж органів державної влади виступає як функціональне явище, що детермінує налагодження ефективної взаємодії між владою і суспільством та виконує взаємообумовлені функції, а саме:

1. Цілепокладання – досягнення органами державної влади цілей і завдань, окреслених державною політикою.
2. Інформаційну – задоволення інформаційних потреб суспільства щодо діяльності органів державної влади.
3. Комунікативну – активізація взаємодії, налагодження співпраці на засадах партнерства між органами державної влади і громадськістю.
4. Інтегративну – залучення громадян до процесу державного управління.
5. Мобілізаційну – підтримка громадянами дій і програм органів державної влади.
6. Агрегування – пошуку і залучення ресурсів.
7. Аксіологічну – дає можливість визначити соціальні, моральні, ідеологічні, естетичні та інші цінності, особливо в перехідні періоди суспільного розвитку, коли виникає проблема вибору шляхів розвитку.
8. Рефлексивну – перетворення прихованих допущень на предмет спеціалізованого дослідження; пояснення загальних ідей, прагнень, ініціатив, які обумовлюють унікальні (культурні) або універсальні (цивілізаційні) принципи, форми організації і реалізації суспільно-історичної діяльності [2, с. 145].

Формування позитивного іміджу органів державної влади повинно відбуватись на засадах довгострокової, обґрунтованої стратегії, яка має відповідати вимогам часу. Така стратегія має ґрунтуватись на реальній оцінці ресурсів і можливостей України, визначати її місце у глобальному світі; орієнтуватись на позбавлення традиційного для української ментальності комплексу меншовартості; визначення нових, реальних цілей [5, с. 78-86].

На формування позитивного іміджу органів державної влади безпосередній вплив справляє реалізація базових положень національного інтересу, засадами для якого є економічна, військова, фінансова, науково-технічна тощо потужність країни, зростання її геополітичного впливу, підвищення добробуту населення, збереження культурного, інтелектуального потенціалу суспільства [3, с. 256].

Процес формування позитивного іміджу органів державної влади забезпечується сукупністю стимулів, засобів, важелів, регуляторних впливів та практичних заходів, тобто механізмів формування. До основних етапів формування позитивного іміджу органів державної влади слід віднести наступне:

1. постійний моніторинг та відстеження позицій, відносин, думок громадськості;
2. аналіз впливу визначених дій органу державної влади на громадськість і коригування цих дій у разі їх конфлікту з інтересами громадськості;
3. встановлення підтримки стійких двосторонніх відносин між органами державної влади і громадськістю;
4. формування ефективної та єдиної державної інформаційної політики;
5. здійснення постійного соціологічного дослідження соціального самопочуття населення країни;

6. формування ефективної співпраці між органами державної влади та засобами масової комунікації;

7. формування професійного корпусу державних службовців, що впливає на якість та результативність діяльності органів влади.

На думку С. Серьогіна, головними механізмами побудови іміджу органів державної влади є [4, с. 6]:

1. Визначення основних потреб аудиторії, а вразі потреби окремих її сегментів, і на цій основі – побудова «каркаса» іміджу центральних органів виконавчої влади.

2. Доповнення «каркасу» іміджу необхідними характеристиками з урахуванням потреб масової суспільної свідомості в бажаному образі й можливостей суб'єкта їх демонструвати «природно».

3. Перекладення основних характеристик іміджу на різні канали комунікації у зрозумілих, доступних для масової аудиторії формах.

Метою позитивного іміджу органів державної влади є підвищення ефективності, результативності, комунікативності, динамічності, мобільності державного управління, що сприяє покращенню його якості, з метою реалізації потреб і запитів громадян у відповідності з основними сучасними трансформаційними процесами. Тому засобами формування такого іміджу має виступати комплексний механізм, який охоплює усі сфери суспільного розвитку. Зважаючи на це, слід виділити наступні види механізмів формування позитивного іміджу державних органів:

1. Економічні, які являють собою сукупність заходів з мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів держави.

2. Правові, які забезпечують нормативно-правове регулювання суспільних відносин.

3. Політичні, за допомогою яких здійснюється формування державної політики у сферах життєдіяльності суспільства.

4. Кадрові, які безпосередньо впливають на формування і розвиток висококваліфікованих кадрів державного управління.

5. Організаційно-інституційні, які визначають рамкові умови формування іміджу державних органів на основі правових, економічних, соціальних, політичних правил і норм.

6. Наукові, які обґрунтовують проблеми формування іміджу органів державної влади з наукової точки зору та забезпечують вивчення основних тенденцій розвитку та вдосконалення державного управління.

7. Інформаційно-комунікаційні, що забезпечують розроблення основних засад державної комунікаційної політики, впровадження стандартів інформаційного обміну між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, засобами масової комунікації і громадськістю.

8. Технологічні, які спрямовані на застосування сучасних методів і засобів комп'ютерних технологій з метою формування позитивного іміджу державних органів.

Застосування саме комплексного механізму формування іміджу державних органів повинно забезпечити ефективну взаємодію влади і суспільства на основі соціального партнерства.

Із всього вищевикладеного випливає, що формування позитивного іміджу органів державної влади має бути однією із важливих складових політичного, правового, економічного, ідеологічного та культурного розвитку країни.

Література:

1. Горчакова В. Г. Прикладная имиджология / В. Г. Горчакова. – М.: Академический Проект, 2007. – 400 с.
2. Пантелейчук І.В. Теоретико-методологічні засади формування позитивного іміджу органів державної влади: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. упр. – Національна академія державного управління при Президенті України, 2013. – 422 с.
3. Пантелейчук І.В. Формування позитивного іміджу органів державної влади: теорія, методологія, практика: монографія / І.В. Пантелейчук. – К. Альтерпрес, 2011. – 316 с.
4. Формування позитивного іміджу органів державної влади через підвищення якості надання адміністративних та соціальних послуг: наук. розробка / Авт. кол.: С.М. Серьогін, В.В. Лола, І.І. Хожило та ін. за заг. ред. С.М. Серьогіна. – К.: НАДУ, 2009. – 32 с.
5. Чечель О. Імідж органу державної влади: проблеми формування / О. Чечель // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2008. – № 2. – С. 78-86.

Науковий керівник:

доктор політичних наук, професор Головатий Микола Федорович.

Юлія Крихтіна, Арсеній Ковальов
(Харків, Україна)

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Підвищення ефективності державного управління на основі утворення розвинутої інформаційно-технологічної інфраструктури є головною метою використання сучасних інформаційних технологій у державному управлінні. Впровадження таких технологій охоплює державні інформаційні системи, ресурси, засоби, що забезпечують їх функціонування, а також взаємодію між державою, населенням і організаціями в сфері надання державних послуг. Саме тому державна політика у сфері використання сучасних інформаційних технологій покликана забезпечити координацію діяльності органів державної влади для створення державних інформаційних систем і підвищення ефективності використання бюджетних коштів у цій сфері.

Здійснювані в Україні програми соціально-економічного розвитку і удосконалення системи державного управління [1, 2, 3, 4, 5, 6] передбачають наступні заходи:

- забезпечення інформаційної відкритості й прозорості процедур розробки і ухвалення державних рішень, реалізації прав громадян на доступ до інформації про діяльність державної влади;
- забезпечення зростання обсягів фінансування державних програм і проектів, що передбачають використання інформаційних технологій в діяльності органів державної влади;
- формування сучасної телекомунікаційної інфраструктури на території країни;
- розповсюдження досвіду успішного використання інформаційних технологій у діяльності органів державної влади;
- підвищення кваліфікації державних службовців і рівня технічної оснащеності державної служби;

Сьогодні в нашій державі інтенсивними темпами впроваджуються сучасні інформаційні технології в діяльність органів державної влади, закладаються основи інформаційно-технологічної інфраструктури, формується організаційно-методичне і кадрове забезпечення ефективного використання інформаційних технологій. У підвищенні ефективності використання інформаційних технологій значну роль відіграє Національна Програма інформатизації [1], реалізація основних положень якої дозволила сформувати необхідні передумови для впровадження інформаційних технологій на якісно новому рівні. В структурі органів державної влади утворені органи, на які покладена відповідальність за формування і реалізацію державної політики у сфері використання інформаційних технологій, сформовані основи системи міжвідомчої координації державних програм і проектів використання інформаційних технологій, визначено порядок утворення координаційних і дорадчих органів у цій сфері. Підвищується якість управління процесами використання інформаційних технологій. Значна кількість органів державної влади реалізує відповідні програми, більшість з них має кваліфікований персонал, на який покладена відповідальність за створення і впровадження відомчих інформаційних систем і ресурсів [7, с. 101]. Значними темпами реалізуються проекти впровадження автоматизованих інформаційних систем у сфері електронного документообігу, в окремих регіонах України накопичено достатній досвід в питаннях електронного урядування [8], управління усіма видами ресурсів - матеріально-технічними, фінансовими і кадровими, здійснюються проекти інтеграції державних інформаційних ресурсів між собою в рамках впровадження електронних адміністративних регламентів надання державних послуг. Створюються прикладні системи інформаційно-аналітичного забезпечення, формуються бази даних за основними напрямками діяльності органів державної влади. Органи державної влади створюють і використовують Інтернет-сайти для розміщення інформації про свою діяльність, а також для надання послуг і забезпечення інтерактивного інформаційного обслуговування громадян і організацій [7, с. 102].

Державна політика у сфері використання інформаційних технологій направлена на вирішення основних завдань, які визначені у законодавстві [2]:

- реалізацію стратегічних пріоритетів у використанні інформаційних технологій у державному управлінні;
- формування єдиного механізму міжвідомчої координації реалізації державних програм і проектів створення державних інформаційних систем і ресурсів відповідно до цілей соціально-економічного розвитку;
- формування загальної інформаційно-технологічної інфраструктури для забезпечення діяльності органів державної влади;
- розповсюдження практики надання громадянам і організаціям доступу до відкритої інформації про діяльність органів державної влади, відповідним державним інформаційним ресурсам через мережу Інтернет;
- організацію інтерактивного інформаційного обслуговування громадян і організацій з використанням сучасних інформаційних технологій;
- забезпечення інформаційної безпеки діяльності органів державної влади і елементів інформаційно-технологічної інфраструктури;

- розвиток єдиної захищеної телекомунікаційної інфраструктури для державних потреб, системи електронної взаємодії, яка забезпечує ефективний міжвідомчий інформаційний обмін;
  - розробку стандартів у сфері використання інформаційних технологій у діяльності органів державної влади, створення державних інформаційних систем, їх інтеграції і сумісного використання в рамках створення загального інформаційного простору органів державної влади;
  - централізоване створення загальних державних інформаційних ресурсів (реєстрів, кадастрів, реєстрів, класифікаторів), що містять актуальну, повну, достовірну інформацію, необхідну для виконання основних функцій державного управління, забезпечення доступності відповідних даних на міжвідомчому рівні, а також для громадян і організацій відповідно до вимог, встановлених законодавством України;
  - побудову єдиної системи управління процесом використання інформаційних технологій в діяльності органів державної влади, що забезпечує ефективну міжвідомчу координацію державних програм, які реалізуються, і проектів, їх узгоджене і взаємопов'язане виконання відповідно до основних пріоритетів соціально-економічного розвитку;
  - розповсюдження на рівні державної влади практики довгострокового планування державних програм і проектів використання інформаційних технологій, підвищення ефективності управління їх виконанням;
  - збільшення обсягів, об'єднання і централізацію закупівель однотипної продукції у сфері інформаційних технологій на користь органів державної влади для отримання ефекту економії;
  - створення єдиної системи моніторингу і контролю ефективності використання інформаційних технологій у діяльності органів державної влади;
  - реалізацію комплексних програм підготовки і підвищення кваліфікації державних службовців у частині використання інформаційних технологій, розвиток необхідної освітньої інфраструктури і методичного забезпечення; вдосконалення законодавчої і іншої нормативно-правової бази з метою підвищення ефективності використання інформаційних технологій в діяльності органів державної влади з урахуванням міжнародної практики;
  - захист інтелектуальної власності, недопущення використання у діяльності органів державної влади програмного забезпечення, що не має відповідної ліцензійної підтримки.
- Всебічне застосування в Україні сучасних інформаційних технологій у сфері державного управління дозволяє підвищити ефективність міжвідомчої взаємодії, надання державних послуг населенню і організаціям, результативність персональної і колективної праці робітників органів державної влади.

Література:

1. Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998. Редакція від 01.08.2016. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>.
2. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 09.01.2007 Прийняття від 09.01.2007. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.
3. Розпорядження КМ України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15 травня 2013 р. № 386-р. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>.
4. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020» Прийняття від 12.01.2015. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
5. Розпорядження КМ України «Про затвердження плану дій із впровадження Ініціативи "Партнерство "Відкритий Уряд" у 2016-2018 роках» від 30 листопада 2016 р. № 909-р. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/909-2016-%D1%80>.
6. Розпорядження КМ України «Стратегія реформування державного управління України на 2016-2020 роки» від 24 червня 2016 р. № 474-р. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80>.
7. Степанов В.Ю. Сучасні інформаційні технології в державному управлінні / В.Ю. Степанов // Економіка та держава. — 2010. — №9. — С.101-103.
8. Розпорядження КМ України «Про затвердження Положення про Державне агентство з питань електронного урядування України» від 1 жовтня 2014 р. № 492 Редакція від 18.07.2018. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/492-2014-%D0%BF>.

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА

**Аліна Бездетко, Олександр Журавель, Станіслав Рябенков
(Харків, Україна)**

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

З давніх часів людство розвивалося завдяки конкуренції в будь-якій галузі: економіці, політиці, побуті тощо. Незважаючи на різні трактування терміна, конкуренції всюди виступає як один і той-же вид діяльності, а саме у вигляді взаємозв'язків і боротьби між суб'єктами господарської діяльності, для створення найкращих цін на товари і послуги для підвищення попиту на запропоновані блага. Саме розвиток формування конкурентних переваг є запорукою розвитку і стійкого функціонування сільськогосподарських підприємств.

Світова економіка велику кількість зусиль зосереджує саме на створення умов для успішного розвитку галузі сільського господарства. Важливість та актуальність даної галузі формується під впливом Глобальної відповідальності при веденні сільськогосподарської діяльності та прогнозами щодо зростання чисельності населення на планеті та виникненню в майбутньому дефіциту харчування. Прогнозується, що до 2050 року на нашій планеті проживатимуть 9 мільярдів людей і щоб гарантувати право кожної людини на достатнє харчування, за оцінками ФАО необхідно підвищити обсяги виробництва харчових продуктів та 60%.

Завдяки «зеленій революції», яка охопила значну кількість країн, що розвиваються, вдалося значно збільшити виробництво продуктів харчування. «Зелена революція» зумовила розповсюдження у сільському господарстві нових сортів продовольчих та технічних культур, що сприяло подвоєнню, а в деяких регіонах потроєнню врожайності ланів в багатьох країнах Південної Азії і Латинської Америки. Вирішальним досягненням «зеленої революції» є значне збільшення виробництва рису, який для 2,7 млрд. мешканців Азії є головним джерелом надходження калорій. Удосконалені сорти, такі як IR36, дають до трьох урожаїв на рік. Останні досягнення в біотехнології передбачають виведення сортів рису, які будуть давати по 13-15т зерна з 1 га, що перевершить існуючі максимальні врожаї на 60-80 % [2].

Також існують яскраві приклади розвитку сільськогосподарського виробництва за рахунок НТП, розвитку інфраструктури, інвестиційної діяльності, державної підтримки, вдосконалення законодавства та підтримки на державному рівні конкурентної боротьби. Високого результату за рахунок перелічених вище факторів досягли виробники пшениці в Пакистані, кукурудзи в Перу та бавовни в Бразилії.

Для успішного функціонування вітчизняних підприємств на світовому ринку необхідно поєднувати сучасні технології і в виробничому процесі і в процесі управління діяльністю підприємства. Так, наприклад, провідний у світі та найбільший в Україні виробник та експортер соняшникової олії «Кернел» – придбавши елеватори для логістики зерна вдосконалив виробництво придбанням олійноекстракційних заводів, портових терміналів та високотехнологічної компанії «Дружба-Нова». Завдяки цьому вони стали не тільки виробниками, а й переробниками сільськогосподарської продукції та збільшили експорт зерна.

Потреба в підвищенні якості використання осинового ресурсу галузі – землі спонукає впроваджувати ресурсозберігаючі інноваційні технології.

Проте проекти впровадження інноваційних агротехнологій, враховуючи високу вартість сучасних машин і устаткування, а також капітальні інвестиції в сферу переробки сільськогосподарської продукції, як правило, пов'язані з багатомільйонними витратами [4]. Інноваційні агротехнології знаходять застосування, перш за все, в підприємствах, що мають великі масиви сільськогосподарських угідь, зокрема в агрохолдингах, кожен із яких контролює десятки і сотні тисяч га землі [3]. Для основної ж маси агровиробників фінансове забезпечення діяльності, за висловом відомих вчених в галузі фінансів Стецюка П.А. і Груздь О.Є. «залишається найбільш гострою й болючою проблемою» [5, с. 73].

Практичний досвід вітчизняних підприємств свідчить про неефективне використання високопродуктивної техніки та прогресивної технології за наявної організації виробництва як системи. Водночас, приклади діяльності підприємств у країнах з розвинутою ринковою економікою вказують на те, що при покращанні організації використання всіх елементів виробництва результати роботи значно покращуються, навіть за умови незмінної техніко-технологічної бази [1, с. 58].

Для нормального проходження такого процесу необхідно: по-перше, з'єднати засоби і предмети праці, особистісні та матеріальні елементи, віднайти оптимальні пропорції всіх складових, тобто сформуванню виробничу структуру; по-друге, управляти ним, тобто створити організаційну структуру управління системою; і, по-третє, постійно забезпечувати виробничий процес (його особистісні та матеріальні елементи) умовами успішного функціонування, тобто створити інфраструктуру виробничої системи.

Відомо, що ще на початку 40-х років минулого століття почали створюватися спеціалізовані господарства – зернові, бавовняні, льонарські, скотарські, вівчарські радгоспи тощо. Спеціалізація здійснювалася і в колгоспах. Однак при обмеженні виробництва одним видом продукції спеціалізація набувала однобічного характеру, що призводило до нераціонального використання виробничих ресурсів. На противагу, намагаючись розвивати усі галузі, ці господарства втрачали напрям спеціалізації.

Дослідження і розробки в різноманітних сферах, від розвитку рослинництва до нових способів використання землі в до та після врожайного сезону. Це буде мати вирішальне значення в забезпеченні високої якості продукції, в доступності продуктів харчування, які будуть захищати як природні ресурси так і здоров'я людини, залишаючись при цьому конкурентоспроможними. Та на сьогодні дуже багато практик в інноваційному виробництві вже у вільному доступі доступні, та більш того, їх використання іноді є обов'язковим згідно із законом, як наприклад, використання комплексної практики з боротьби з шкідниками (ІРМ), та багато інших систем, таких як теплиці з високими стелями у 12 метрів завдовжки, які були винайдені в Америці для подвоєння валового прибутку з землі, добрива для більш глибокого застосування, які являються екологічно чистими, що в свою чергу знижує собівартість продукції та підвищують збір вирощеної продукції в середньому на 18%, та багато інших інноваційних практик використання яких може сильно допомогти підприємству в розвитку та удосконалення своїх економічних показників.

Та не треба забувати, що сільськогосподарське виробництво має зазнати суттєвих змін, щоб задовольнити світовий попит на продукти харчування. Інноваційні технології сільськогосподарській галузі повинні відігравати важливу роль у вирішенні всіх можливих проблем таких як, збільшення виробництва продуктів харчування на стійкій основі, пом'якшення негативних наслідків зміни клімату, та багато іншого.

Одним із видів інноваційних технологій вирощування сільськогосподарських культур є інтенсивні технології яка має за основу посилення напруження, чи іншими словами збільшення концентрації різноманітних факторів інтенсифікації добрив, гербіцидів, пестицидів, стимуляторів росту, різних новітніх технічних засобів виробництва, та багато інших виробничих можливостей, які можуть забезпечити найвищу продуктивність продукції аграрного сектору.

На ряду з цим, в світі дуже стрімкими темпами розвивається один за напрямів аграрного сектору економіки, а саме, екологічно чиста аграрна продукція. Активно запроваджує новітні технології, задля зниження антропогенного впливу на ґрунт та екологічну систему в цілому, шляхом переходу від традиційного до органічного виробництва, яке передбачає використання біопрепаратів і повну відмову від агрохімікатів.

Така інноваційна продукція користується великим попитом в світі, а одні з провідних країн світу (такі як, Австрія, Швейцарія, Швеція, тощо) намагаються повністю переорієнтувати свою аграрну сферу на виробництво лише екологічно чистої продукції. Органічне сільське господарство практикується у 172 країнах світу. Світовими лідерами в сфері виробництва органічної продукції є такі регіони світу як: Африка, Азія, Європа, Латинська Америка і Карибський архіпелаг, Північна Америка, Океанія та інші.

Органічні методи виробництва мають великі переваги перед конвенційними з точки зору захисту рослин від шкідників і хвороб. При органічному виробництві зростає ефективність сівозмін, попередників і змішаних культур.

Сьогодні органічне сільське господарство є галуззю яка стрімко розвивається у світі. Для України ця галузь не є новою, але і розвинутою її назвати не можна.

Тож, при реформування сучасної системи агропромислового виробництва обов'язково потрібно аналізувати досягнення в даній сфері інших країн та враховувати їх помилки та проблемні моменти на шляху до високих економічних показників. В Україні перспективними напрямками у вирішенні проблем галузі рослинництва є розвиток кооперування та інтеграції на селі, впровадження ресурсозберігаючих інноваційних агротехнологій, державна підтримка, створення гнучкої системи кредитування сільськогосподарських товаровиробників тощо.

Література:

1. Гетьман О.О. Економіка підприємства: Навч. посіб. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. — [2-ге видання]. — К. Центр учбової літератури, 2015. — С. 488.
2. Литвинюк О. П. Оцінка факторів конкурентоспроможності підприємств хлібопекарської промисловості / О. П. Литвинюк // Інноваційно-технологічні аспекти формування сучасного конкурентоспроможного АПК України: кол. моногр. – Умань: Візаві, 2013. – С. 117-122. [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://enuftir.nuft.edu.ua/>
3. Лупенко Ю.О. Агрохолдинги в Україні та посилення соціальної спрямованості їх діяльності / Ю.О.Лупенко, М.Ф. Крапивко // Економіка АПК. -2013. - №7. – С. 5-21.
4. Мазнев Г. Є. Планування фінансового забезпечення інноваційних агротехнологій в умовах різного фінансового стану підприємств / Г.Є. Мазнев, О.В. Дудник // Вісник ХНТУСГ, 2015. - №161. – С. 60 - 73
5. Стецюк П.А. Фінансові проблеми розвитку аграрного виробництва / П.А. Стецюк, О.Є. Гудзь // Економіка АПК. - 2012. - № 4. - С. 73 - 78.

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, Дудник Олена Василівна.

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

В умовах ринкової економіки важливою задачею підприємств та галузей є розробка та використання системи економічної безпеки.

Економічна безпека підприємства – це стан найбільш ефективного використання ресурсів для ліквідації загроз та забезпечення стійкого функціонування підприємства в теперішній та майбутній час [1].

Діяльність кожного підприємства неможлива без виникнення ризикових ситуацій. Сутність економічного ризику полягає в тому, що суб'єкт, який виконує ту чи іншу операцію не знає її результатів, але уявляє собі ймовірність кожного з можливих наслідків.

Ризик на залізничному транспорті – це ймовірність настання потенційної економічної небезпеки для підприємства залізничного транспорту, отримання небажаних результатів або недосягнення поставлених цілей [2].

Ризик підприємства залізничного транспорту відображає міру невідповідності (повної або часткової) між очікуваними результатами експлуатаційної та підсобно-допоміжної діяльності і дійсно отриманими при прийнятті управлінських рішень при здійсненні транспортного обслуговування.

На залізничному транспорті доцільно виділити такі види ризиків [3]:

- ризики транспортного обслуговування на ринку вантажних перевезень;
- ризики транспортного обслуговування на ринку пасажирських перевезень;
- виробничо-технологічні, технічні,
- ресурсні ризики;
- ризики ремонту рухомого складу;
- ризики якості перевезень і надання транспортних послуг;
- ризики реалізації інвестиційних проектів; ризики матеріально-технічного забезпечення;
- ризики загрози безпеці процесу перевезень;
- ризики структури і використання активів;
- ризики втрат, збитків (фінансові);
- ризики внутрішніх і зовнішніх кадрових ресурсів;
- ризики структурних перетворень.

Для зменшення втрат залізничного транспорту, що пов'язані зі складанням договорів з неплатоспроможним вантажовідправником, необхідно отримання найбільш достовірної інформації про клієнта та її аналіз.

Для зменшення втрат залізничного транспорту, що пов'язані з невиконанням клієнтом умов договору по термінам та обсягам вантаження, необхідно включати до договору умови сплати та розмір неустойки за кожний день затримки вагонів та порожній пробіг.

Як наслідок неповної і несвоєчасної оплати перевезень може виникнути дебіторська заборгованість.

Посилення ролі залізничного транспорту в нейтралізації загальнодержавних загроз економічній безпеці вимагає:

- утворення максимально сприятливих умов перевезень та транспортних послуг для зростання матеріального виробництва та позитивних змін в його структурі;
- зростання рівня життя населення в збільшенні доступу до транспортних послуг та поліпшення їх якості;
- посилення ролі залізничного транспорту у стабілізації фінансової системи і формуванні бюджетів усіх рівнів.

Рішення галузевих проблем економічної безпеки потребує:

- проведення активної інвестиційної політики з метою підтримки необхідного технічного рівня локомотивного і вагонного парків, а також пристроїв колійного господарства та інших об'єктів інфраструктури;
- зростання фінансової стабілізації за рахунок формування оптимального фінансово-економічного механізму у галузі, гнучкої тарифної політики, введення в дію ефективних проти витратних важелів;
- обов'язкового дотримання галузевої тарифної угоди як умови соціальної стабілізації та соціальної домовленості з оплати праці, зайнятості, забезпечення житлових умов;
- посилення ролі регіонів у вирішенні соціально-економічних проблем галузі.

Політика економічної безпеки у галузі повинна бути націлена на запобігання деформації структури залізничного транспорту та погіршенню показників його функціонування.

Практика показує, що фактори загрози економічній безпеці можна класифікувати наступним чином.

У сфері виробництва та послуг:

- посилення структурної деформації і економіки;
- зниження інвестиційної та інноваційної активності;
- надмірна відкритість економіки;
- посилення імпортової залежності;
- тенденція до перетворення України у паливо-сировинний додаток розвинутих держав.

У соціальній сфері:

- зниження рівня і якості життя населення;
- безробіття;
- поглиблення майнової різниці у суспільстві.

У сфері фінансів:

- структурні диспропорції бюджетної системи;
- зменшення бюджетного потенціалу та його матеріальної бази;
- посилення залежності від зовнішніх факторів;
- зростання дефіциту бюджетів;
- відсутність ефективного механізму контролю за фінансовими потоками в усіх сферах діяльності.

Тобто фінансова безпека має самостійний статус і тому її потрібно окремо виділити для дослідження з метою попередження впливу факторів загрози і встановлення перспектив розвитку.

Під фінансовою безпекою залізниці розуміється стан її фінансової системи, який забезпечує достатній рівень прогресивного існування, незалежність її фінансових інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз [4].

Головною метою стратегічного фінансового планування на залізничному транспорті повинна стати розробка галузевих критеріїв та показників забезпечення фінансової безпеки, пошук додаткових джерел фінансового забезпечення зростання виробництва, отримання стійких позицій на ринку транспортних послуг.

Для об'єктивної оцінки фінансової безпеки залізниці важливо знати співвідношення фактичного (прогнозного) та граничного значення важливіших показників, що входять в систему оцінки.

Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду показав, що до складу системи показників оцінки фінансової безпеки слід включити нижченаведені:

- частка фактичних та необхідних інвестицій для фінансування оздоровлення основного капіталу;
- рівень інноваційної активності (обсяг інвестицій у нововведеннях);
- рівень рентабельності по усім видам діяльності;
- фондовіддача виробництва;
- рівень зменшення кредиторської і дебіторської заборгованостей;
- частка забезпеченості власними джерелами фінансування оборотного капіталу;
- частка грошових коштів у обсязі виручки від вантажних перевезень та ін.

Рівень фінансової безпеки можливо оцінювати по фактичним (прогнозним) значенням вказаних показників та їх відхиленням від встановлених граничних значень.

За результатами такої оцінки стан фінансової безпеки може бути:

- нормальний, коли значення показників знаходяться в межах граничних значень;
- передкризовий, коли граничні значення перевищені хоча б для одного показника;
- кризовий, коли перевищені граничні значення більшості обраних показників;
- критичний, коли перевищені граничні значення усіх показників оцінки фінансової безпеки.

Слід визначити, що для оцінки відхилень, значення обраних показників повинні нормуватись відносно величин показників нормального функціонування залізниці.

Такий методичний підхід можна використовувати для формування механізму оцінки факторів, що загрожують фінансової безпеці, виконання моніторингу оціночних показників, системно аналізувати їх зміни, приймати науково - обґрунтовані управлінські рішення з поліпшення фінансового стану залізниці.

Література:

1. Бланк І.А. Управління фінансовою безпекою підприємства. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2009. – 784 с
2. Журавель К. В. Особливості впровадження системи управління господарським ризиком на підприємствах залізничного транспорту / К. В. Журавель, Ю. О. Крихтіна // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Нові рішення в сучасних технологіях. – Х: НТУ «ХПІ», – 2012. - № 68 (974). – С. 45-50.
3. Журавель К. В. Сутність та класифікація ризиків при транспортному обслуговуванні на залізничному транспорті / К. В. Журавель // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2008.-№628. - С. 95-101.
4. Петренко Н.П. Проблеми розробки механізму забезпечення економічної безпеки залізничного транспорту / Н.П. Петренко // Залізничний транспорт України. — 2000. — №6. — С. 17-22.

Артем Ігнатенков, Неоніла Крихтіна
(Харків, Україна)

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЛОЯЛЬНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ»

Сучасні дослідники по-різному тлумачать лояльність у цілому і лояльність персоналу зокрема. Лояльний у словнику Даля [1] тлумачиться як «доступний», «милосердний», «людяний», «людинолюбний», «привітний», «благородний і правдивий», «доброзичливий». Енциклопедія Брокгауза [2] додає до попередньо сказаного законність, вірність обов'язку, принципи, а словник російської мови С. І. Ожегова і

Н. Ю. Шведової [3] означає поняттям «лояльний» людину, яка тримається формально в межах законності, у межах доброзичливо-нейтрального ставлення до чогось, до когось. В енциклопедичних словниках це поняття пов'язується, як правило, з виконанням законів, розпоряджень і вимог органів влади і коректністю, відмовою від будь-яких неналежних і недоброзичливих дій. Походить слово із французької мови, де *loyal* означає «вірний».

Поняття персонал виводять від латинського *persona* – особа. В енциклопедичних словниках «персона» розглядається як особа, важлива постать. Словник Даля говорить про персону як про людину, особу, постать. У тлумачному словнику Ожегова і Шведової слово «персонал» означає особовий склад працівників установи або підприємства, складові групи за професійними або службовими ознаками.

Синонімами лояльності персоналу можуть бути терміни «надійність», «патріотизм», «дисципліна праці», «благонадійність», «благонаміреність», «конвенціоналізм». Тому лояльність персоналу часто згадують у контексті розмови про мотиви і мотивацію персоналу до професійної діяльності. Можна також розглядати паралельно такі поняття, як «корпоративна культура», «організаційна культура», «ідеологія компанії», «філософія компанії», «місія компанії», «соціально-психологічний клімат у колективі компанії».

Отже, лояльність персоналу може означати в загальному розумінні доброзичливе, коректне, щире, поважне ставлення до керівництва, інших осіб, їхніх дій, до компанії в цілому, свідоме виконання працівниками своєї роботи відповідно до цілей і завдань та в інтересах компанії, а також дотримання норм, правил і зобов'язань, у тому числі неформальних, щодо компанії, керівництва, працівників та інших суб'єктів взаємодії.

Прихильність працівників до своєї організації є психологічним станом, який визначає очікування, настановлення працівників, особливості їхньої робочої поведінки і те, як вони сприймають організацію. Прихильність до організації передбачає ідентифікацію, залученість, лояльність.

Ідентифікація – це гордість працівників за свою організацію, визнання ними її організаційних цілей. Ідентифікація залежить від того, якою мірою співробітники: поінформовані про стан справ в організації і перспективи вирішення значущих для них проблем; усвідомлюють єдність власних цілей і цілей організації; пишаються самим фактом своєї роботи в цій організації; вважають справедливою оцінку своєї праці з боку організації.

Залученість – бажання працівника докладати особистих зусиль, прагнення зробити свій внесок як члена організації в досягнення її цілей. Залученість може бути досягнута за умови, що робота викликає у людей: готовність, якщо цього вимагають інтереси організації, докладати додаткових зусиль, не обмежуватися при цьому посадовими інструкціями; відчуття самоповаги, засноване на задоволеності своїми професійними досягненнями і своєю роботою; зацікавленість у досягненні значущих для організації робочих результатів, відповідальність за результати своєї роботи.

Лояльність – це емоційна прихильність до організації, бажання залишатися її членом. Лояльність щодо організації передбачає, що виконувана робота викликає у співробітників: задоволеність самим змістом роботи; відчуття уваги і турботи з боку організації; задоволеність своєю кар'єрою в організації; упевненість у доцільності тривалої роботи в цій організації.

Рівень прихильності працівників залежить від того, з якою інтенсивністю у них виявляється кожен із трьох складників прихильності до організації.

Рівень прихильності працівників та настановлення, що стоять за цим, і трудові цінності значною мірою визначають ступінь сприйнятливості персоналу як щодо зовнішніх (зарплата, пільги, робочі умови і т. ін.), так і щодо внутрішніх (зміст виконуваної роботи, можливості професійного зростання, визнання й оцінка досягнень) стимулів. Прихильні працівники більшою мірою схильні до прояву творчості та ініціативи. І все це формується та розвивається в понятті корпоративної культури компанії.

Існує чимало факторів, які впливають на бажання чи небажання працівника бути членом певної організації та сумлінно виконувати свою роботу. Тобто в ролі «фактора» може виступати все те, що тою чи іншою мірою впливає на ступінь задоволеності працею [4, с. 57].

Теорії мотивації А. Маслоу, К. Альдерфера, Ф. Герцберга виділяють дві групи факторів, що викликають задоволеність або незадоволеність працею та водночас впливають на формування лояльності працівників: 1) внутрішні особистісні (психологічні особливості особистості працівника); 2) зовнішні ситуаційні (особливості організаційної культури компанії). Зокрема, до внутрішніх особистісних факторів віднесено базові мотиви особистості, кар'єрні орієнтації та задоволеність роботою, до зовнішніх ситуаційних – тип організації, елементи корпоративної культури, атмосферу в колективі та соціальні характеристики працівника. Одні із цих факторів впливають на умови трудової діяльності персоналу, інші – на вимоги до цих умов. Формування соціально-психологічного клімату залежить також від ряду факторів макро- і мікросередовища.

Фактори макросередовища – це те суспільне тло, на якому будуються і розвиваються відносини людей:

- 1) суспільно-політична ситуація в країні – ясність і прозорість політичних та економічних програм, довіра до уряду тощо;
- 2) економічна ситуація в суспільстві – баланс між рівнями технічного і соціального розвитку;
- 3) рівень життя населення – баланс між заробітною платою і рівнем цін, споживча здатність населення;
- 4) організація життя населення – система побутового і медичного обслуговування;

5) соціально-демографічні показники – задоволення потреб суспільства і виробництва в трудових ресурсах;

6) регіональні особливості – рівень економічного і технічного розвитку регіону;

7) етнічні процеси – наявність міжетнічних конфліктів або, навпаки, міжнаціональна злагода.

Фактори мікросередовища – це матеріальне і духовне оточення особи в організації. Серед мікрофакторів виокремлюють:

1) об'єктивні – комплекс технічних, санітарно-гігієнічних, управлінських елементів у кожній конкретній організації;

2) суб'єктивні, або соціально-психологічні: а) формальна структура – характер офіційних і організаційних зв'язків між членами групи, офіційні ролі і статуси членів групи; б) неформальна структура – наявність товариських контактів, співпраці, взаємодопомоги, дискусій, суперечок, стиль керівництва, індивідуальні психологічні особливості кожного члена групи, їхня психологічна сумісність.

У кожної людини виробляється власне внутрішнє ставлення до своєї праці і колег по роботі, власні настановлення щодо праці та організації. Це ставлення залежить від виховання, життєвого досвіду, соціального оточення. Сукупність настановлень усіх членів колективу (настановлення на дружелюбність і співпрацю або, навпаки, ворожість, неприязнь, самоізоляцію) створює загальну психологічну обстановку. Ніщо так не заважає справі, як поганий настрій під час роботи і ворожість з боку колег. Тоді починає спрацьовувати ефект «соціальної інгібіції» – і мотивація до праці різко падає. Це погіршує виробничі показники значно більше, ніж, наприклад, відставання в рівні автоматизації, упровадженні передових технологій або неналежні економічні умови. Від мотивації і настрою людей залежать їхні ініціатива, творчий пошук, винахідливість.

Судити про соціально-психологічний клімат в організації можна за таким показником, як задоволеність-незадоволеність її працівників. Потрібно знати: задоволені або незадоволені окремі працівники своїм статусом, заробітною платою, змістом своєї праці, відносинами в організації. На психологічному рівні задоволеність виявляється у співвідношенні суб'єктивних оцінок того, що людина віддає фірмі, і того, що вона отримує натомість. Задоволеність-незадоволеність людини роботою може бути зумовлена різними обставинами. Серед них найбільш істотними є такі: характер праці; розмір заробітної плати; престиж професії; перспективи підвищення кваліфікації, розряду, посадового статусу; специфічні особливості та умови роботи: місце розташування організації; багато друзів серед колег; зручний режим роботи; шанований і навіть знаменитий керівник і т. ін.; супутні можливості цікавих зустрічей, порядок; можливість навчитися чогось нового, про щось дізнатися.

Для кожної компанії характерний свій специфічний «мотиваційний профіль». Провідні фактори, які мотивують співробітників конкретної компанії, як правило, відповідають не тільки особливостям її діяльності, а й прийнятим у ній цінностям, організаційній культурі, що склалася. Наприклад, в одній компанії основним фактором виявилася робоча атмосфера, оскільки у її працівників багато спільних інтересів, вони активно спілкуються (у тому числі і за межами офісу), а питання ділового характеру часто вирішують завдяки відносинам співпраці, що склалися. Для цих людей винятково важливі взаємини з колегами, тому основний фактор їх утримання – сприятлива психологічна атмосфера в колективі. В іншій компанії сильними сторонами, як виявилось, є структурованість, розробленість процедур і визначеність цілей, тому для її працівників дуже важливі ефективна організація діяльності і розуміння того, наскільки вони успішні. Розробляючи систему утримання, тут важливо зробити акцент на якості управління, зокрема своєчасній постановці конкретних цілей, регулярному наданні зворотного зв'язку про результати діяльності. У таких компаніях, як правило, багато можливостей для кар'єрного зростання працівників. Орієнтована на досягнення людина відчуває себе в них комфортно. Але якщо в таку компанію прийде людина, для якої важлива насамперед свобода в ухваленні рішень, дух підприємництва, неформальність відносин, то вона там не приживеться – «не пустить коріння».

Задоволеність працівників роботою в компанії пов'язана з рівнем їхньої лояльності, зокрема з таким її компонентом, як готовність і далі працювати в цій організації. Тобто, впливаючи на ключові фактори мотивації, менеджери дістають можливість оптимізувати чисельність персоналу, знижувати плінність кадрів, підвищувати продуктивність праці в організації.

На основі вивчення визначень поняття «лояльність персоналу» в сучасній літературі, доцільно визначити такі ключові моменти дослідження феномена лояльності персоналу: управлінські стимули, що впливають на підвищення лояльності персоналу; мотиви працівників, які ведуть до лояльності і нелояльності їх до своєї організації; соціально-економічні умови, що впливають на рівень лояльності персоналу. Виходячи з вище означеного, варто розуміти лояльність персоналу як відношення працівника до своєї організації, при якому працівник сприймає економічну і соціальну мету своєї організації як свої власні, внаслідок того, що досягнення їх підвищує соціальний рівень комфорту трудової діяльності працівника і сприяє його самоактуалізації в професійній і особистій діяльності.

Необхідно відмітити таку класифікацію концепцій лояльності персоналу: концепції матеріального стимулювання; концепції нематеріального стимулювання; концепції, що спираються на теорію «людських відносин» і ідеї організаційної культури; концепції, що спираються на змістовні теорії мотивації; концепція «гордості за рідне підприємство».

В цих концепціях висловлені, прийняті в сучасній літературі причини лояльності і нелояльності персоналу, що дозволило систематизувати ці причини:

1) прості причини, діючі як окремі управлінські стимули: матеріальне або нематеріальне стимулювання. Такі чинники можуть давати позитивний ефект в одному, але викликати «побічний ефект» в іншому.

2) складні причини – це причини, направлені на вибудовування системи відносин працівників і адміністрації або створенні комплексу стимулів, орієнтованих на задоволення потреб персоналу. Використовування цих причин як стимулів не в змозі досягти мети – лояльності, оскільки, по-перше, в самому трудовому процесі закладені об'єктивні суперечності адміністрації і працівників; і, по-друге, організація у принципі не в змозі задовольнити всі потреби персоналу;

3) номінальні причини – по суті своїй не причини, а назви, які іменують феномен лояльності та виражають його деяким ім'ям, наприклад, «гордість» рідним підприємством. Але насправді не відповідають на питання, а що ж привело, наприклад, до відчуття гордості у працівників.

На підставі отриманих висновків, можна зробити припущення, що причини лояльності можна розглядати як якусь складну систему, яку можна описати через різні форми (моделі) її функціонування.

Література:

1. <http://slovardalja.net/word.php?wordid=15154>
2. <http://www.vehi.net/brokgauz/index.html>
3. <http://slovarozhegova.ru/ozhegov.php>
4. Саруханов, С. Як готувати кадри для підприємств // С. Саруханов, С. Сотникова // Проблеми теорії й практики керування - 2004. - № 4.

**Роман Ольшанський, Віталій Ямчицький
(Харків, Україна)**

НЕОБХІДНІСТЬ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасна ринкова економіка характеризується високою волативністю цін на основні сільськогосподарські культури, що спонукає аграріїв знаходити напрями диверсифікації сільськогосподарської діяльності з максимальним використанням наявних ресурсів.

Більшість підприємств сільського господарства України не здатні забезпечити фінансування операційної діяльності за рахунок лише власних коштів. Сезонна особливість сільськогосподарського виробництва і збуту приводить до тимчасового дефіциту грошових коштів, який можливо покрити за рахунок кредитів і позик або через використання поточного резервного фонду [2]. Основною умовою доцільності залучення кредитних ресурсів є перевищення норми рентабельності над відсотковою ставкою за користування кредитом.

Проаналізувавши наукову літературу можемо виділити дві головні особливості, що притаманні підприємствам сільського господарства, та неодноразово розглядалися вітчизняними науковцями в фахових виданнях.

По-перше - різко виражена сезонність виробництва, що обумовлює необхідність інвестувати кошти під час посівної компанії, а їх надходження можливе лише у третьому і четвертому кварталах року. Сільськогосподарські підприємства здійснюючи виробничий процес в рослинництві (підготовчі роботи, сівба, догляд за посівами, збирання врожаю), а це майже 6 місяців перебувають в зоні збитку. Оскільки фінансові ресурси витрачаються на оборотні ресурси, виплату заробітну плату працівникам, виплату інших зобов'язань, а дохід в основному отримують з реалізації готової продукції. В результаті кошти інвестуються у виробництво нерівномірно. Постійне їх нарощування відбувається до завершення кругообороту капіталу, що спонукає різну за часом тривалість авансованих коштів в кругообігу. Більше половини сільськогосподарських виробників вже зараз потребують довгострокових кредитів. Якщо короткострокове кредитування забезпечує ресурсам для проведення польових робіт, то довгострокові ресурси є необхідною вимогою для сталого розвитку та оновлення фондів.

Другою особливістю є те, що на відміну від промисловості до процесу сільськогосподарського виробництва залучено не три, а чотири ресурси — основні й оборотні фонди, жива праця і земля, причому земля в сільському господарстві є головним засобом виробництва, тоді як в інших галузях (крім добувної) вона є лише просторовим базисом [4]. У країнах СOT загалом прийнято, що одиниця ресурсу, вкладеного в будь-яку сферу економічної діяльності повинна забезпечити певну суму прибутку, щоб задовольнити економічний інтерес таких вкладень. Тож і в Україні необхідно налагодити механізми максимально ефективного використання кожного гектару та на цій основі забезпечити сталий розвиток сільськогосподарських підприємств.

Як тільки підприємство відмічає зниження прибутковості діяльності за наявних ресурсів в певній галузі та вичерпує всі можливості залишатися конкурентоздатними у своїй сфері діяльності, виникає необхідність використання агресивної стратегії зростання частки ринку або стратегії диверсифікації з пошуком можливостей освоєння нових ринкових ніш.

Диверсифікацію (від лат. diversificatio - зміна, різноманітність) розуміють, як розповсюдження

господарської діяльності на нові сфери шляхом проникнення підприємств у галузі, що не мають прямого виробничого зв'язку або функціональної залежності від основної діяльності. В результаті диверсифікації підприємства перетворюються у складні багатогалузеві комплекси.

Часом диверсифікація є одним із варіантів зовнішнього зростання сільськогосподарського підприємства. На даний час даний напрямок розвитку розглядається як один з найбільш розповсюджених і перспективних напрямів його зростання, а в окремих випадках і як єдиний шлях до виживання.

Вибір напряму диверсифікації вимагає вирішення питання, як саме і в якому масштабі її здійснювати. Сільськогосподарське підприємство може здійснювати диверсифікацію як в споріднену галузь, так і в абсолютно нову для нього. Як у незначних масштабах, так і у великих обсягах; поширюючи свою активність як в одну або дві нові великі сфери діяльності, так і у велику кількість дрібних. При цьому, підприємство відмовляється від тих видів діяльності які є неприбутковими.

Диверсифікація зазвичай знижує рівень спеціалізації підприємства створюючи ефект різноманітності. В сучасних умовах, масове виробництво однорідної продукції відходить на другий план, а першочергове місце займає виробництво багатьох видів продукції у межах одного ринку.

Багато вітчизняних аграріїв останніми роками пристосувалися до високої волативності ринкових цін на сільськогосподарські культури, використовуючи стратегію прибуткової диверсифікації. Як зазначає Ю. Кернасюк, до останнього часу вказана стратегія дозволяла із найменшими ризиками забезпечити аграрію не лише достатній прибуток для розвитку власного агробізнесу і відтворення основного та оборотного капіталу, але й гарантувала стабільний дохід впродовж тривалого періоду його економічної діяльності. Однак нині у зв'язку з об'єктивними економічними негараздами та певними еколого-кліматичними проблемами її використання у практичній площині не дозволяє повною мірою забезпечити поступальний розвиток агробізнесу та його фінансову стабільність [1].

Перспективними деякими напрямами диверсифікації сільськогосподарської діяльності можемо виділити наступні:

– виробництво нішевих маржинальних культур. Таких як нут, маш, сочевиця, квасоля тощо. Рівень ефективності виробництва нішевих культур подекуди кращі ніж навіть соняшник чи ріпак.

– виробництво органічної продукції, в тому числі продукції органічного садівництва, що останнім часом достатньо стрімко розвивається. У 2017 році вітчизняні виробники експортували органічні плоди і ягоди, зокрема заморожену лохину і чорницю, свіжі яблука, бузину, березовий сік, ядра волоського горіха, обліпиху, заморожені ожину, шипшину, суницю, журавлину, глід, брусницю та малину, а також концентрат яблучного соку.

– агротуризм. Основний інтерес господаря, який вирішив зайнятися цим видом туризму – у створенні додаткового джерела доходу для підтримки рентабельності свого господарства. До того ж він дає можливість сільгоспвиробникам налагодити збут своєї продукції. Агротуризм у Європі приносить фермерам до 70% доходу, тому чимало бізнесменів виділили його в окремий напрямок діяльності і активно розкручують. У ЄС підраховали, що на одному ліжко-місцю фермери заробляють стільки ж, як на одній корові. Тому не дивно, що лише в Італії за 10 років кількість ферм, що регулярно приймають туристів, збільшилася всемеро. Зараз цей напрямок туризму в ЄС приносить туристичній індустрії до 20% доходів [3].

– можливість диверсифікувати свою діяльність в частині створення допоміжного виробництва з переробки власних та додатково залучених сільськогосподарських відходів в паливні брикети. Брикет – це продукт заміщення вугілля, і в даний час він дуже затребуваний на внутрішньому ринку України. Актуальність даного напряму діяльності полягає в значних обсягах залишків що залишаються на полях та зростання потреби в пошуку альтернативних джерел палива. Перспективність започаткування переробки побічної продукції в господарстві полягає в актуальності для нашої країни розвитку альтернативних джерел енергії та зазначеними цілями національного плану дій з відновлювальної енергетики на період до 2020 року.

Підводячи підсумок, хочемо зазначити, що головною метою диверсифікації є максимізація прибутку за рахунок використання можливостей ринку і формування стійких конкурентних переваг. Сучасний стан економіки вимагає від керівників сільськогосподарських підприємств постійного руху в цьому напрямі, адже тільки ті підприємства що розвиваються на основі диверсифікації, мають можливість розподілити свої ресурси за різними напрямами діяльності, а й відповідно розподілити ризик втрати їх.

Література:

1. Кернасюк Ю. Маржинальні нішеві агрокультури [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hekta/item/10476-marzhynalni-nishevi-ahrokultury.html>
2. Мазнев Г. Є. Планування фінансового забезпечення інноваційних агротехнологій в умовах різного фінансового стану підприємств / Г.Є. Мазнев, О.В. Дудник // Вісник ХНТУСГ, 2015. - №161. – С. 60-73
3. Степанушко Л. Аграрний туризм може дати фермеру до 70% додаткового доходу [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://landlord.ua/agrarniy-turizm-mozhe-dati-fermeru-do-70-dodatkovogo-dohodu/>
4. Чухно А. А. Основи економічної теорії Підручник / А. А Чухно, П. С Єщенко, Г. Н. Климко та ін.; За ред. А. А. Чухна. — К.: Вища шк., 2001. — 606 с.

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, Дудник Олена Василівна.

Олена Смігунова, Іван Лепехов
(Харків, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕРНА КУКУРУДЗИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

В Україні кукурудза на зерно залишається лідером вітчизняного землеробства. Сільгоспвиробники різних розмірів та організаційно-правових форм вирощують культуру. Цьому сприяє постійний попит на неї на внутрішньому та світовому ринках, доступність сучасних технологій виробництва, що здатні забезпечити високу врожайність при незначних виробничих витратах [3].

Основні посіви кукурудзи на зерно в нашій країні розміщені в Степу й Лісостепу. Виробництво кукурудзи зосереджено в дев'яти центральних областях України, виробництво ж її в центральних областях вимагає зрошення посівів [2].

За період 2010 – 2017 рр. посіви під кукурудзою на зерно зросли на 66,9 %: з 2708,6 до 4520,0 тис. га. Найбільше розширення площ спостерігається в фермерських господарствах: з 255,2 тис. га до 600,0 га, або на 135,1 % (табл. 1) [6].

За період 2010 – 2017 років урожайність кукурудзи на зерно в середньому по Україні зросла на 22,2 %: з 45,1 ц/га до 55,1 ц/га. Найбільший показник продуктивності культури був зафіксований у 2015 р – 66,0 ц/га. При цьому, варто зауважити, темпи зростання урожайності культури у суб'єктах господарювання малих форм нижчі, ніж у великих та середніх. Так, урожайність кукурудзи на зерно у фермерських господарствах зросла за зазначений період на 9,3 ц/га, або на 24,3 %, а в господарствах населення – на 1,4 ц/га, або на 3,4 % (табл. 2) [6]. Звичайно, протягом зазначеного періоду були і більш продуктивні роки, але фактом залишається відставання урожайності культури в малих формах господарювання по відношенню до великих. Ми пов'язуємо це з технологічним відставанням таких суб'єктів господарювання. Найвища урожайність досягнута у Вінницькій (84,7 ц/га), Сумській (83,2 ц/га), Житомирській (81,1 ц/га), Рівненській (80,8 ц/га) областях [7].

Таблиця 1

Динаміка посівних площ кукурудзи на зерно в сільськогосподарських підприємствах України у 2010–2017 рр.

Показник	Роки								2017 р. у % до 2010 р
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Господарства усіх категорій	2708,6	3620,3	4625,4	4893,1	4691,3	4122,7	4285,5	4520,0	166,9
2. Сільськогосподарські підприємства	2075,2	2884,1	3645,1	3898,6	3681,1	3142,6	3252,8	3467,5	167,1
3. в т. ч. фермерські господарства	255,2	400,9	563,5	560,7	522,2	473,0	523,2	600,0	235,1
4. Господарства населення	633,4	736,2	980,3	994,5	1010,2	980,1	1032,7	1052,5	166,2

Для забезпечення високого рівня урожайності культури необхідне застосування інтенсивних технологій, які базуються на внесенні значно вищих доз мінеральних добрив – в 2-3 рази більше, ніж при інтенсивній технології. Важливим є також застосування засобів захисту рослин.

Економічна ефективність виробництва зерна визначається багатьма показниками, основними з яких є собівартість та рівень рентабельності. За статистичними даними, середньозважена собівартість виробництва зерна кукурудзи у 2016 р. складала 197,5 грн/ц. У структурі собівартості 21,2 % займає посадковий матеріал, 26,3 % мінеральні добрива. Показник рівня рентабельності виробництва кукурудзи по Україні складав при цьому 45,7 % [5].

Завдяки розвиненій генетиці і технології вирощування, вітчизняні аграрії досягають успіху в отриманні високих показників її врожайності. Якщо у 2008–2009 рр. урожаї кукурудзи становили 10–11 млн. т, то останні роками вони зросли майже вдвічі, подолавши 20-мільйонний рубіж. Цьому сприяло розширення посівної площі. Збиральна площа під культурою становила 4,9 млн. га, що майже на чверть перевищило попередній рівень. Масштабніше виробництво кукурудзи в 2016 р. спостерігалось в Полтавській (14802,8 тис. т з площі 543,8 тис. га), Сумській (2616,5 тис. т з 314,4 тис. га), Чернігівській (2580,2 тис. т з 326,5 тис. га) областях [7].

Таблиця 2

**Динаміка урожайності кукурудзи на зерно в сільськогосподарських підприємствах України
у 2010–2017 рр.**

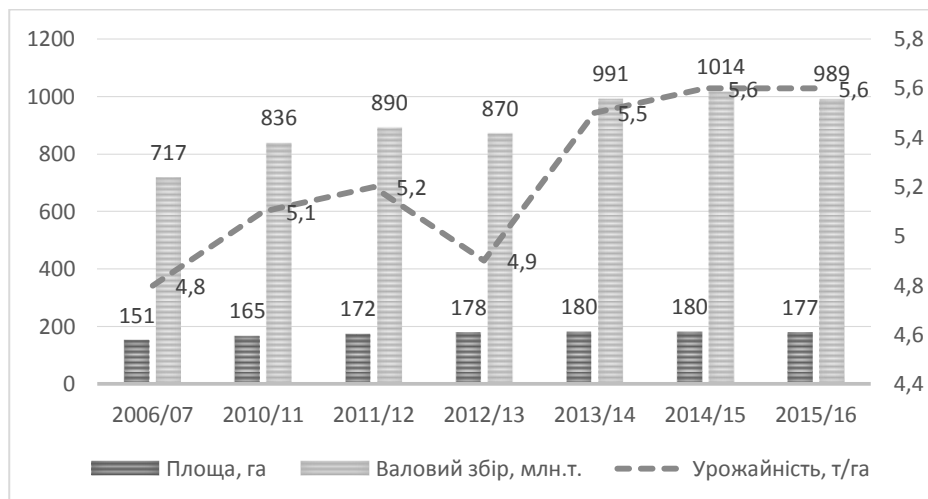
Показник	Роки								2017 р. у % до 2010 р.
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Господарства усіх категорій	45,1	64,4	47,9	64,1	61,6	57,1	66,0	55,1	122,2
2. Сільськогосподарські підприємства	47,0	68,6	51,5	68,1	66,6	61,6	72,4	59,5	126,6
3. в т. ч. фермерські господарства	38,2	54,6	36,2	53,4	48,4	46,5	55,4	47,5	124,3
4. Господарства населення	39,3	48,8	35,5	48,7	43,5	44,5	46,0	40,7	103,4

Взагалі, за 2010 – 2017 рр. врожай зерна кукурудзи зріс з 11953 тис. т до 24668,8 тис. т, або більш, ніж удвічі. Рекордним став 2013 р., коли врожай кукурудзи сягнув 30,9 млн. т [6]. На рис.1 представлена динаміка валових зборів кукурудзи на зерно в зазначений період в розрізі категорій господарств. Так, помітне зростання валових зборів по всім категоріям господарств. При цьому, найвищі темпи зростання врожаю зерна кукурудзи виявлені в фермерських господарствах – майже втричі (на 199,1%), - в основному за рахунок зростання посівних площ під культурою. Найнижчі темпи зростання помічені в господарствах населення – на 71,9 %, що пов'язано, як вже зазначалося, з низькою врожайністю культури в даній категорії господарств.

Рис. 1. Динаміка валових врожаїв кукурудзи на зерно у 2010 – 2017 рр. за категоріями господарств

У світі відбувається нарощування врожаїв кукурудзи (рис. 2). Як видно з діаграми, нарощення зборів відбувається в основному через підвищення урожайності культури.

Рис.2. Динаміка показників виробництва зерна кукурудзи у світі.

Інтенсифікація виробництва кукурудзи полягає у впровадженні нових сортів, гібридів насіння, що можна досягти лише на базі науково-технічного прогресу та значних капіталовкладень у розрахунку на одиницю площі насінневих посівів.

В Україні насінництво кукурудзи зосереджено в Дніпропетровській, Одеській, Київській, Черкаській, Харківській, Запорізькій областях. Однак, 70 % посівного матеріалу на сьогодні – зарубіжного виробництва. Переважають на нашому ринку іноземні фірми-гіганти, проте присутні і невеликі іноземні компанії з Франції, Нідерландів, Люксембургу.

Зерно кукурудзи традиційно за підсумками 2016/2017 МР займало провідне місце – 66,9 % в структурі експорту зернових, при цьому ячменю належить 3,4 %, пшениці — 25,2 %. Україна поставила на зовнішні ринки 20,1 млн. т зерна проти 16,6 млн. т у попередньому аналогічному періоді [9].

За інформацією Державної фіскальної служби, ключовими імпортерами української кукурудзи в 2016 р стали Китай (15,9%), Єгипет (14,7%) та Іспанія (12,1%) [8].

Найбільшими експортерами зерна в 2016/2017 МР були компанії «Кернел» (7,9%), «Нібулон» (7,8%), ADM (4,7%) (рис. 3) [9].

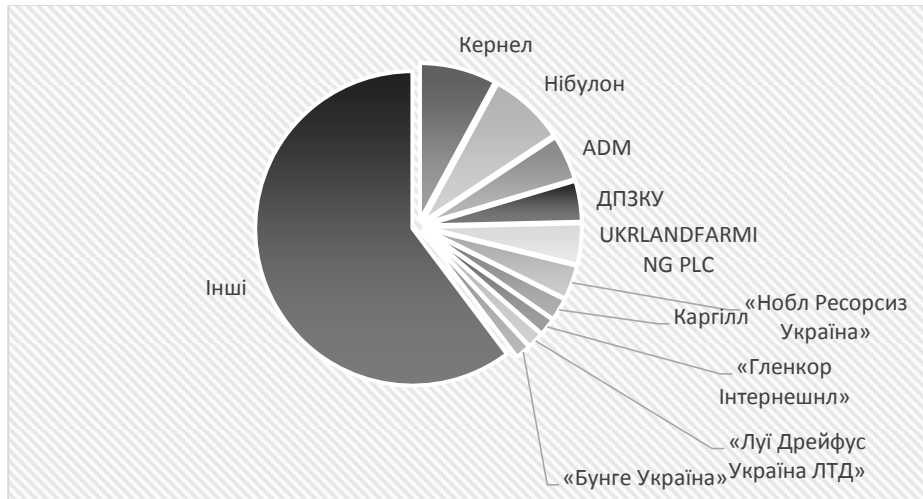

Рис. 3. Найбільші експортери зерна кукурудзи у 2016/2017 МР, %

Так, «Кернел» експортував 2,19 млн т зерна кукурудзи, «Луї Дрейфус Україна ЛТД» — 2,16 млн т; «АДМ Трейдинг Україна» — 1,99 млн т; «НИБУЛОН» — 1,93 млн т; «Бунге Україна» — 1,79 млн т [4].

В десятку найкрупніших імпортерів зерна української кукурудзи в 2016/2017 МР ввійшли Єгипет (16,3%), Нідерланди (11,8 %), Іспанія (11,7 %), Іран (10,8 %), Італія (7,6 %), Китай (6,6 %), Ізраїль (4,7 %), Туніс (4,4 %), Португалія (4,1 %), Південна Корея (3,3 %) [10]. У 2016 році Україна також налагодила експорт зернових, в т.ч. кукурудзи в Індію, яка в попередні роки майже не купувала зернові в Україні.

Коливання ціни на ринку зерна є одним із найбільш впливових факторів ринкового середовища. З початку 2017 р. кон'юнктура світового ринку агропродовольчої продукції характеризувалася, як і раніше, достатньо значним коливанням цін. Однак цінові тенденції для українського сільськогосподарського експорту в цілому за перше півріччя 2017 р. склалися доволі непогано. Так, експортна ціна кукурудзи зросла на 1,7 % і слала 156,1 дол. США за 1 т [1].

Досить важлива роль зернових культур у забезпеченні продовольчої і економічної безпеки країни спонукає експертів та агроаналітиків ринку до аналізу тенденцій, які визначальним чином впливають на загальний стан і перспективи розвитку галузі.

Основними чинниками, що сприяли успішному становленню України як провідного постачальника зернових на світовий ринок стали: 1) природні ресурси України (родючі ґрунти та сприятливий для вирощування зернових клімат), що є запорукою виробництва та експорту великих обсягів зернових; 2) вигідне географічне розташування, наявність виходу на морські шляхи, що створює конкурентні переваги для вітчизняних виробників на світовому ринку;

3) невисокі ціни на зерно українських виробників, через низьку орендну плату за землю та низький рівень оплати праці в країні; 4) збільшення чисельності населення в світі, що породжує зростання попиту на зернові; 5) розвиток агрохолдингів, які зробили значні капіталовкладення в сільськогосподарську галузь [11].

Література:

1. Кернасюк Ю. Зернові культури: тенденції і прогнози ринку ТОП-10 країн-імпортерів зернових з України. [Електронний ресурс]. / Ю. Кернасюк. – Режим доступу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/top-10-krain-importeriv-zernovih-z-ukraini>.
2. Кукурудза в Україні: тактика повільного наступу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infoindustria.com.ua/kukurudza-v-ukrayini-taktika-povilnogo-zrostannya/>.

3. Маслак О. Ільченко Економіка кукурудзи на зерно в Україні [Електронний ресурс]. / О. Маслак. – Режим доступу: <https://propozitsiya.com/ua/ekonomika-kukurudzi-na-zerno-v-ukrayini>.
4. Названы крупнейшие экспортеры кукурузы за 2016/17 МГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://latifundist.com/novosti/38923-nazvany-krupnejshie-eksportery-kukuruzy-za-201617-mg>.
5. Статистичний бюлетень «Витрати на виробництво продукції сільськогосподарства в сільськогосподарських підприємствах за 2016 рік». – Київ: Державна статистична служба України, 2017. – 23 с.
6. Статистичний збірник «Рослинництво України 2017». – Київ: Державна статистична служба України, 2018. – 222 с.
7. Статистичний збірник «Сільське господарство України 2016». - Київ: Державна статистична служба України, 2017. – 222 с.
8. Топ-10 експортерів кукурудзи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agronews.ua/node/76867>.
9. ТОП-10 компаній-експортерів зернових з України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/top-10-kompanij-eksporteriv-zernovih-z-ukraini>.
10. ТОП-10 країн-імпортерів зернових з України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/top-10-krain-importeriv-zernovih-z-ukraini>.
11. Чорний В.М. Торговельна позиція українських підприємств на світовому ринку зерна [Електронний ресурс] / В.М. Чорний // Ефективна економіка. – 2017. - № 2.

Світлана Староватова, Юлія Крихітіна
(Харків, Україна)

ЗМІСТ ТРАНСПОРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства тісно пов'язана з транспортним забезпеченням, яке являється одною з важливих складових процесу організації доставки товарів від місця їх виготовлення до місця споживання. По суті воно ідентичне товарообігу, яке базується на концепції логістики. Разом з тим транспортне забезпечення доцільно розглядати як самостійний аспект системи товарообігу, що має свою специфіку.

Під транспортним забезпеченням розуміють сукупність елементів, які знаходяться в тісній взаємодії і складають єдину транспортну систему, що об'єднує операції, які пов'язані з виробництвом і обігом продукції. Продукцією транспорту являється безпосередньо сам процес переміщення товарів від виробника до споживача. В цьому й полягає суть транспортних послуг, які є основною ланкою зв'язку між продавцем і покупцем.

Транспортні послуги мають свої особливості:

1 Транспорт не виробляє нового товару чи продукту, але завдяки їхньому переміщенню з одного місця в інше забезпечується продовження процесу виробництва та обігу, має місце кінцеве споживання вироблених товарів. Переміщення товарів, продукції з місця виробництва до місця споживання і є тією споживою вартістю, яку створює транспорт та його транспортні послуги.

2 Дія транспортних послуг виражається в такому корисному ефекті, який не може виникати, зберігатися і реалізуватися у відриві від транспорту. Разом з тим, виробництво транспортних послуг невідривне від їх споживання. Транспортні послуги задовольняють потреби в момент свого проявлення, тобто створення таких послуг співпадає з їх споживанням.

3 Транспорт займає особливе місце в міжнародному товарообігу. З одного боку, він є необхідною умовою здійснення міжнародного розподілу праці, зовнішньоекономічних зв'язків. З іншого – транспортна індустрія виступає на світових ринках експортером своєї продукції та частково транспортних послуг.

4 Транспортні послуги, що здійснюються в сфері ЗЕД, піддаються впливу всіх факторів, до яких належать: коливання цін на нафту, попиту і пропозиції на товари, а, відповідно, і на їх перевезення; валютного курсу; ступінь втручання держави у зовнішньоекономічну діяльність, стан політичних та економічних відносин різних держав і багато інших [1].

Транспортне забезпечення ЗЕД потребує від власника вантажу вміння орієнтуватися в транспортній обстановці, яке вимагає професійних знань законодавства окремих країн, міжнародних конвенцій (угод), техніко-експлуатаційних характеристик транспортних засобів, пунктів перевантаження і перевалки вантажів, умов їх роботи, ринку посередницьких послуг та ін. Тому, при необхідності відправлення вантажу за кордон, доцільно насамперед встановити тісні контакти з транспортними підприємствами і організаціями, які займаються міжнародними перевезеннями. При цьому важливо вибрати вид транспорту, яким потрібно відправити вантаж за кордон. Тут треба мати на увазі; що в сучасному світі функціонує шість видів транспорту: морський, залізничний, автомобільний, річковий, повітряний і трубопровідний. Види транспорту поділяються на водний (морський, річковий), наземний (залізничний, автомобільний, трубопровідний) і повітряний. Кожен з них має свою специфіку.

Плануючи відправлення вантажу і вибір транспорту, треба враховувати ряд обставин. По-перше, вид вантажу. Вантажі, що перевозяться, поділяються на генеральні, масові й особливо режимні. До генеральних відносяться різні штучні вантажі (в упаковці чи без неї). За розмірами вони поділяються на

звичайні, довгомірні (більше 3 м) і негабаритні. За масою – легкі й важкі (з масою більше 5 тонн на одну вантажну одиницю). До масових відносяться вантажі, що являють собою певну структурну масу, яка перевозиться у великій кількості без упаковки. До них відносяться наливні (нафта і нафтопродукти, гази, тваринні й рослинні жири, спирти та ін.), навальні (руда, концентрати, добрива та ін.), насипні (зерно, цукор, сирець та ін.) і лісні. До особливо режимних належать вантажі, які зберігають і перевозять при дотриманні спеціальних правил (небезпечні вантажі, ті, що швидко псуються та ін.). При виборі засобів транспортування треба мати на увазі, що в деяких випадках можливість вибору відсутня. Наприклад, вантажі, що швидко псуються, треба перевозити авіатранспортом. Разом з тим, авіаперевезення не допускаються при перевезенні легкозаймистих і вибухонебезпечних вантажів. Основну частину перевезень морським транспортом складають перевезення масових наливних і навальних вантажів (нафти і нафтопродуктів, залізної руди, кам'яного вугілля, зерна та ін.). Морський транспорт широко використовується і для перевезення генеральних вантажів.

По-друге, фактор часу. Відомо, що найшвидший спосіб доставки вантажу – це авіатранспорт. Однак він дорого коштує. Тому використовується тільки тоді, коли треба доставити вантаж за мінімальний відрізок часу (продукти, що швидко псуються, квіти та ін.)

По-третє, вартість перевезень. Звичайно, що кожен покупець хотів би, щоб вартість перевезення складала невеликий відсоток від вартості товару. Проте бувають випадки, коли вибір відсутній і треба платити за доставку вантажу високу ціну. А коли є вибір, ціна буде нижча. Наприклад, невеликі й середні за об'ємом партії вантажів можна доставляти повітрям і по суші приблизно за однаковими цінами.

По-четверте, безпека перевезення. Крижке й дорогоцінне обладнання краще перевозити повітряним транспортом. Товари, що мають високий ступінь ризику, відносно крадіжки (запчастини автомобілів, офісне обладнання, фармацевтичні товари і т.п.), як правило, доставляються морським транспортом, в основному в контейнерах, хоч це коштує дорожче. Названі обставини важливо враховувати при виборі виду транспорту. Однак, вид транспорту багато в чому залежить від того, що в першу чергу цікавить відправника вантажу. Якщо його цікавить швидкість доставки вантажу, він вибирає між повітряним і автомобільним транспортом. Якщо його мета – мінімальні витрати, робиться вибір між водним і трубопровідним транспортом [Ошибка! Источник ссылки не найден].

Зміст транспортних операцій у зовнішньоекономічній діяльності визначається характером міжнародних сполучень, які можна класифікувати за низкою ознак (табл. 1).

Таблиця 1

Зміст транспортних операцій у зовнішньоекономічній діяльності

Ознака класифікації	Види операцій
За предметом транспортних операцій	Вантажні, пасажирські, багажні
За видом транспорту	Водні (морські, річкові), залізничні, автомобільні, трубопровідні, змішані перевезення (беруть участь два або більше видів транспорту)
Залежно від транспортної характеристики товару	З сухим вантажем: навалювальні, руда, вугілля, зерно, цемент, мінеральні добрива, генеральні або штучні. З наливним вантажем: нафта, і нафтопродукти, рослинні олії, жири, вино, рідкі хімічні вантажі тощо
За періодичністю	Регулярне й нерегулярне перевезення: лінійне і трампове судноплавство, регулярне повітряне сполучення і чартерні рейси
Залежно від порядку проходження кордону	Перевантажувальні і безперевантажувальні перевезення
За видом транспортно-технологічної системи	Контейнерні, поромні, ліхтерні, рол-керні
Залежно від завершення перевезення	Сусідські, транзитні, кільцеві
За видом сполучень	Прямі, непрямі: ламані з декількома перевізниками, із перевідправкою за одним або декількома договорами перевезення
Залежно від складу учасників перевізного процесу	Здійснювані виробником товару, продавцем або покупцем, замовником товару, перевізником - посередником
Залежно від місця проведення	Здійснювані усередині країни і на території інших країн

Таким чином, транспортне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності — це система технічних, технологічних елементів, економічних, комерційно-правових, організаційних чинників, методів управління транспортними операціями у сфері виробництва, обігу і споживання товарів, що переміщуються між країнами.

Система транспортного обслуговування зовнішньоекономічної діяльності підприємств – це система, що забезпечує переміщення зовнішньоторговельних вантажів, доставку вантажів підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність споживачам, насамперед, переробним, промисловим та торговельним підприємствам. До неї в сучасних умовах висуваються вимоги щодо якості, надійності, своєчасності доставки вантажів. Основними елементами системи транспортного обслуговування зовнішньоекономічної діяльності підприємств є транспорт та транспортні підприємства, сфера експедирування та експедиторські компанії, а також підприємства технічного обслуговування транспортних засобів і проміжного обслуговування вантажів (рис. 1).

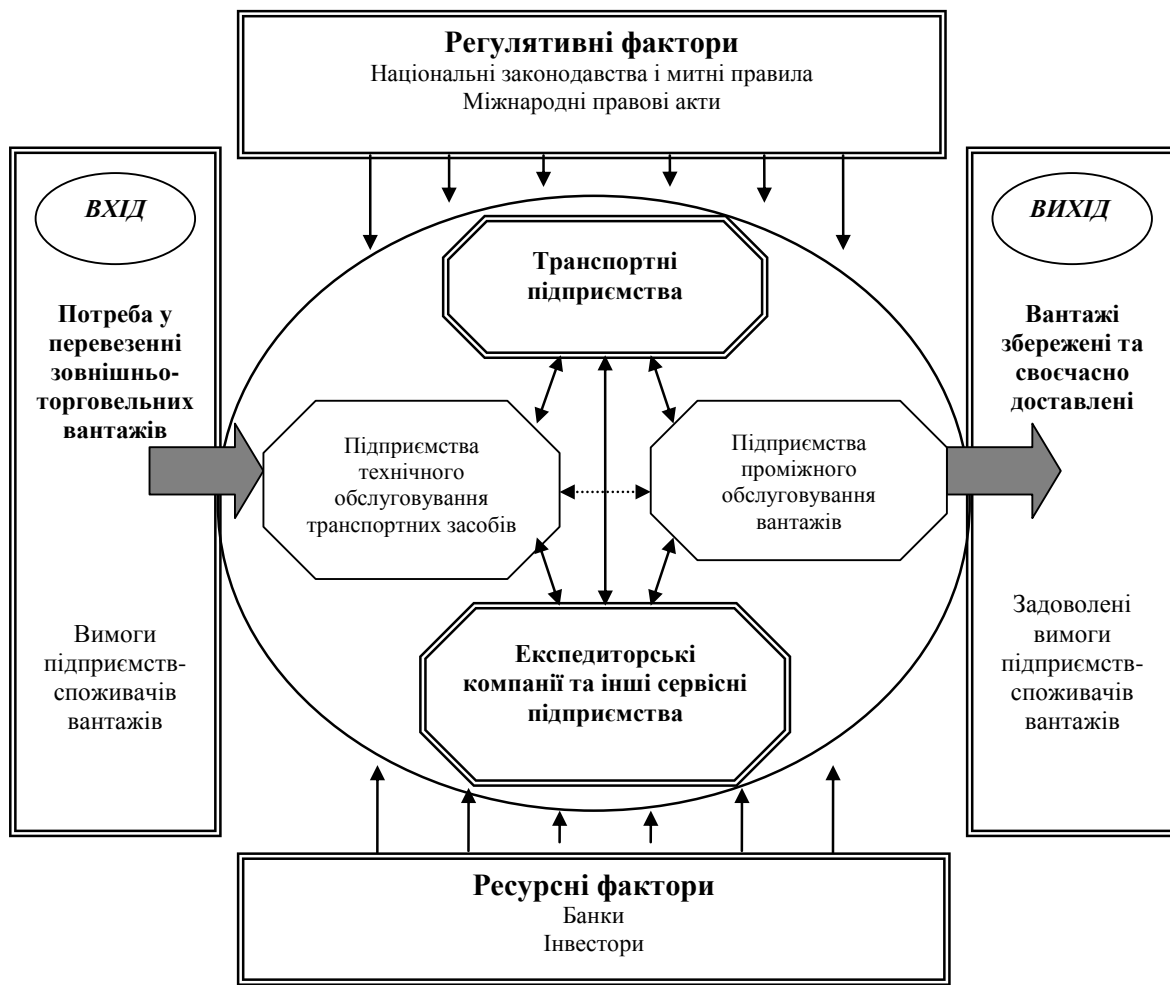

Рис. 1 Система транспортного обслуговування зовнішньоекономічної діяльності підприємств

Література:

- 1 Сухова Л.Ф. Транспортное обслуживание международных экономических связей: учебное пособие / Л.Ф. Сухова; Государственный технический университет. – Алматы, 2008. – 193 с.
- 2 Грачев Ю. Н. Внешнеэкономическая деятельность. Организация и техника внешнеторговых операций [Текст]: учебное пособие / Ю. Н. Грачев. - М.: Бизнес-школа, Интел-Синтез, 2001. – 592 с.

Сергій Чайка, Юлія Крихтіна
(Харків, Україна)

БЮДЖЕТУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Система управління підприємством повинна вдосконалюватись з врахуванням накопиченого світового досвіду, новітніх теоретичних й практичних досягнень у сфері менеджменту. В якості одного з ефективних напрямків удосконалення системи управління на мікрорівні, для вітчизняних підприємств, пропонується використання бюджетування, яке позитивно зарекомендувало себе в країнах з розвинутою ринковою економікою.

Вагомий внесок у розробку теоретичних й методологічних основ бюджетування внесли такі зарубіжні вчені як Друрі К. [1], Фостер Дж., Хорнгрэн Ч.Т. [2] й інші. Але використовувати західні концепції без їх адаптації до вітчизняних умов господарювання є недоцільним у зв'язку з наявністю ряду суттєвих національних особливостей менеджменту, системи обліку й звітності, рівня інформаційного забезпечення.

Теоретичні й методичні питання розробки та впровадження бюджетування, як нового напрямку менеджменту, висвітлено в працях Хруцького В.Е., Сизової Т.В., Гамаюнова В.В. [3], Щіборща К.В. [4]. Питання організації системи бюджетування зовнішньоекономічної діяльності детально розглянули О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, Л. С. Ноджак, Н. Я. Петришин та Ю. Л. Логвиненко [5].

В свою чергу, актуальності набувають питання, що стосуються визначення ролі бюджетування зовнішньоекономічної діяльності в системі управління підприємством та етапів його реалізації. Тому, метою даної роботи є обґрунтування місця бюджетування ЗЕД в системі управління підприємством та визначення етапів його реалізації.

Бюджетування – це управлінська технологія, яка передбачає формування бюджетів для обраних об'єктів та їх використання з метою забезпечення оптимальної структури та співвідношення доходів та витрат, надходжень та видатків, активів та пасивів організації чи її ланок для досягнення встановлених цілей з урахуванням впливу середовища функціонування.

Бюджетування ЗЕД доцільно здійснювати за умов: підприємство є експортноорієнтованим і характеризується переважаючим виробництвом експортної продукції; підприємство виготовляє продукцію із імпортованих матеріалів, комплектування, сировини, запасних частин; підрозділи підприємства розташовані у різних країнах світу та формують єдиний технологічний цикл виготовлення продукції; підприємство працює у сфері, яка супроводжується значними іноземними інвестиціями (будівництво, інноваційна, науково-дослідна діяльність) тощо.

Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності доцільно розглядати як інтегровану управлінську технологію, що супроводжує управління зовнішньоекономічною діяльністю на етапі технології менеджменту та реалізовується шляхом послідовних етапів: бюджетне планування зовнішньоекономічної діяльності, бюджетне організування у зовнішньоекономічній сфері, бюджетне мотивування працівників, задіяних у зовнішньоекономічній діяльності, бюджетне контролювання та бюджетне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності як інтегрована управлінська технологія безпосередньо реалізовується на першому етапі процесу менеджменту та формує базу для виконання усіх наступних етапів процесу менеджменту (створення методів менеджменту; формалізації методів менеджменту в управлінські рішення; забезпечення впливу керуючої системи організації на керовану з використанням механізмів керівництва).

У табл. 1 наведено коротку змістову та функціональну характеристики етапів бюджетування зовнішньоекономічної діяльності.

Таблиця 1

Змістова та функціональна характеристика етапів бюджетування зовнішньоекономічної діяльності

Етапи бюджетування	Змістова характеристика етапів	Функціональна характеристика етапів
1 Бюджетне планування ЗЕД	Процес формування бюджетів на обмежений період (рік, квартал, місяць) з метою визначення на засадах багатоваріантного аналізу у кількісній формі обсягу потреб та ресурсів (доходів і витрат, надходжень і видатків, активів і пасивів), оптимізації їх структури та кореспонденції з метою досягнення установлених цілей організації у зовнішньоекономічній сфері із врахуванням наявності певних обмежень та впливу чинників середовища функціонування	Забезпечує формування орієнтирів ЗЕД підприємства у сферах фінансової результативності, платоспроможності, ліквідності, ділової активності, визначає перспективи розвитку та потенційні проблеми
2 Бюджетне організування ЗЕД	Процес формування та упорядкування організаційної структури управління відповідно до цілей бюджетування й розроблення організаційних механізмів реалізації та використання бюджетів ЗЕД	Формує механізми відповідальності за витрати, доходи, видатки та надходження підприємства, визначає обсяги повноважень та функцій працівників при реалізації бюджетування ЗЕД, визначає координуючий орган, за яким закріплено функції кінцевого розподілу ресурсів організації та вирішення бюджетних конфліктів
3 Бюджетне мотивування працівників, задіяних у зовнішньоекономічній сфері	Процес стимулювання працівників при розробленні та виконанні бюджетів організації з метою досягнення визначених організаційних цілей у зовнішньоекономічній сфері	Формує мотиваційні механізми до активізації та якісної реалізації бюджетних процесів на підприємстві у зовнішньоекономічній сфері
4 Бюджетне контролювання ЗЕД	Процес перевірки та оцінювання результативності функціонування бюджетної системи на підприємстві відповідно до встановлених критеріїв і стандартів у сфері ЗЕД, та, зокрема, оцінюванням бюджетів організації	Забезпечує систематичний моніторинг реалізації бюджетних процесів на усіх стадіях та етапах
5 Бюджетне регулювання ЗЕД	Усунення недоліків, відхилень, неточностей, неузгодженостей, що виявлені у процесі бюджетного контролювання ЗЕД, та здійснення необхідних коректив на попередніх етапах бюджетування ЗЕД	Дозволяє забезпечити реагування на непередбачувані зміни, пов'язані із прорахунками у бюджетному плануванні чи невизначеністю ЗЕД організації

Таким чином, бюджетування зовнішньоекономічної діяльності охоплює розроблення бюджетів різних видів на підприємстві, побудову в організаційній структурі управління органів, що займатимуться бюджетуванням зовнішньоекономічної діяльності, формування положень щодо стимулювання розробників та виконавців бюджетів у сфері ЗЕД, перевірку та оцінювання результативності функціонування бюджетної системи на підприємстві в умовах ЗЕД, усунення недоліків та відхилень, що виявлені у процесі бюджетного контролювання зовнішньоекономічної діяльності, на основі забезпечення необхідних регульованих

заходів.

Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності може реалізовуватись у межах комплексної системи бюджетування підприємства, або відокремлено, спрямовано лише на окремий вид діяльності.

У результаті реалізації бюджетування зовнішньоекономічної діяльності шляхом бюджетного планування, організування, мотивування, контролювання та регулювання зовнішньоекономічної діяльності на кожному з етапів повинні сформуватись конкретні методи менеджменту – способи впливу керуючої системи організації на керовану (табл. 2).

Таблиця 2

Приклади методів менеджменту, отриманих на відповідних етапах реалізації бюджетування зовнішньоекономічної діяльності

Етапи реалізації бюджетування	Приклади методів менеджменту, отриманих на відповідних етапах
1 Бюджетне планування зовнішньоекономічної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - бюджети різних видів, що стосуються ЗЕД; - кошториси для різних об'єктів, задіяних у реалізації ЗЕД; - плани-графіки надходжень чи виплат грошових коштів, що супроводжують зовнішньоекономічні операції (ЗЕО); - модель консолідування бюджетних показників; - положення про бюджетне планування зовнішньоекономічної діяльності; - норми та цільові ліміти бюджетних показників; - графіки формування та виконання бюджетів в організації.
2 Бюджетне організування ЗЕД	<ul style="list-style-type: none"> - положення про бюджетну (фінансову) організаційну структуру управління; - положення про бюджетний комітет на підприємстві; - посадові інструкції працівників бюджетного комітету; - наказ про впровадження системи бюджетування на підприємстві; - схема документообігу при бюджетуванні ЗЕД; - бюджетний регламент тощо.
3 Бюджетне мотивування працівників, задіяних у зовнішньоекономічній сфері	<ul style="list-style-type: none"> - положення про бюджетне мотивування в організації; - положення про преміювання працівників організації за виконання та перевиконання бюджетних показників; - положення про преміювання працівників організації за досягнення економії ресурсів; - положення про формування фондів оплати праці центрів відповідальності з урахуванням виконання бюджетних показників; - положення про розподіл прибутків та надприбутків в організації зі стимулюючою метою при досягненні планових бюджетних показників тощо.
4 Бюджетне контролювання ЗЕД	<ul style="list-style-type: none"> - положення про бюджетне контролювання ЗЕД організації; - методика аналізу виконання бюджетних показників; - звіти про виконання бюджетів у сфері ЗЕД тощо.
5 Бюджетне регулювання ЗЕД	Накази, розпорядження, вказівки, рекомендації щодо усунення недоліків, відхилень, неузгодженостей у функціонуванні бюджетних систем, виявлених у процесі бюджетного контролювання ЗЕД.

Власне при реалізації бюджетування зовнішньоекономічної діяльності основним завданням керуючої системи є продукування методів менеджменту як потенційних інструментів впливу на працівників організації.

Сформовані на кожному з етапів реалізації бюджетування зовнішньоекономічної діяльності методи менеджменту надалі слугують базою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень з метою упорядкування зовнішньоекономічної діяльності організації, покращання ситуації з фінансовою результативністю, розрахунковою активністю та фінансовою стабільністю підприємства у даній сфері.

Необхідно зазначити, що основними методами менеджменту, сформувані які покликані управлінці у результаті реалізації бюджетування зовнішньоекономічної діяльності, є бюджети, усі ж інші методи менеджменту створюють умови для ефективної реалізації та виконання бюджетів. Усі методи менеджменту мають певний альтернативний характер, потребують вибору оптимального варіанта та відповідного узаконення, тому не можуть здійснювати вплив на керовану систему поки не трансформуються в управлінські рішення.

Література:

1. Drury, C. Management and Cost Accounting.- 3-rd ed./ C. Drury. – London. – Cengage Learning EMEA, 2008.- 775 p. Drury, C. Management and Cost Accounting.- 3-rd ed. [Текст] / C. Drury. – London. – Cengage Learning EMEA, 2008.- 775 p.
2. Хорнгрен, Ч. Т., Фостер, Дж. Бухгалтерский учет: управленческий аспект / под ред. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 346 с.
3. Хруцкий, В. Е. Внутрифирменное бюджетирование: настольная кн. по постановке финансового планирования / В. Е. Хруцкий, Т. В. Сизова, В. В. Гамаюнов. - М.: Финансы и статистика, 2002. - 400 с.

4. Щиборщ, К. В. Бюджетирование деятельности промышленных предприятий России / К. В. Щиборщ. - М.: Дело и Сервис, 2004. - 592 с.
5. Основи бюджетування зовнішньоекономічної діяльності організації: навч. посіб. / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, Л.С. Ноджак, Н.Я. Петришин, Ю.Л. Логвиненко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 216 с.

СЕКЦІЯ: МИСТЕЦТВО

Данііл Доронін, Тетяна Дьоміна
(Одеса, Україна)

**ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНИХ УМІНЬ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИКИ
У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

До основних проблем сучасної педагогічної науки належать питання професійної підготовки майбутнього вчителя музики. Важливим компонентом професійної підготовки педагога є процес формування вокальних умінь майбутнього вчителя музики. Специфіка змісту навчальної дисципліни «Вокал» висуває певні вимоги до якісних характеристик співочого голосу майбутнього вчителя музики з метою забезпечення ефективного вирішення багатоаспектних завдань навчання і виховання підростаючого покоління в конкретних умовах професійної діяльності. Даної проблематики присвячені розроблені програми і методики В.А. Багадурова, С.Н. Гладкої, О.В. Далецького, Л.Б. Дмитрієва, М.М. Добровольської, В.В. Ємельянова, А.Д. Кастальського, І.І. Левідова, Е.М. Малініна, А.Г. Менабені, В.П. Морозова, Т.Н. Овчинникової, Н.Д. Соколова, Г.П. Стулова, В.С. Попова та ін. Аналіз монографій, наукових статей, методичних посібників із зазначеної тематики дозволяє зробити висновок про те, що наявні дослідження не характеризують особливості формування умінь виконувати вокальну музику майбутніми учителями, не розкривають етапи, методи, форми, що сприяють успішній реалізації даного процесу, а також свідчать про недостатню ефективність використання потенціалу різних форм роботи у формуванні професійних умінь майбутнього викладача музики.

Вокальне навчання майбутніх вчителів музики здійснюється відповідно до програми навчальної дисципліни «Вокал», яка встановлює основні вимоги до формування умінь з даної дисципліни: оволодіння вміннями налаштувати голосовий апарат в співочому режимі, виразно виконувати вокальні твори під акомпанемент і без супроводу інструмента, проводити методичний і виконавський аналіз вокального твору, застосовувати методику розучування шкільно-пісенного репертуару. Необхідні професійні вміння майбутнього вчителя музики, в тому числі і вокальні, формуються шляхом оволодіння системою послідовних дій в єдності з набутими знаннями і навичками. У вокальній практиці вміння виробляються завдяки вправам, засвоєнню певних прийомів виконання дій. Підвищення ефективності формування вокальних умінь тісно пов'язане із застосуванням системи різнорівневих завдань по вокалу (репродуктивних, реконструктивних, творчих). За роки навчання студентам необхідно оволодіти цілим комплексом професійних вокальних умінь, таких як звукоутворення, співоча постава, співоче дихання, артикуляція, дикція, емоційна виразність, вокально-слуховий контроль та ін.. Уміння звукоутворення передбачає дотримання наступних умов - виникнення звуку передусє уявне слухове уявлення; звук при атаці відтворюється інтонаційно точно. Наступною необхідною умовою правильного звукоутворення є формування співочої постави - готовності до виконання обов'язкових вимог. Співоча постава передбачає в своїй основі рівне положення корпусу, рівномірну опору на обидві ноги, вільно опущені руки, розгорнуті груди, пряме, яке не напружене, становище голови [1].

Співоча постава безпосередньо пов'язана з умінням правильно дихати під час співу. Вокальна педагогіка розглядає в якості найбільш доцільного для співу грудобрюшне дихання, яке складається з трьох взаємопов'язаних компонентів: вдих, миттєва затримка дихання і видих. Характер співочого дихання відбивається на характері звучання голосу вокаліста. Так плавне і спокійне дихання сприяє досягненню красивого, легкого звуку з відчуттям м'язової пружності, активності процесу. З співочим диханням пов'язано поняття співочої опори, яка забезпечує найкращі якості співочого звуку, а також є необхідною умовою чистоти інтонування.

Дихання, звукоутворення, інтонування тісно пов'язані з артикуляцією. У вокальному виконанні важливі такі особливості вимови, як пісенність голосних, вміння їх округляти, прагнення до чистоти звучання ненаголошених голосних. Тільки при хорошій артикуляції під час співу текст доходить до слухача. Формуванню співочого звуку сприяє також манера вимови слів - дикція.

Емоційна виразність, завдяки якій виконання твору набуває особливого художній сенс і особистісну спрямованість є одним зі специфічних вокальних умінь майбутнього вчителя музики. Артистичне виконання педагога-музиканта здатне чинити сильний емоційний вплив на учнів і багаторазово посилювати сприйняття музичного мистецтва, викликаючи певні переживання, почуття, образи.

Одна з найважливіших завдань професійної освіти студентів-музикантів - формування вокально-слухового контролю. Саме це вміння дозволяє контролювати виконання, чути і коригувати вокальні помилки; знаходити засоби в рішенні професійних завдань; активізувати самостійність у виконавській роботі над творами. Всі перераховані вокальні вміння тісно взаємопов'язані між собою і в процесі становлення виконавської вокальної культури майбутнього фахівця утворюють єдине цілісне явище. Для ефективно організації формування у майбутніх вчителів музики вокальних умінь доцільно в освітньому процесі ВНЗ паралельно з освоєнням програмної навчальної дисципліни «Вокал» скористатися наявними можливостями різних навчальних дисциплін, зокрема, педагогічної практики. Педагогічна практика майбутніх учителів музики в загальноосвітній школі передбачає різноманітність форм організації музичного виховання школярів з роботою на уроках і позакласну роботу.

У процесі організації позакласної роботи з музики, педагог спрямовує всі види позакласних музичних занять на морально-естетичне виховання школярів, формування їх музичних смаків та інтересів. Позакласна музично-виховна робота проводиться вчителем в двох основних напрямках: гурткові форми і масові форми.

До гурткової форм відносяться: хорові, вокальні, оркестрові, танцювальні, інструментальні, вокально-інструментальні, фольклорні, музично-театральний та інші гуртки. Участь школярів у якомусь з гуртків обумовлена тільки їх бажанням.

Однією з форм позакласної роботи майбутніх вчителів на педагогічній практиці є керівництво хоровими гуртками, де від студента вимагається володіння навичками вокально-хорової роботи. Спів є природним засоби виразу естетичних почуттів, дійовим засоби активного залучення школярів до музики. З усіх видів музичного виконавського мистецтва саме спів є найдоступнішим для дітей, порівняно легко засвоюється ними, що не потребує значної попередньої підготовки. Загальновідомо, що одним з основних засобів музично - естетичного виховання в школі є хоровий спів. Хоровий спів завжди був одним з найпоширених в українській культурі. Тому так важливо для майбутнього вчителя формування його вокальних умінь. Велике значення має знання вчителем фізіологічних особливостей формування голосового апарату дітей. Ретельного добору вимагає і репертуар для занять, тому що рівень музичної культури хорового колективу багато в чому визначає репертуар. При доборі репертуару необхідно враховувати можливості колективу, вік школярів. Репертуар повинен бути різноманітним за жанрами, за стилями, за характером виконуваних творів з обов'язковим включенням до репертуару хорових творів українських та зарубіжних композиторів, фольклору (народних пісень), який надає благодійний виховний вплив на учнів. Педагогічна доцільність такої програми в тому, що вона забезпечує формування умінь співочої діяльності і вдосконалення спеціальних вокальних навичок школярів під керівництвом вчителя.

Школярі також беруть активну участь в дитячому фольклорному ансамблі. У роботах педагогів минулого втілені ідеї про необхідність народного мистецтва у формуванні особистості дітей. Створення фольклорного ансамблю вимагає від учителя знання народної творчості, багатства його жанрів і особливостей виконання українських пісень. Репертуар ансамблю складають доступні дітям народні пісні, а також авторські твори, що втілюють в собі яскраві народні традиції. Навіть першокласники із задоволенням виконують поспівки, заклички, колядки, щедрівки. У такій роботі і майбутній учитель удосконалює свої вокальні навички виконання у народній манері (на відміну від академічної).

Найпопулярнішим серед дітей і підлітків є участь у вокально-інструментальному ансамблі, так як у них яскраво виражене прагнення і бажання слідувати моді і затверджуватися через це в середовищі однолітків. Саме інтерес до сучасної легкої музики може використовувати вчитель для залучення підлітків до музичної культури, включаючи в їх репертуар і народні пісні, інструментальні п'єси, класичні твори (в адаптованих до виконавських можливостей учасників) перекладання. Таким чином, рішення освітніх завдань сприяє і виховного впливу, духовному зростанню школярів (особливо «важких»). Робота вчителя зі зразками сучасної легкої музики дає йому можливість опанувати характерними особливостями естрадної манери виконання.

Специфіка підготовки музичних постановок на заняттях шкільного музичного театру дозволяє вчителю музики залучити широке коло учнів, які мають різні інтереси: солістів, хор, танцювальні групи, учасників масових сцен, художників, декораторів, освітлювачів, гримерів і костюмерів. Кожен учасник в постановці спектаклю, займаючись улюбленою справою, разом з тим долучається і до музичного мистецтва розвиваючи свої творчі здібності. Театральний гурток може стати центром широкої і дієвої виховної роботи вчителя засобами мистецтва.

Таким чином, педагогічна практика, що включає різні форми позакласної роботи створює великі можливості для розвитку музичних, творчих здібностей учнів і вдосконалення професійних навичок майбутнього вчителя музики. Розширюючи рамки уроку, ці форми роботи мають важливе значення у вихованні інтересів і смаків школярів ще й як більш масові форми позакласної роботи з музичного виховання. Проведення масових заходів не вимагає від школярів будь-яких здібностей, знань, умінь, навичок. Під масовими заходами розуміються ті, які проводяться без індивідуальної перевірки музичних даних, рівня музичного розвитку дітей.

До масових форм музичного позакласного виховання відносяться: лекції-концерти для школярів, колективні відвідування музичних вистав і концертів, музичні свята, карнавали, конкурси, огляди, вікторини та ін. Всі ці заходи виконують музично-просвітницькі функції. Особливе місце на таких заходах приділяється концертно-виконавської діяльності школярів, коли учасники виконують твори в рамках шкільних, міських свят, присвячених різним пам'ятним датам. Це надає прикладний сенс музичним заняттям в позакласній діяльності учнів. У такому контексті, навчання учнів вокалу підпорядковане особистої і загальнозначущої меті. Для кращого розуміння і взаємодії в процесі виконання учителем пропонуються улюблені твори, хіти, "легка" музика. Все це допомагає юним вокалістам під керівництвом педагога в жартівливій, нехитрій роботі-грі досягнути великий сенс вокального мистецтва і навчитися володіти своїм природним інструментом - голосом.

Таким чином, формування вокальних умінь майбутнього вчителя музики є важливим напрямком в практиці вищої професійної педагогічної освіти. У роботах сучасних авторів, що розглядають шляхи підвищення ефективності професійної підготовки, - Ю.Б. Алієва, В.В. Ємельянова, Г.П. Стулова, Л.В. Чернової та ін. - вказується на необхідність цілеспрямованої роботи з підвищення рівня вокальної

підготовки майбутнього вчителя музики. Однією з умов, які сприяють вирішенню цієї проблеми в процесі вокальної підготовки вчителя в педагогічному університеті, є взаємозв'язок всіх компонентів вокальної підготовки: теоретичних знань про вокальну музику, практичних умінь виконувати цю музику, бажань вивчати вокальну музику і методичних умінь, що сприяють формуванню цих знань і умінь у школярів. Недостатня розробленість проблеми формування вокальних умінь у майбутніх вчителів музики підтверджує необхідність удосконалення системи вокальної підготовки майбутніх вчителів музики не тільки в процесі занять «Вокалом», а й в інших видах навчальної діяльності, зокрема, на педагогічній практиці. Формування перелічених умінь на всіх етапах навчання майбутніх вчителів музики у вищому навчальному закладі від першого до останнього курсу та їх закріплення в позакласній концертно-просвітницької діяльності студентів на педагогічній практиці дозволить зробити процес їх формування творчим і безперервним.

Література:

1. Андрійченко В.С. Український фольклор. – Львів, 1998.
2. Живов В.Л. Хоровое исполнительство. Теория Методика Практика. - М., 2003 р.
3. Нижникова А.Б. Формирование певческой культуры учителя музыки: теория и практика: учеб.-метод.пособие / А.Б. Нижникова. – Минск: БГПУ, 2006. – 60 с.
4. Струве Г.А. «Школьный хор». Книга для учителя. М.: Просвещение, 1981 г.
5. Стулова Г.П. Теория и практика работы с детским хором / Учеб. пособие для студ. пед. высш. учеб. заведений. — М.: Владос, 2002. — 176 с

**Андрій Мазепа
(Київ, Україна)**

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СУЧАСНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ ТЕЛЕВІЗІЙНИХ СЕРІАЛІВ НА ГЛЯДАЧА

Телевізійний серіал сьогодні активно інкорпорований до простору екранної культури, посівши за обсягом глядацької уваги домінуюче місце у сітках мовлення каналів. Різноманітність жанрово-тематичних діапазонів телесеріалів здатне задовольняти інтереси широкої аудиторії. Як екранна форма телесеріали існують з початку 1960-х рр., і розвиваються як у конкуруючому середовищі західної мас-культури, так і в нашій країні на ґрунті традицій вітчизняної кінодраматургії. Поширеність цієї телевізійної форми як феномена екранної культури зумовлює необхідність поглибленого осмислення цієї проблеми, у т. ч. й з точки зору психологічного впливу на глядача.

Вивчення багатосерійного телефільму у вітчизняному кінознавстві пройшло тривалий і складний шлях. Проте досліджень в контексті вивчення впливу телесеріалів на глядача наразі дуже мало. Саме це і спонукає до вирішення проблеми впливу телесеріалу на глядацьку аудиторію, що становить актуальність окресленої проблеми.

Сучасний телесеріал виконує не тільки розважальну, релаксаційну функцію, а й значною мірою впливає на аудиторію, підкріплюючи і фіксує певні соціальні норми, цінності, ідеали, тобто виконує нормативну функцію. Формуючи за допомогою своїх виразних засобів образний світ сучасної людини, він певною мірою впливає на систему життєвих цінностей глядача, «перевіряє» їх «на міцність». Але перш, ніж набути здатності впливати на аудиторію, серіал повинен спочатку «потрапити» у глядача, – а це неможливо зробити, якщо автори фільму на рівні базових конструкцій драматургії, образів героїв, тематики і, нарешті, системи цінностей не «потрапили» до вже вкорінених у своєї цільової аудиторії уявлень [3, с. 163]. Серіал не дивляться, якщо він «не подобається», аудиторія просто зникає, так як перемикає на інший канал або продукт займає лише мить. На відміну від кінопрокату, де аудиторію можна залучити за рахунок реклами фільму, а втратити тільки через «сарафанне радіо», на телебаченні і в Інтернеті аудиторія здатна миттєво переключити свою увагу на інший продукт. Відсутньому глядачеві неможливо нічого розповісти, на нього неможливо вплинути. Цей парадокс системи масової комунікації – «ти повинен спочатку сподобатися глядачеві, якщо хочеш розповісти щось таке, що йому може не сподобатися» – головний виклик авторам проєктів, драматургам, режисерам і продюсерам. Власне, вся система сучасної телевізійної драматургії відповідає, насамперед, на прості питання, пов'язані, перш за все, із захопленням і утриманням глядацької уваги.

Сучасний український серіал сьогодні далеко ще не знайшов тієї відточеної і завершеної форми (у тому числі і драматургічної), котру ми можемо спостерігати на прикладі американських аналогів. Для вітчизняної, серіальної традиції притаманний відомий еkleктизм, поєднання певних елементів з радянського минулого у поєднанні з новітніми західними виразними прийомами. Вітчизняна кіноіндустрія, засвоївши основні технологічні прийоми виробництва серіалів, отримуючи зростаючі разом з ростом ринку реклами обсяги фінансування знаходиться, як ми сподіваємося, на порозі творчого прориву, який затвердить вітчизняний серіал як потужний фактор мистецтва і культури, а не тільки суспільної комунікації.

Виробник телесеріалу повинен враховувати той факт, що українське суспільство, український глядач має і, мабуть, в будь-якому технологічному оточенні, буде, як і раніше, володіти унікальними, не притаманними для будь-якої іншої культури, уподобаннями, ідеалами, які за можливості точно повинні враховувати автори серіалу. У цьому складається важлива умова успіху не тільки адаптованого серіалу, але і власної проґрамної продукції.

Перший етап сприйняття телевізійного повідомлення – його зіставлення з базовими установками реципієнта. У разі невідповідності виникає дисонанс. Для його усунення глядач суб'єктивно пристосовує новий матеріал до вже наявних знань і думок, інформація видозмінюється за допомогою виборного сприйняття (квазі-комунікація) або повністю спотворюється (псевдокомунікація). Таким чином, установки є диспозитивними факторами, що направляють телевізійне сприйняття у певне русло. Вони впливають не тільки на інтерпретацію, а й запам'ятовування повідомлень. Відомо, що практично непереборні перешкоди комунікації із зарубіжною аудиторією виникають при зіткненні тексту з «суб'єктивними елементами культури» – цінностями / нормами і патернами поведінки, гендерною ідеологією, а також етнічними стереотипами і забобонами [2].

Цінності – визначальний елемент культури, її ядро. Вони служать вектором сприйняття на всіх етапах комунікації: від вибору програми (увага, інтерес) й інтерпретативної стратегії до оцінки і реакції. В силу різних ціннісних орієнтацій, глядачі акцентують увагу на різних аспектах дискурсу. Повідомлення, що апелює до неактуальної для аудиторії валентності, викликає низький інтерес. Конфлікт цінностей неодмінно позначається і на оцінці реципієнтами інформації. Уявлення про ідеальні особистісні якості, яке склалося у конкретному етнокультурному середовищі, визначають установки аудиторії щодо образів екранних героїв – як позитивних, так і негативних. Розбіжність аксіологічних полюсів у комунікатора і реципієнта провокує або повне неприйняття глядачем серіалу (а-комунікація), або несподівані, спотворені інтерпретації (псевдокомунікація). Як, наприклад, сталося із комедійним серіалом «Останній москаль».

Потужними фільтрами телевізійного дискурсу є етнічні соціокультурні норми. Вони, зокрема, виражаються в умовах моральності й агресії в телеєфірі. Дисонанс через невідповідність телесеріалу нормативним диспозиціям аудиторії, як правило, провокує негативну оцінку.

Варто зазначити, що психологічні ефекти впливу телесеріалів, які базуються на механізмах ідентифікації з персонажами; проявляються в трансформації змістовних характеристик структурних компонентів Я-концепції глядача. Сьогодні є три види такого впливу. Перший різновид передбачає відсутність істотних змін уявлень глядача про себе самого, свій ідеал і антиідеал, внаслідок відсутності ідентифікації з героями фільму. Інший вид, навпаки, характеризує посилення існуючих протиріч в структурі Я-концепції глядача, обумовлене ідентифікацією з головними героями. Третій вид – трансформація змістовних характеристик структурних компонентів Я-концепції глядача (Я-реальне і антиідеал), внаслідок ідентифікації з героями серіалу і співвіднесення антиідеала з його антигероєм [1, с. 237].

Варто також окреслити, що механізм дієвої ідентифікації глядача з персонажами серіалу може бути обумовлений, зокрема, гендерними відмінностями, є базовим як для розуміння сенсу окремих вчинків, так і для моделювання мотиваційної структури особистості персонажа. Жінки схильні при перегляді фільму приділяти більшу увагу любовній лінії, а чоловіки – моральному аспекту конфлікту.

За допомогою жанру ТБ-серіалу комунікатор маніпулює глядачем наявними прийомами: гіперболою, шаржуванням, іронією.

У вироблених в Україні ТБ-серіалах прочитується явна спроба редукувати культурну практику постмодерну до її основи. Реалізується ця спроба у практиці будь-якого ТБ-серіала, де пародія є важливим структурним принципом, як і в постмодерні («Свати», «Останній москаль», «Слуга народу»). Можна зробити припущення, що або постмодерн переходить на новий щабель, або прийшов кінець постмодерністської парадигми, так як те, що раніше було умовою для вирішення завдань, тепер представляє об'єкт для іронічного аналізу.

ТБ-серіал є продуктом масової культури, що реалізується через засоби масової комунікації, і, одночасно, багатофункціональним засобом масової комунікації. Тому сьогодні ТБ-серіал може бути використаний в якості медіатора, за допомогою якого можуть бути репрезентовані значущі соціокультурні конфігурації, які вважаються «загальнолюдськими цінностями».

У сьогоднішньому суспільстві зміни носять перманентний характер, руйнуються звичні зв'язки (в тому числі й комунікативні), і ТБ-серіал як продукт масової культури і засіб масової комунікації є ефективним засобом реалізації завдань адаптації реципієнта до нових соціокультурних умов. Завдання може бути вирішене за допомогою трансляції через ТБ-серіал таких змін і способів адаптації до них.

Таким чином, феномен впливу телесеріалів на свідомість глядача має комплексний характер: архаїчні розповідні структури поєднуються з культурними кодами і патернами, а сюжетні формули інтегровані у стереотипи масової свідомості.

Література:

1. Лизанчук В. Психологія мас-медіа / В. Лизанчук. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 420 с.
2. Allen Robert C. (1987) Channels of discourse: television and contemporary criticism [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://books.google.ru/books?id=Ipo9AAAAIAAJ&lpg=PA83&ots=inFpnDIQCX&dq=discourse%20of%20soap%20operas&hl=ru&pg=PP8#v=onepage&q=discourse%20of%20soap%20operas&f=false>
3. Cavell S. The World Viewed: Reflections on the Ontology of Film / S. Cavell. – New York: Viking Press, 1971. – 280 p.

Науковий керівник:

доктор філософських наук, Левченко Олена Григорівна.

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА**Ольга Ігнатська
(Суми, Україна)****ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ
У СТУДЕНТІВ-АГРАРНИКІВ**

Глобальні зміни в світі породжують зміни у філософії освіти. Духовність визначається як відчуття і усвідомлення людиною своєї єдності, нерозривного зв'язку з усім світом, з іншими людьми і самою собою. Тому важливим завданням педагогічного процесу у ВНЗ повинен бути духовний розвиток особистості, бо „тільки через розвиток духовності молоді ми зможемо побудувати цивілізоване гармонійне суспільство, в якому дійсними регуляторами поведінки будуть мораль та право” [1, с. 74]. Духовне становлення особистості може бути успішним, якщо у навчально-виховному процесі діяльність педагогів буде спрямована на формування в студентів гуманістичних цінностей, які впливають на переконання, ідеали, вчинки, самовизначення особистості, на її професійні орієнтації. Однак у вищих навчальних закладах до цього часу спостерігається уніфікація виховної роботи, відсутність повноцінної системи виховання, монологічний підхід у спілкуванні, ставлення до студентів як до об'єкта виховання тощо. Тому важливим завданням навчально-виховного процесу вищого освітнього закладу є духовно-моральний розвиток особистості студента, що входить до структурних компонентів фахової підготовки.

Нерозумна діяльність людини стала причиною глобальної кризи, яка завдавала і завдає навколишньому середовищу непоправної шкоди. Екологічна катастрофа є наслідком негуманістичного ставлення до природи. Сьогодні суспільству потрібні не лише високоосвічені, але передусім гуманні особистості. Саме зараз гуманістична орієнтація стає необхідною умовою виживання всього людства [2].

Світ, природа несуть на собі відбиток людської діяльності. У цьому процесі людина пристосовує природу до своїх потреб, створює світ людської культури, вступає в ціннісне ставлення до світу. Тому ми маємо розглядати діяльність людини з позиції ціннісного підходу. Цінності не лише регулюють професійну діяльність, але, ставши мотивом діяльності, надають їй відповідної спрямованості.

Розуміючи моральну відповідальність за збереження умов життя, за наслідки своєї діяльності, можна забезпечити перехід до іншого рівня свідомості. Для цього необхідно давати молодому поколінню надійні життєві орієнтири [3].

Колишній Віце-президент США Альберт Гор у своїй книзі „Земля у рівновазі”, присвяченій актуальним питанням співіснування людини з довкіллям, що стали наслідком самої філософії розвитку сучасної індустріальної цивілізації – цивілізації споживацького підходу до середовища існування людини, зазначає, що „глобальна екологічна криза є передусім кризою цінностей” [4, с. 242].

Екологічні проблеми є наслідком моральної кризи людства. На жаль, сучасна система підготовки фахівців обмежена завданнями передачі професійних знань. Виховання особистості – творчої, небайдужої до результатів своєї професійної діяльності - переведено на задній план. Проте розвиток науки й техніки потребує не тільки інтелектуальних здібностей, а й підвищення відповідальності спеціаліста за наслідки своєї діяльності. Передбачається, що розвиток цивілізації повинен відбуватися з обов'язковим урахуванням природних основ і гуманістичних філософсько-світоглядних цінностей [5].

Як зазначає М. Мамардашвілі, в основі цінностей має лежати усвідомлення людиною єдності історичної долі людини і природи, землі й космосу, інтенсифікації макрогосподарських зв'язків, взаємозалежність політичних процесів, техніки, науки і культури [6]. Це означає, що сюди входить система ставлення людини до макро- і мікросередовища (космос, земля, природне, предметне, політичне, соціально-економічне, культурне середовище, яке оточує людину). Мотиваційна сфера існування людини як елемента кожної з цих систем залежить від усвідомлення себе такою у взаємозв'язку з ними. Тому, як слушно зауважує Є. Романова, студенти всіх спеціальностей потребують виховання душі і наповнення її ідеями гуманізму [7]. Людству потрібно зрозуміти, що його власний розвиток повинен бути узгоджений не тільки зі своїми матеріальними і духовними потребами, скільки з розвитком біосфери. Воно повинно усвідомити, що „своїми численними, часто і безглуздими винаходами і діяннями людина руйнує середовище свого існування” [8, с. 125].

Сьогодні існує проблема створення нової духовної системи цінностей. Науковці різних галузей пов'язують проблеми духовного прогресу людства з баченням академіка В.Вернадського про ноосферу „як мірило уявлень людства про справедливість”. Ноосфера розглядається ним як вищий рівень розвитку людської цивілізації з високою культурою життя і взаємин усіх людей і держав. Ноосфера – це сфера розуму, збереження всього живого, моралі, самопізнання. Відтак важливими ознаками ноосферної цивілізації є формування глобальної загальнолюдської свідомості, почуття єдності й цінності всього живого, зростання значення гуманних взаємин між людьми. Це, за словами В. Вернадського, заставляє „мислити і діяти в новому аспекті, не тільки в аспекті окремої особистості, сім'ї чи роду, держави чи їх союзів, але й у планетарному аспекті” [9, с. 24].

Людина живе серед інших людей, речей, ідей, смислів. Різні люди, речі, ідеї мають неоднакове значення для людини. Світ людини – світ цінностей. У широкому значенні слова цінностями є „узагальнені,

стійкі уявлення про щось як...про благо, тобто про те, що відповідає якимось потребам, інтересам, намірам, цілям, планам людини (або групи людей, суспільства)» [10, с. 228].

Гуманістичні цінності особистості втілюються в її ставленні до людей, природи, формують готовність особистості до самовдосконалення. Когнітивний, емоційно-мотиваційний, поведінковий компоненти входять до структури гуманістичних цінностей. Потрібна наявність таких педагогічних умов, що забезпечують розвиток усіх цих компонентів.

Когнітивний компонент - це уявлення людини про гуманістичні цінності, норми гуманної поведінки у взаємодії з іншими, з природою.

Емоційно-мотиваційний компонент - це почуття, емоції, мотиви і цілі, які лежать в основі гуманних дій людини.

Поведінковий компонент - це уміння та готовність робити гуманний вибір в умовах життєдіяльності.

Означені компоненти гуманістичних цінностей є показниками критеріїв сформованості гуманістичних цінностей у студентів.

Сільське господарство – один з основних видів діяльності людства. Формування гуманістичних цінностей у студентів – аграрників необхідне тому, що в аграрному секторі відбуваються кардинальні зміни. Фахівці цієї галузі повинні не тільки мати глибокі фахові знання, а й усвідомлювати наслідки своєї професійної діяльності для людства та нести відповідальність за свої дії.

Гуманістичні цінності особистості характеризують її ставлення до інших людей, до себе, до природи, а також допомагають осмислити особистий досвід дотримання суспільних норм, формують готовність особистості до певного роду поведінки, творчого самовдосконалення. Формування є процесом становлення людини як соціальної істоти під впливом різноманітних факторів, наприклад соціальних, економічних, ідеологічних, психологічних, педагогічних тощо [11].

Прогрес у сучасному світі не тільки забезпечує людству матеріальний добробут, але й спричиняє екологічне навантаження на біосферу – ґрунт, природні та штучні водойми, ріки, атмосферу, живі організми. До факторів, які його викликають, відносять і хімізацію сільського господарства. Зокрема використання надзвичайно великих доз мінеральних добрив, хімічних засобів захисту рослин без достатнього наукового обґрунтування, порушення технології їх застосування, інтенсивний обробіток ґрунту з використанням важкої техніки та решта факторів призвели до цілого комплексу негативних екологічних наслідків.

Представники Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху дотримуються думки, що ведення сучасного сільського господарства повинно базуватися на таких етичних принципах: здоров'я, екології, справедливості та турботи. Відповідальність, обов'язок, бережність визначаються як ключові компоненти у виборі методів управління, розвитку, а також сприйнятливих технологій органічного сільського господарства.

Отже, діяльність фахівця агропромислового комплексу на засадах добра, відповідальності, обов'язку передбачає дотримання таких принципів:

- створення екологічно та технологічно безпечних умов життєдіяльності суспільства;
- уникнення використання добрив, пестицидів, які можуть мати негативний вплив на здоров'я людей;
- підтримання та покращання здоров'я ґрунту, рослин, тварин;
- запобігання ризикам шляхом застосування відповідних технологій і відмова від упровадження деяких з них, якщо наслідки їх використання важко передбачити;
- передбачення наслідків своїх дій і вчинків;
- покращання якості сільськогосподарських продуктів, способів їх виготовлення і переробки для підвищення рівня харчування;
- свідомі і активна участь у професійній діяльності для досягнення блага суспільства.

Процес формування гуманістичних цінностей пов'язаний з кількісними і якісними змінами у ціннісноорієнтаційній структурі індивіда; сталістю і дієвістю цінностей, підпорядкуванням ідеалам гуманізму. Гуманістичні цінності є основою для становлення узагальненої системи гуманістичних поглядів, переконань та ідеалів тих, хто навчається, про світ, людину, її діяльність та місце в соціумі.

Література:

1. Сипченко В. І. Гуманістична спрямованість навчально-виховного процесу у вищій школі / В. І. Сипченко // Теоретичні питання освіти та виховання. – К.: Видавничий центр КДЛУ, 2000. – Вип. 8. – С. 73-74.
2. Тепла О. М. Функції гуманістичних цінностей / Науковий вісник Національного аграрного університету: [зб. наук. праць / за заг. ред. акад. Д. О. Мельничука]. – К.: Міленіум, 2005. – Вип. 33. – С. 314-317.
3. Конькова Е. Ю. Гуманное воспитание: быть или не быть / Е. Ю. Конькова // Классный руководитель. – 2001. – № 3. – С. 114-123.
4. Гор Альберт. Земля у рівновазі. Екологія і людський дух / Альберт Гор; [пер. з англ.]. – К.: Інтелсфера, 2001. – 404 с.
5. Гребеньков Г. В. Концепция ноосферы как мировоззренческая основа современного философского хозяйства / Г. В. Гребенькова // Ноосфера. – Донецьк, ДонНТУ, 2002. – С. 83-90.
6. Мамардашвили М. К. Познание и цивилизация / М. К. Мамардашвили // Природа. – 1988. – № 11. – С. 11-14.

7. Романова Е. В. Воспитание в вузе – во имя созидания в обществе: зб. наук. праць міжнародної наук.-практ. заочної конф. [„Духовні цінності поза межами державних кордонів”]. – Мажівка, ДонДАБА, 2000. – С. 72-75.
8. Литвинцева А. В. Учение Вернадского о ноосфере и его влияние на переоценку стратегии образования / А. В. Литвинцева // Ноосфера. – Донецьк, ДонНТУ, 2002. – С. 124-132.
9. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера / Вернадський В. И. – М.: Айрис-Пресс, 2007. – 574с.
10. Гусейнов А. А. Этика: [учебник] / А. А. Гусейнов, Р. Г. Апресян - М.: Гардарика, 1998. – 472 с.
11. Ягупов В. В. Педагогіка: [навч. посібник] / Ягупов В. В. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

Зухра Исмаилова
(Ташкент, Узбекистан)

ИНТЕРАКТИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ СТУДЕНТОВ КАК СПОСОБ РЕАЛИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА В ОБРАЗОВАНИИ

В современной педагогической науке (при всем многообразии подходов) все больше пользуется популярностью рассмотрение проблемы классификации методов обучения как разделение таковых на три фундаментальные группы: пассивные, активные и интерактивные методы. С нашей точки зрения, именно интерактивные методы можно рассматривать как наиболее современную форму (метод) реализации «активного подхода» в образовании [5].

Учебный процесс, опирающийся на использование интерактивных методов обучения, организуется с учетом включенности в процесс познания всех студентов группы без исключения. Совместная деятельность означает, что каждый вносит свой особый индивидуальный вклад, в ходе работы идет обмен знаниями, идеями, способами деятельности. Организуются индивидуальная, парная и групповая работа, используется проектная работа, ролевые игры, осуществляется работа с документами и различными источниками информации [1, с. 79].

Рассматривая интерактивное обучение как уникальную форму организации познавательной деятельности студентов, необходимо подчеркнуть, что данная форма подразумевает вполне конкретные и прогнозируемые цели: развитие интеллектуальных способностей студентов, самостоятельности мышления, критичности ума; достижение быстроты и прочности усвоения учебного материала, глубокого проникновения в сущность изучаемых явлений; развитие творческого потенциала – способности к «видению» проблемы, оригинальности, гибкости, диалектичности, творческого воображения, легкости генерирования идей, способности к самостоятельной поисковой деятельности; эффективности применения профессиональных знаний, умений и навыков в реальной производственной практике [4].

Таким образом, реорганизация системы профессионального образования в России предполагает как стартовую основу переход к таким методам обучения, которые основаны на конструктивистском, оперативном подходе, вместо традиционного линейного подхода, когда в процессе обучения знания давались впрок (по принципу – чем больше, тем лучше) [2, с. 97].

Выделим основные факторы, побуждающие и повышающие активность студентов, которые необходимо учитывать в процессе интерактивного обучения:

1. *Профессиональный интерес.* По данным многочисленных исследований профессиональная направленность является основной в системе мотивации студентов на протяжении всего срока обучения.

2. *Творческий характер учебно-познавательной деятельности.* Организация обучения с опорой на творческую деятельность обучающихся, по наблюдениям психологов и педагогов, является необходимым условием активизации познавательного интереса, который, в свою очередь, не только способствует росту привлекательности учебной деятельности, но и повышает ее эффективность.

3. *Состязательность, игровой характер проведения занятий.* Привлекательность для человека игровой деятельности не вызывает сомнений.

4. *Эмоциональное воздействие.* Эмоции появляются в том случае, когда у человека возникает потребность решить задачу, достичь определенную цель, а средств для этого недостаточно. Возникающие при этом эмоции активизируют, побуждают человека, иницируют его направленность на совершение деятельности [3].

Модерация процесса обучения посредством интерактивных методов в системе профессионального образования предусматривает четыре варианта практического применения форм интерактивного обучения по отношению к циклам обучения (по дисциплине, курсу, предмету, теме):

1. На начальном этапе обучения формы интерактивного обучения могут использоваться в качестве мотивационных средств, в рамках мотивационных занятий или в виде мотивационных игр. Цель – формирование познавательной активности посредством «погружения» студентов в проблематику дисциплины, ускорения адаптации к учебному процессу, обучения навыкам учения. При этом желательно использование деловых и дидактических игр мотивационного типа, игровых процедур и приемов в рамках традиционных форм обучения, мотивационных по содержанию.

2. В процессе обучения используются формы, предназначенные для сообщения учебной информации, формирования профессиональных навыков и умений, активизации освоения передового

опыта и обмена опытом. Целью их использования, в первую очередь, становится создание условий для эмоционально-оценочного восприятия обучающимися профессиональной деятельности во всем многообразии социально-общественных и служебных связей; преодоления междисциплинарного и межпредметного разобщения; опредмечивания учебной информации; выработки навыков и умений; промежуточного контроля знаний.

3. На завершающем этапе также возможно использование всего комплекса форм интерактивного обучения. При этом преследуются цели закрепления учебного материала, контроля уровня усвоения знаний, дополнительного укреплении междисциплинарных связей и обобщения учебного материала, выявления разделов и тем, слабо усвоенных обучающимися. Преимущество на данном этапе традиционно имеют наиболее эффективные, крупные и сложные из форм – дидактические и деловые игры.

Таким образом, различное занятие на любую тему на каком-либо этапе обучения может быть организовано с использованием элементов или форм интерактивного обучения. «Кроме того, формы интерактивного обучения по своей природе неотрывны от так называемых традиционных форм и методов обучения» [3].

Литература:

1. Борытко Н.М. Теория обучения. – Волгоград: ВГПУ, 2006.
2. Джуринский А.Н. Развитие образования в современном мире: Учебное пособие. – М.: Дрофа, 2008.
3. Интерактивные технологии обучения [Электронный ресурс]: учебно-методический комплекс / авт.-сост. Т. Н. Добрынина; Новосиб. гос. пед. ун-т, Ин-т открытого дистанционного образования. - Новосибирск: НГПУ, 2010. - 80,5 МБ - Режим доступа: <http://lib.nspu.ru/umk/bcaac42d1b865c04/>.
4. Карунная О.В., Суриков Ю.Н., К вопросу о методах формирования коммуникативной личности. В сборнике: Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. 2015. № 6-2. С. 43-45.
5. Суриков Ю.Н. Возможности взаимодействия в социокультурном пространстве региона. В сборнике: Инновации в педагогической и культурно-просветительской деятельности на Европейском Севере сборник статей. Министерство образования и науки Российской Федерации, Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Северный (Арктический) федеральный университет имени М. В. Ломоносова»; составитель, ответственный редактор А. В. Борчук. Архангельск, 2014. С. 234-238.

**Байрамали Мукимов
(Ташкент, Узбекистан)**

МЕТОД ПРОЕКТОВ

Метод проектов – это не новое явление в педагогике. Сам термин «метод проектов» пришел к нам из Америки в начале прошлого века. Основателями его считаются американские ученые Дж. Дьюи и его ученик В.Х. Килпатрик. Исходный лозунг основателей системы проектного обучения - "Все из жизни, все для жизни". Они предлагали строить обучение на активной основе, через практическую деятельность обучающегося, ориентируясь на его личный интерес и практическую востребованность полученных знаний в дальнейшей жизни. В последнее время этот метод получил широкое распространение в зарубежной школе, особенно в США, Франции, Великобритании.

Проект – это самостоятельная, творчески завершенная работа, соответствующая возрастным возможностям обучающихся, во время выполнения которой они продолжают пополнять свои знания и умения. Есть вполне устоявшееся определение того, что проект – это “бросок мыслью в будущее”. Иначе говоря, это идеальное представление конечного результата деятельности – “конечный продукт в уме”, то, что будет достигаться, создаваться. По латыни *projectus* – брошенный вперед, замысел, план.

Считаю, что основная цель проектов – способствовать развитию творческой, активно действующей личности и формированию системы интеллектуальных и общетрудовых знаний и умений учащихся. Суть метода проектов заключается в выборе и выполнении какого-либо объекта труда, посильного и доступного обучающемуся и разработке необходимой для этого документации. Особенностью системы выполнения проектов является возможность совместной творческой работы преподавателя и студента.

Метод проектов, с одной стороны, выступает как педагогическая технология, а с другой стороны, как организация деятельности обучающихся, построенная по принципу инженерного проектирования. Проектная деятельность обучающихся – это совместная учебно-познавательная, творческая или игровая деятельность, имеющая общую цель, согласованные методы и способы деятельности, направленные на достижение результата – создание проекта. Организация проектной деятельности укладывается в структуру деятельности:

Структура организации проектной деятельности

1. Разработка концепции проекта: определение темы и целей проекта
2. Планирование проекта, определение источников информации, способов сбора и анализа информации, способов представления результатов и процесса, распределение задач и обязанностей
3. Исследование: сбор информации, решение промежуточных задач при помощи основных инструментов: интервью, опросов, наблюдений, экспериментов
4. Результаты/ выводы: анализ информации, формулировка выводов
5. Защита проекта
6. Этапы реализации проекта
7. Завершение проекта

Непременным условием проектной деятельности является наличие заранее выработанных представлений о ее конечном продукте и, как следствие этого, об этапах проектирования и реализации проекта, включая его осмысление и рефлексию результатов деятельности.

Проектная деятельность рассматривается, как деятельность или процесс разработки и создания проекта (предполагаемого или возможного объекта или состояния). В образовании интерес к проектированию связан с необходимостью соответствовать важнейшим требованиям общества к специалисту с высшим и средним профессиональным образованием в части овладения им проектной культурой.

Что дает использование проектной технологии в образовательном процессе? Главное - создаются условия для реализации интересов обучающихся, раскрытия их творческого потенциала, продуктивного сотворчества с педагогом, что способствует повышению мотивации студентов к обучению, их профессиональному самоопределению и успешности. В ходе работы над проектом у обучающихся совершенствуются общеучебные умения, за счет психологических ресурсов проектной работы у них развиваются качества, необходимые современному образованному, культурному человеку.

Критерии оценки проектной деятельности:

- осознанность в определении проблемы, выборе темы проекта, практической направленности, значимости выполняемой работы;
- аргументированность предлагаемых решений, подходов и выводов;
- выполнение принятых этапов проектирования, самостоятельность, законченность;
- качество изделия, его оригинальность;
- уровень творчества, оригинальность материального воплощения и представления проекта;
- качество и полнота в оформлении записей.

Критерии оценивания защиты проектов: качество доклада, полнота представления работы, аргументированность и убежденность; объем и глубина знаний по теме, эрудиция, ответы на вопросы: полнота, аргументированность; деловые и волевые качества (ответственное отношение, доброжелательность, контактность).

Метод проектов можно рассматривать как способ достижения дидактической цели через детальную разработку проблемы, которая должна завершиться определенным практическим результатом, оформленным тем или иным образом. В основе каждого учебного проекта лежит некая проблема, из которой вытекают и цель, и задачи проектной деятельности обучающихся. В соответствии с этим у студента имеются возможности расширения и усовершенствования своих интеллектуальных знаний, овладения навыками учебной деятельности, практических умений, поиска, обработки, сохранения и передачи информации, формирования умения работать с книгой как источником познания. В качестве источников информации могут выступать: отдельные предметы (книги, фильмы); организации (музеи, библиотеки, научные институты, предприятия); мероприятия; отдельные люди (родители, специалисты, преподаватели колледжа).

Использование метода проектов позволяет не только создать «естественную среду для формирования компетентностей», но и обеспечить: освоение новых способов деятельности на интегрированном уровне, появление опыта соорганизации ресурсов для достижения собственной цели. Студент должен учиться сам, а преподаватель – осуществлять мотивационное управление его учением, т.е. мотивировать, организовывать, координировать, консультировать, контролировать.

Подход к освоению обучающимися технологии проектной деятельности оправдан и педагогически эффективен. Поэтому считаю, что нам, преподавателям, необходимо углублять и расширять это направление в своей работе. Таким образом, актуальность технологии проектного обучения для современного образования определяется его многоцелевой и многофункциональной направленностью, а также возможностью её интегрирования в целостный образовательный процесс, в ходе которого наряду с овладением обучающимися системными базовыми знаниями и ключевыми компетенциями происходит многостороннее развитие личности.

Література:

1. Артюгіна Т.Ю. Современные образовательные технологии: изучаем и применяем. учеб. – метод. пособие/ авт. Т.Ю. Артюгіна. – Архангельск: АО ИППК РО, 2009. – 58 с.
2. Белова Н.Г. Система подготовки студентов колледжа к проектной деятельности. ГБОУ СПО Педагогический колледж «Митино».
3. Управление инновациями в образовательном учреждении: образовательные практико-ориентированные технологии/ авт. – сост. М.В. Русинова. – Волгоград: Учитель, 2011. – 175 с.

Мар'яна Омелько
(Могилів-Подільський, Україна)

ПИТАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДО НАВЧАННЯ ТА САМОРОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ

Розуміння психологами і педагогами необхідності використання мотиваційних технологій в процесі навчальної діяльності та саморозвитку студентів останніми роками значно збільшилося.

Висока позитивна мотивація може виступати як фактор, що компенсує здібності у разі їх недостатньо високих показників; однак в зворотному напрямку цей фактор не спрацьовує – ніякий високий рівень здібностей не може компенсувати відсутність мотиву до навчання чи слабкий ступінь мотивації і не може привести до значних успіхів в навчанні.

Мотиваційні технології покликані сприяти швидкому включенню студентів у професійну навчально-пізнавальну й навчально-виробничу діяльність без тривалого “вживання” в роботу, підтримувати діяльність на необхідному рівні активності.

Наявність мотиваційного компоненту в процесі навчання характеризує швидкість включення викладача у навчальну діяльність; стійкість інтересу до неї; наполегливість у вирішенні навчальних проблем. А.І. Гебос виділив фактори (умови), які сприяють формуванню у студентів позитивного мотиву до навчання, зокрема:

- усвідомлення найближчих і кінцевих цілей навчання;
- усвідомлення теоретичної і практичної значимості знань, яких на- бувають студенти;
- емоційна форма викладення матеріалу;
- показ “перспективних ліній” в розвитку наукових понять;
- професійна спрямованість навчальної діяльності;
- підбір завдань, які створюють проблемні ситуації в структурі навчальної діяльності;
- наявність допитливості, зацікавленість “пізнавального психологічного клімату” в навчальній групі.

Розвиток мотивації до навчальної діяльності та саморозвитку студентів дійсно відбувається в комплексі щодо навчально-виховного процесу, методика застосовується в залежності від виду мотивації студентів, їх навчальної діяльності.

Оскільки зовнішня мотивація викликає напруженість, стримує творчість; студенти надають перевагу спрощеним завданням, що призводить до втрати інтересу й активності у навчальній діяльності; полегшує виконання дій, що вимагають алгоритмічного підходу, але погіршує якість вирішення евристичних завдань, сповільнює творчу активність.

Внутрішня мотивація триває досить довго; сприяє одержанню задоволення від роботи, викликає інтерес, радісне збудження, підвищує самоповагу особистості; надають перевагу ускладненим завданням, що полегшує виконання дій, які вимагають евристичного підходу; більш високий рівень освоєння теоретичного матеріалу; більш успішно впливає на пізнавальні процеси та поведінку особистості, сприяє формуванню творчого мислення.

Вступна мотивація активізує навчальну діяльність учнів, сприяє формуванню початкового бажання освоїти навчальний матеріал, викликає інтерес до процесу навчання. Таку мотивацію практикую здійснювати у формі бесіди, показу, демонстрації тієї чи іншої господарської операції, на що буде спрямовано весь процес навчання. При цьому основними методами є мотивуючий вступ і мотивуюча демонстрація (пояснювально-ілюстраційний метод, візуалізація).

Поточна мотивація забезпечує оптимальне педагогічне спілкування в процесі навчання, сприяє формуванню стійкого інтересу до навчальної діяльності та підтримує цей інтерес на всіх етапах навчання. Її здійснюють різними методами навчання відповідно до етапів формування діяльності, наприклад:

- у процесі пояснення (бесіда, лекція, розповідь);
- під час виконання практичних завдань (розв'язання задач, вирішення професійних інтегрованих завдань);
- у процесі контролю (поточний, підсумковий, заключний тощо).

Заключна мотивація забезпечує позитивний зворотний зв'язок або інформування студентів про успішність їхньої діяльності.

У своїй професійній діяльності широко практикую застосування методів спостереження та опитування, мозкового штурму, проведення ділових ігор, застосування методів, спрямованих на закріплення лекційного та практичного матеріалу, а також матеріалу, що виноситься для самостійного вивчення.

Мотивація значно зростає, коли студенти розумітимуть існування тісного взаємозв'язку між дисципліною, яку вивчають, та своєю майбутньою професією. Сукупність таких стійких провідних мотивів, які орієнтують діяльність особистості студента, виражають його бажання займатися самовдосконаленням у вибраній галузі діяльності, сприяє підвищенню ефективності під час вивчення певної дисципліни. Ідея визначення самооцінки студента допомагає мені як викладачу здійснювати індивідуальний підхід.

Слід також додати, що більша частина матеріалу, який вивчається, може бути не використаною в подальшому житті чи професійній діяльності, тому студент швидко його забуває. Тому аналіз цілей і потреб студента допомагає встановити зв'язок між навчальним планом і потребами студента.

Одним з резервів підвищення ефективності навчально-пізнавальної діяльності студентів є організація їх самостійної роботи під час засвоєння нового матеріалу. Навчальний процес має більшою мірою бути спрямований на внутрішню мотивацію студентів. Вміле використання мотиваційних технологій дозволить педагогу створити оптимальні умови для розкриття можливостей особистості студента, зокрема шляхом довірливих стосунків між самими студентами та викладачем, що мобілізує їх творчий потенціал, формує впевненість у своїх силах і, таким чином, зумовить процес інтенсивного засвоєння матеріалу, викличе стійкий інтерес до вивчення навчальної дисципліни.

Література:

1. Чижевська Л.В. Методика викладання облікових дисциплін / Л.В. Чижевська. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 504 с.
2. Шостак У.В. Сучасні методи викладання бухгалтерського обліку// У.В. Шостак. Т.В. Короленко, М.К. Байдак [Електронний ресурс].

Аліна Стонога
(Харків, Україна)

ІНДИВІДУАЛЬНІ СТИЛІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вивчення професійної діяльності вчителя є темою багатьох досліджень. Проблема індивідуального стилю професійної діяльності в психології праці завжди є актуальною темою, тому що незначні зміни у трудовій діяльності призводять до трансформації трудової діяльності, а, разом з цим, і стилю професійної діяльності, від якого в значній мірі залежить її ефективність.

Індивідуальний стиль професійної діяльності, його зміст і специфіку в своїх роботах розглядали багато вчених. Б.М. Теплов, який розробив теорію індивідуальних відмінностей, запропонував виділяти стилі діяльності в залежності від вроджених особливостей людини. У своїй роботі В.С. Мерлін і М.Р. Щукін також розглядали поняття «індивідуальний стиль». Свій підхід пропонував Е.А. Клімов, який розглядав дане поняття як типологічну властивість нервової системи. Н.Д. Левітін розглядав індивідуальний стиль діяльності в рамках компенсаторного підходу. Індивідуальний стиль як результат формування психологічної системи діяльності розглядав В.Д. Шадріков. Доповнює дослідження по індивідуальному стилю В.А. Толочек, виділяючи зовнішні фактори стилю: організаційна культура, середа, ієрархія.

А.К. Маркова виділила і обґрунтувала чотири індивідуальних стилю діяльності вчителя. Є.П. Ільїн пропонував класифікацію стилів педагогічної діяльності в залежності від типу адаптації суб'єкта. І.Б. Жуванов запропонував стилі діяльності вчителя в контексті управлінської діяльності [6].

Індивідуальний стиль діяльності розуміється як система дій суб'єкта праці, яка обумовлена індивідуально-психологічними та особистісними особливостями, орієнтованими на ефективне здійснення трудових функцій.

Кожен індивідуальний стиль діяльності досягає однакової ефективності діяльності поєднанням різних трудових функцій [6].

Індивідуальний стиль діяльності - це обумовлена типологічними особливостями нервової системи більш-менш стійка система способів і психологічних засобів, до яких свідомо чи стихійно вдається людина з метою найкращого зрівноважування своєї індивідуальності з предметними зовнішніми умовами діяльності [4].

Педагогічна діяльність, як і будь-яка інша, також характеризується певним стилем. Він обумовлюється специфікою самої діяльності, індивідуально-психологічними особливостями її суб'єктів.

Стиль педагогічної діяльності - це інтеграційна характеристика педагогічної діяльності, що відображає стиль спілкування, управління, поведінки і когнітивний стиль вчителя.

Стиль педагогічної діяльності, відбиваючи її специфіку, включає і стиль управління, і стиль саморегуляції, і стиль спілкування [3].

Стиль педагогічної діяльності виявляє вплив щонайменше трьох факторів:

1. Індивідуально-психологічних особливостей суб'єкта цієї діяльності - викладача, що включають індивідуально-типологічні, особистісні, поведінкові особливості;
2. Особливостей самої діяльності;
3. Особливостей учнів (вік, стать, статус, рівень знань).

У педагогічній діяльності, яка характеризується тим, що вона здійснюється в суб'єктивно-суб'єктивній взаємодії в конкретних навчальних ситуаціях організації і управління навчальною діяльністю учня, ці особливості співвідносяться також:

1. За характером взаємодії;
2. За характером організації діяльності;
3. Предметно-професійною компетентністю вчителя;
4. Характером спілкування [2].

Індивідуальний стиль педагогічної діяльності проявляється:

1. В темпераменті (час і швидкість реакції, індивідуальний темп роботи, емоційна чуйність);
2. Характері реакцій на ті чи інші педагогічні ситуації;
3. Виборі методів навчання;
4. Підборі засобів виховання,
5. Стилів педагогічного спілкування;
6. Реагуванні на дії, на вчинки студентів;
7. Манері поведінки;
8. Перевазі тих чи інших видів заохочень і покарань;
9. Застосуванні засобів психолого-педагогічного впливу на студентів.

Найбільш повне уявлення про стилі педагогічної діяльності дають А.К. Маркова та Л.М. Мітіна [5].

Вони стверджують, що в основі розрізнення стилю в праці викладача лежать такі підстави: змістовні характеристики стилю (орієнтація вчителя на процес або результат своєї праці, оцінка етапів своєї праці); динамічні характеристики стилю (гнучкість, стійкість, перемикаємость і ін.); результативність (рівень знань, навичок, інтерес до навчання у школярів).

С.І. Архангельський також розглядає три групи характеристик індивідуального стилю педагогічної діяльності:

1. Змістовні,
2. Динамічні
3. Результативні показники [1].

Серед найважливіших змістовних характеристик вчені вказують такі, як:

1. Переважна орієнтація викладача: на процес навчання, процес і результати навчання, тільки на результати навчання;
2. Адекватність-неадекватність планування навчально-виховного процесу;
3. Оперативність-консервативність у використанні засобів і способів педагогічної діяльності;
4. Рефлексивність-інтуїтивність.

Аналогічно виділяються динамічні характеристики.

На основі цього були виділені індивідуальні стилі:

1. Емоційно-імпрізований стиль. Викладачів такого стилю відрізняє високий рівень знань, артистизм, контактність, проникливість, вміння цікаво викладати навчальний матеріал, зацікавити учнів викладанням предмета, вміння керувати колективною роботою, варіювати різноманітними формами і методами навчання. Уроки відрізняються сприятливим психологічним кліматом. Але використовуючи даний стиль в ході уроку можуть виникнути певні недоліки: відсутність методичності, недостатнє закріплення і повторення навчального матеріалу, контролю знань учнів.

2. Емоційно-методичний стиль. Викладачів такого стилю відрізняє: високий рівень знань, контактність, проникливість, висока методичність, вимогливість, уміння цікаво подати навчальний матеріал, вміння активізувати учнів, створити у них інтерес до предмета, вміння використовувати і варіювання форм і методів навчання.

Використовуючи даний стиль в ході уроку можуть виникнути певні недоліки: надмірна залежність від ситуації на уроці, настрою і рівня підготовленості учнів.

Міркувально-імпрізований стиль. Викладачів такого стилю відрізняє: високий рівень знань, контактність, проникливість, вимогливість, уміння ясно і чітко викласти навчальний матеріал, уважним ставленням до рівня знань всіх учнів, об'єктивна самооцінка, стриманість.

Використовуючи даний стиль в ході уроку можуть виникнути певні недоліки: недостатньо широке варіювання форм і методів навчання, недостатня увага до постійного підтримання дисципліни на уроці.

Міркувально-методичний стиль. Викладачів такого стилю відрізняє: висока методичність, уважне ставлення до рівня знань всіх учнів, висока вимогливість. Діяльність характеризують і певні недоліки: невміння постійно підтримувати в учнів інтерес до досліджуваного предмета, використання стандартного набору форм і методів навчання, перевагу репродуктивної, а не продуктивної діяльності учнів нестабільне емоційне ставлення до учнів [7].

Вірно знайдений стиль, що обумовлює вираженість індивідуальності педагога, сприяє демократичності, ефективності педагогічного впливу на учнів, продуктивному спілкуванню учасників даного процесу, максимального розкриття індивідуального потенціалу кожного учня.

Література:

1. Архангельський С.І. Навчальний процес у вищій школі, його закономірні основи і методи. / С.І. Архангельський - М., 1980. - С. 45.

2. Бенедиктов Б.А. Психологія навчання і виховання у вищій школі. / Б.А. Бенедиктов. - Мінськ, 1986. - С. 84.
3. Григорян Л.А., Педагогіка і психологія: Учеб. посібник. / Л.А. Григорян, Т.Д. Марціковская.- М.: Гардарики, 2004. - С. 79.
4. Індивідуальний стиль педагогічної діяльності. [Електронний ресурс] режим доступу <http://lartdoll.net/shpargalki-po-distipline-pedagogicheskaya-psikhologiya/50-pedagogicheskaja-psihologija-shpargalki/1348-individualnyj-stil-pedagogicheskoy-deyatelnosti.html>
5. Маркова А.К. Психологія праці вчителя. /А.К. Маркова.-М., 1993;
6. Поляков А. С. Індивідуальний стиль професійної педагогічної діяльності та фактори її ефективності в умовах переходу на нові освітні стандарти /А.С.Поляков: Автореферат дис.М., 2015 С. 12
7. Черепанова В.Н. Введення в педагогічну Іміджелогію Навчальний посібник. / В.Н. Черепанова, А.А. Макарену, М.І. Самойловой- Б.и., 2006/2008. - 194 с.

Шахло Шаропова
(Бухара, Узбекистан)

РАБОТА С ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМИ ТЕКСТАМИ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ ТЕХНИЧЕСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО СПЕЦИАЛИСТА

На сегодняшний день важным критерием оценки профессионализма специалиста в любой области становится готовность к деловому иноязычному общению, так как от этого зависит его конкурентоспособность на рынке труда. В условиях единого информационного пространства знание иностранного языка открывает будущему специалисту доступ к зарубежным источникам информации, так как более половины мировой научно-технической литературы публикуется на иностранном языке. Поэтому владение иностранным языком является обязательным компонентом профессиональной подготовки современного специалиста.

Профессионально - ориентированный подход к обучению иностранному языку в системе профессионального образования предполагает формирование у будущих специалистов способности иноязычного общения в конкретных профессиональных, деловых, научных сферах и ситуациях, формирование и развитие навыков и умений работы с текстом, его перевода, реферирования и извлечение полезной информации из оригинальной литературы соответствующего профиля [1].

Важную роль при обучении иностранному языку играет профессиональное чтение текстов, которое дает возможность обучающимся получить дополнительные профессиональные знания. Тексты должны носить актуальный, содержательный и информативный характер, включать узкоспециализированную терминологию. Обучающиеся получают возможность не только ознакомиться с особенностями и достижениями изучаемой технической области и сравнить положение дел в Узбекистане и за рубежом, выявить общность и различия не только в обсуждаемых вопросах, но и в предлагаемых способах их решения, оценить их с позиций отечественной науки и практики, высказать собственное мнение. Все это способствует тому, что содержание текстов расширяет профессиональный кругозор будущих специалистов, развивает критическое мышление.

Чтение может быть осложнено незнанием или непониманием языковых явлений, поэтому преподавателем проводится работа по адаптации текстов. Работа с текстом направлена на развитие умений в различных видах чтения – ознакомительного, поискового, выборочного, чтения с полным пониманием прочитанного [2]. Овладев данными видами чтения, обучающийся будет способен ориентироваться в англоязычной профессиональной информационной среде, осуществлять поиск, выбирать нужную ему профессионально значимую информацию на английском языке. В процессе работы обучающиеся овладевают и совершенствуют навыки работы с двуязычными словарями, глоссариями, справочниками, базами данных, усваивают профессиональную терминологию [3].

Текстовые упражнения на вычленение основной мысли, нахождение ключевых слов подводят обучающегося к формированию содержательного высказывания в устной и письменной речи. Упражнения по структурированию информации формируют навыки самостоятельной научной работы с источниками информации на основе определенных правил и критериев. Через них обучающийся приобретает навыки комментирования, аргументирования, ведения дискуссии. Таким образом, происходит постепенный переход от извлечения необходимой информации из текстов до ее использования в различных формах и ситуациях. Например, в устной форме в виде пересказа, диалога, обсуждения или в письменном виде в эссе, реферате.

Такая же работа проводится при развитии умения понимать на слух текстов профессиональной направленности. Такие тексты всегда меньше по объему и закончены по содержанию, по своей тематике дополняют тексты для чтения. Аудирование побуждает студентов использовать языковую и контекстуальную догадку для раскрытия значения незнакомых слов, опираться на информацию, предваряющую аудиотекст, узнавать типы предложений по интонации, уточнять детали с помощью переспросов, письменно фиксировать услышанное.

Современное обучение предполагает применение разнообразных технологий и активных методов обучения (проектные и проблемные методы обучения, ролевые и деловые игры, интервью, инсценировки, викторины, виртуальные экскурсии, «мозговой штурм»). Это позволяет создавать условия реального общения, при котором формируются и совершенствуются навыки диалогической и монологической речи. Обучающиеся учатся вести беседу, целенаправленно обмениваться информацией профессионального характера, аргументированно отстаивать свою точку зрения, приобретают умения выступать с докладами, сообщениями. Вероятное прогнозирование возможных реальных ситуаций общения неизбежно приводит обучающихся к анализу уже имеющихся в их распоряжении языковых средств выражения вопроса, представления, обращения, уточнения, просьбы, убеждения, оценивания, согласия, несогласия, а в отдельных случаях – к осознанию необходимости заучивания речевых стандартов, клише, формул этикета.

Подводя итоги, можно сделать вывод, что работа с профессиональными текстами, адаптированными под конкретную специальность благодаря использованию узкоспециализированной терминологии и тематики, в процессе обучения иностранному языку предопределяет конкурентоспособность будущих специалистов на рынке труда и эффективное участие в межкультурной коммуникации. Практическое владение иностранным языком помогает вести диалог с иноязычными коллегами, успешно поддерживать деловые контакты. Иноязычная профессиональная компетентность позволяет пользоваться иностранным языком в качестве дополнительного средства повышения квалификации, формирования профессиональной мобильности.

Литература:

1. Зайцева Е.В. Мотивация студентов к чтению на иностранном языке как социально -педагогическая проблема // Ресурсы и средства профессионального становления специалиста в системе непрерывного образования / Е.В.Зайцева –Человек и образование – 2012. – № 1 (30) [Электронный ресурс] Режим доступа: http://www.obrazovanie21.narod.ru / Files / 2012 - 1 _ p094 - 098.pdf.
2. Кучерявая Т.Л. Проблемы профессионально - ориентированного обучения иностранному языку студентов неязыковых специальностей / Т.Л. Кучерявая // Теория и практика образования в современном мире: материалы междунар. заоч. науч. конф. (г. Санкт - Петербург, февраль 2012 г.). – СПб.: Реноме, 2012. – С.336 – 337.
3. Погосян В., Васильева Т., Вронская И., Мацибора М., Остапенко К. Английский язык для педагогов. Учебное пособие. / В. Погосян, Т. Васильева, И. Вронская, М. Мацибора, К. Остапенко – СПб.: Питер, 2015. – 256 с.: ил. – (Серия «Учебное пособие»).

СЕКЦІЯ: ПРАВО

Сарбиназ Ерниязова
(Нукус, Узбекистан)

ПРИНЦИПЫ И ФОРМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ МЕЖДУ ЖОКАРГЫ КЕНЕСОМ И СОВЕТОМ МИНИСТРОВ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН

Система органов законодательной и исполнительной государственной власти Республики Каракалпакстан устанавливается самостоятельно в соответствии с основами конституционного строя Республики Узбекистан и общими принципами организации законодательных и исполнительных органов государственной власти, предусмотренных Конституцией Республики Узбекистан.

При этом законодательный орган - Жокаргы Кенес, высший исполнительный орган - Совет Министров являются высшими органами государственной власти Республики Каракалпакстан. Государственная власть осуществляется на основе ее разделения на законодательную, исполнительную и судебную. При осуществлении своих полномочий органы государственной власти взаимодействуют между собой в интересах граждан республики. От того, насколько эффективно они будут взаимодействовать между собой, стремиться к достижению компромиссов при возникновении каких-либо разногласий, зависит обеспечение соблюдения прав и свобод граждан и, в конечном счете, качество государственного строительства.

Взаимодействие законодательной и исполнительной власти является одним из элементов системы сдержек и противовесов, которая обеспечивает эффективную работу органов государственной власти в республике.

Главной целью взаимодействия высших органов власти - должно стать построение демократического правового государства, в котором приоритет прав и свобод граждан должен быть реальностью. Взаимодействие позволяет согласовать позиции органов законодательной и исполнительной власти по эффективному управлению процессами экономического и социального развития республики, способствует принятию самых действенных и оптимальных решений.

А также, что является важным, задачей взаимодействия органов законодательной и исполнительной власти должно выступать сохранение и творческое развитие особенностей общественной жизни республики, обусловленных историческим, географическим, национальным и иными факторами.

В научной литературе выделяется ряд принципов взаимодействия законодательных и исполнительных органов государственной власти. Так, Чертков А.Н. указывает на такие принципы, как законность принимаемых решений и осуществляемых действий, взаимное уважение и доверие, гласность, урегулирование спорных вопросов преимущественно на основе согласования решений, защита принятых решений в соответствующих судах [1, с. 23].

Соглашаясь с Чертковым А.Н., считаем необходимым включить в число принципов соблюдение полномочий, предоставленных каждому органу государственной власти Конституцией и законами республики.

Применительно к республике Каракалпакстан одной из форм такого взаимодействия является участие Жокаргы Кенеса в формировании Совета Министров республики. В Республике Каракалпакстан вопрос формирования высшего органа исполнительной власти относится к ведению высшего законодательного органа республики. Назначение и освобождение от должности Председателя Совета Министров Республики Каракалпакстан, его заместителей и членов правительства отнесено к исключительному ведению Жокаргы Кенеса (ст. 70. Конституции Республики Каракалпакстан).

Если обратиться к опыту других государств, то например, в Республике Татарстан Государственный Совет утверждает по представлению Президента Республики Татарстан кандидатуру Премьер-министра; согласовывает предложения Президента Республики Татарстан о назначении заместителей Премьер-министра, об образовании и упразднении министерств и государственных комитетов Республики Татарстан [2]. А Президент республики формирует Кабинет Министров Республики Татарстан, вносит предложения в Государственный Совет Республики Татарстан об утверждении кандидатуры Премьер-министра Республики Татарстан, назначает по согласованию с Государственным Советом Республики Татарстан заместителей Премьер-министра, назначает министров, председателей государственных комитетов, руководителей иных органов исполнительной власти Республики Татарстан, являющихся членами Кабинета Министров Республики Татарстан; освобождает от должности Премьер-министра Республики Татарстан и членов Кабинета Министров Республики Татарстан; вносит Государственному Совету Республики Татарстан предложения об образовании и упразднении министерств и государственных комитетов Республики Татарстан.

Несколько иной порядок формирования в Башкортостане. В соответствии с ст. 71 Конституции республики к ведению Государственного собрания республики относится согласование назначения на должность Премьер-министра Правительства Республики Башкортостан. Президент же назначает Премьер-министра Правительства Республики Башкортостан с согласия Государственного Собрания Республики Башкортостан; назначает и освобождает от должности заместителей Премьер-министра

Республики Башкортостан, министров, председателей государственных комитетов и руководителей ведомств Республики Башкортостан по представлению Премьер-министра Правительства Республики Башкортостан.

А вот Глава Республики Алтай, он же - Председатель Правительства Республики Алтай избирается гражданами Российской Федерации, проживающими на территории Республики Алтай и обладающими в соответствии с федеральным законом активным избирательным правом, на основе всеобщего равного и прямого избирательного права при тайном голосовании [3].

Среди форм взаимодействия между парламентами и высшими исполнительными органами можно назвать выражение недоверия высшему исполнительному органу государственной власти, а также руководителям органов исполнительной власти. Так, в Республике Татарстан Государственный Совет выражает недоверие Премьер-министру Республики Татарстан и его заместителям (ст. 75 Конституции) [4]. А в Республике Дагестан решение вопроса о доверии Правительству Республики Дагестан относится к ведению Народного Собрания (ст. 81 Конституции Республики Дагестан) [5].

Государственное Собрание - Эл Курултай Республики Алтай вправе выразить недоверие Главе Республики Алтай - Председателю Правительства Республики Алтай в порядке и случаях, установленных Федеральным законом «Об общих принципах организации законодательных (представительных) и исполнительных органов государственной власти субъектов Российской Федерации», Конституцией Республики Алтай и Конституционным законом Республики Алтай от 27 марта 1998 года N 3-44 «О Государственном Собрании - Эл Курултай Республики Алтай» [6].

Конституция Республики Каракалпакстан не содержит подобных норм. Следует на конституционном уровне закрепить за Жокаргы Кенесом право выражать недоверие Председателю Правительства республики, а также отправлять в отставку отдельных должностных лиц органов исполнительной власти.

Важнейшей формой взаимодействия законодательных и исполнительных органов государственной власти является участие правительства в законодательной деятельности.

Опять хотелось бы обратиться к опыту Российской Федерации в этом вопросе. Законодательство субъектов Российской Федерации предусматривает обмен правовыми актами между законодательным и исполнительными органами государственной власти субъекта Российской Федерации. Так, законодательный орган субъекта Российской Федерации направляет высшему должностному лицу (руководителю высшего исполнительного органа государственной власти) субъекта Российской Федерации как участнику законодательного процесса не только проекты законов субъекта Российской Федерации, но и планы законопроектной работы. Это позволяет указанному лицу отслеживать очередность рассмотрения законопроектов и реализовывать свое право на внесение законопроектов и предложений о первоочередном их рассмотрении.

В свою очередь и правовые акты высшего должностного лица (руководителя высшего исполнительного органа) субъекта Российской Федерации, а также нормативные правовые акты органов исполнительной власти субъекта Российской Федерации. Это позволяет законодательному органу осуществлять контроль за ходом исполнения принятых им законов через издание нормативных актов органов исполнительной власти, а также за соответствием данных актов принятым законам субъекта Российской Федерации, равно как и федеральному законодательству [7].

Важность этих положений заключается в том, что они позволяют высшему законодательному органу осуществлять и контрольные функции по исполнению законов, а также по соответствию актов Правительства Конституции и принятым законам.

Подобный опыт участия парламентов в законодательном процессе можно было использовать в практике деятельности Жокаргы Кенеса и Совета Министров Республики Каракалпакстан. Так, можно было бы ввести норму в Закон «О Совете Министров Республики Каракалпакстан» о том, что члены Правительства республики вправе присутствовать и выступать на заседаниях Жокаргы Кенеса, его комитетов и комиссий, когда рассматриваются законопроекты. А также ввести положение о том, для представления в Жокаргы Кенесе внесенного Советом Министров законопроекта назначается официальный представитель Правительства Республики Каракалпакстан.

Представляется, что Закон Республики Каракалпакстан «О Регламенте Жокаргы Кенеса Республики Каракалпакстан», принятый в новой редакции 10 июня 2016 года, следует дополнить положениями о том, обсуждение законопроекта на заседаниях Жокаргы Кенеса, в комитетах Жокаргы Кенеса проходит открыто, с приглашением представителей Совета Министров, представителей институтов гражданского общества и научно-исследовательских учреждений. На обсуждения могут приглашаться также ученые, специалисты.

При этом законопроекты, имеющие важнейшее общественное, социально-экономическое значение, в соответствии с постановлением Жокаргы Кенеса могут выноситься на широкое обсуждение, в том числе на местах с участием граждан.

Литература:

1. Чертков А.Н. Комментарий к Федеральному закону «Об общих принципах организации законодательных (представительных) и исполнительных органов государственной власти субъектов Российской Федерации» (постатейный). –М.: Юстицинформ, 2006. – с. 426.
2. См.: ст. 75 Конституции Республики Татарстан // [http:// docs.cntd.ru / document / 917001793](http://docs.cntd.ru / document / 917001793).

3. См.: ст. 7 Закона «О Правительстве Республики Алтай» // [http:// docs.cntd.ru/document / 412309722](http://docs.cntd.ru/document/412309722).
4. <http://docs.cntd.ru/document/917001793>
5. <http://roszakon.narod.ru/konst/dagestan/dagkonst1.htm>
6. <http://docs.cntd.ru/document/412309722>
7. См. Федеральный закон «Об общих принципах организации законодательных (представительных) и исполнительных органов государственной власти субъектов РФ»//[www.consultant.ru| document|cons_doc_ LAW_14058|](http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_14058)

Научный руководитель:

доктор юридических наук, проф. академик Саидов Акмал Холматович.

СЕКЦІЯ: ПСИХОЛОГІЯ**Володимир Шевченко
(Київ, Україна)****ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ АСПЕКТІВ ПРОБЛЕМ В ДІЯЛЬНОСТІ
ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

З 2015 року в Україні в рамках реформування системи МВС України створено Національну поліцію частиною якої є структурні підрозділи патрульної поліції. Останнім часом в засобах масової інформації та соціальних мережах досить активно обговорюються некомпетентність та непрофесійність «нових» патрульних поліцейських. Громадськість та медіа експерти задаються питанням чому частішають факти беззаконня з боку патрульних поліцейських.

Метою даної статті є здійснення психологічного аналізу наявної наукової інформації щодо організаційних аспектів проблем діяльності патрульної поліції та недоліків в роботі її співробітників.

У відповідності до загально відомих в психології праці класифікацій, робота поліцейського, як і будь-якого іншого «силовика», який працює зі зброєю, відноситься до категорії діяльності в особливих умовах. Психологічно така робота розглядається як робота в умовах постійно підвищеного психологічного навантаження із впливом на фахівця стресових факторів різного рівня інтенсивності. Природно, що за таких умов діяльності, людина повинна мати широке коло професійних знань і умінь, а також в неї мають бути розвинені психологічні якості, що надають їй можливість працювати в цій професії без передчасної втрати професійного здоров'я. Такі якості особистості називають «професійно важливими». Загальний набір таких якостей можна подивитися в професійно-психологічній «специфікації» спеціальності «поліцейський» або «співробітник ОВС». Така специфікація називається «професіограмою» спеціальності.

При нормальному функціонуванні системи будь-якого силового міністерства, кандидат на службу повинен пройти певну процедуру для вивчення професійно важливих якостей. Ця процедура називається «професійно-психологічний відбір» в рамках якого, за допомогою психологічних технологій і прийомів, оцінюється розвиток виразності необхідних для спеціальності якостей у конкретної людини. У вітчизняній психології такий підхід використовується понад 90 років.

Як результат, оцінюється рівень розвитку професійно важливих якостей: якщо вони розвинені – кандидат придатний до роботи в поліції, якщо визначається низький рівень розвитку таких якостей – то кандидат не придатний. Все відносно просто.

Проте, системного професійно-психологічного відбору в патрульну поліцію не було і як наслідок, туди потрапляли і потрапляють «випадкові» люди, які за своїми психологічними характеристиками не здатні працювати в силових структурах. При тому відборі, який здійснюється, не застосовуються класичні підходи використання відповідних професіограм, а тому, критерії відбору в патрульну поліцію фахівцям взагалі не зрозумілі.

Є думка, що кандидатів відбирали за принципом можливості надання ними сервісних функцій населенню і на цьому, ніби то, побудовані підходи до їх набору. Але важко уявити собі, що банківський клерк, дівчина з «ресепшн» або листоноша (люди, які надають сервісні функції населенню), одночасно можуть розглядати справи про адміністративні правопорушення, оформляти документи по дорожньо-транспортним пригодам, затримувати злочинців, працювати зі зброєю тощо. Тут абсолютно різний «функціонал» і, відповідно, програми професійної підготовки. Мабуть, єдина схожість професіограми поліцейського і особи, яка здійснює сервісні функції, це робота в площині «людина-людина», що вимагає достатньо високого розвитку комунікативних якостей і стресостійкості. Слід додати, що відбір здійснювався на тлі такого мотиваційного чинника кандидатів як «наївна романтика служби в поліції» і абсолютного нерозуміння ними роботи системи МВС як цілісного механізму.

Голоси скептиків, які вказували на недоліки в організації професійного відбору, недостатню підготовку патрульних, тонули в загальній ейфорії. Проте час показав, що більшість з наведених скептиками факторів в значній мірі вплинуть і на тенденції незаконного насильства, вчиненого патрульними, і на зміну ставлення суспільства до «нової поліції».

Отже, система відбору і навчання нових патрульних залишається загадкою для більшості експертів. Тривалість курсу підготовки (від шести тижнів до 3 місяців) вказує на те, що навіть найбільш мотивований рекрут фактично не мав достатньо часу, щоб отримати необхідні навички і закріпити отримані теоретичні знання [1, с. 10]. В психології праці доведено, щоб бути успішним в професійній діяльності, у людини, окрім професійно важливих якостей, знань та умінь, має бути сформована психологічна готовність до діяльності, що зумовлюється процесом і структурою самої професійної підготовки.

Наприкінці XIX століття видатний педагог і психолог Костянтин Ушинський довів, що стійкі професійні навички формуються протягом 6 місяців професійної підготовки [2, с. 230]. Саме тому, в умовах системного навчання у силових міністерствах первинна підготовка виконавчого персоналу здійснювалася протягом півроку: армійські і флотські «учебки», школи прапорщиків, школи міліції, школи молодших авіаційних спеціалістів тощо.

Окрім того, працевлаштування в патрульну поліцію для цивільної людини, рівно як і призов до армії, є різкою зміною життєвих стереотипів, звичок і супроводжується стресом.

Основоположник теорії стресу лауреат Нобелівської премії канадський дослідник Ганс Сельє в 30-х роках ХХ століття розкрив основні етапи в адаптації людини до нових умов існування. Він показав, що існує кілька етапів адаптації організму, поки людина пристосовується до нових умов життєдіяльності [3, С. 27-28]. Перша стадія або «аларм-стадія» за Г. Сельє – стадія тривоги або первинної адаптації, коли відзначається напруга в роботі всіх органів і систем організму. Триває вона приблизно 2-3 тижні. Друга стадія – стадія «опору» або нестійкої адаптації, коли поступово спадає тривожність, робота органів і систем переходить на новий рівень функціонування і ця стадія триває 3-4 місяці. І якщо умови середовища, інтенсивність стресорних факторів відповідають можливостям організму людини, то через 6-7 місяців настає третя стадія – стійкої адаптації до нових умов. Якщо виникають якісь проблеми в організмі людини, що перешкоджають відновленню організму в умовах нового стресу, то на третій стадії, адаптація може завершитися стадією виснаження, що буде супроводжуватися патологічними змінами в роботі органів і систем організму із подальшим розвитком психосоматичних і психічних розладів. Саме тому, в питаннях адаптації «новобранців» фахівцями завжди величезна увага приділялася її першій та другій стадіям з метою формування пластичності адаптації та її благополучного завершення.

Таким чином, не дивлячись на те, яка модель підготовки патрульного поліцейського використовується в Україні: північноамериканська або будь-яка інша, після тримісячної підготовки на роботу з людьми зі зброєю в руках виводиться людина з незакріпленими професійними навичками і вміннями, без психологічної готовності до діяльності та в стані стресу з незавершеною адаптацією. В такому стані людина може якось здійснювати діяльність, але так звана «фізіологічна ціна роботи» – мобілізація внутрішньої енергії на її виконання буде в рази вище, ніж у професійно відібраного і підготовленого фахівця. Зрозуміло, що за таких умов у поліцейського із самого початку «входу» до діяльності прогнозується високий рівень зривів у самій діяльності: здійснення частих помилкових дій, низький рівень особистої ефективності і продуктивності; висока схильність до розвитку емоційного вигорання, розчарування і стрес-залежних захворювань – психосоматичних розладів.

А відсутність необхідних знань і навичок, низький рівень комунікативних здібностей є причинами не здатності вести адекватну дискусію з опонентом і надзвичайно частого використання патрульними в «режимі Бога» статті 185 КУпАП «злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського...». Тобто за фактом, найчастіше, це емоційний зрив поліцейського на тлі своєї професійної безпорадності.

Фахівці також зазначають, що істотною помилкою при запуску проекту «патрульна поліція» стало також навмисне, штучне її дистанціювання від «старої» міліції. Ця помилка вплинула на систему поліції в цілому. Патрульна служба не могла і не може бути окремим правоохоронним органом і може виконувати свої функції тільки як частина загального правоохоронного механізму. Це означає, що для ефективної роботи «нові» патрульні мають постійно взаємодіяти з іншими службами та підрозділами, підтримувати з ними гарні робочі взаємини, а з огляду на незначний період підготовки – і переймати досвід практичної діяльності. Однак тривалий час риторика нового керівництва МВС була направлена на те, щоб підкреслити успіхи і переваги «хороших нових» патрульних поліцейських і протиставити їм невдачі «продажних», «непрофесійних» «поганих старих ментів». На жаль, це було підхоплено засобами масової інформації та соціальними мережами, незважаючи на те, що це цілком не відповідає дійсності: в рядах поліції була і залишається велика кількість людей, які чесно виконують свою роботу і, зокрема, воювали в АТО. В самих «нових» патрульних це сформувало ейфоричне відчуття своєї «ексклюзивності» і всездозволеності [1, с. 20].

Таким чином, можна констатувати, що чіткої та єдиної системи відбору і професійної підготовки патрульних поліцейських, яка б певним чином задавала абсолютно нові стандарти їх роботи і поведінки, створено не було. Крім того, нинішні реалії служби не дають поліцейському можливості підтримувати і покращувати професійно важливі навички, які потрібні йому в роботі.

Вади відбору кандидатів та їх підготовки, умови професійної діяльності патрульних поліцейських призводять до різкого погіршення їх функціонального стану та передчасного погіршення професійного здоров'я.

На підставі досліджень стану професійного здоров'я патрульних поліцейських, встановлено, що 83% з них перебувають у стані постійного психологічного напруження і стресу, в 67,9% визначають ознаки перевтоми і зниження працездатності, в 62,2% виражені ознаки емоційного вигорання у формі редукції особистих досягнень (37,7%) та емоційного виснаження (24,5%) [4, С. 57-61]. Автором показано, що високі рівні стресу та емоційне вигорання в патрульних, призводить до емоційної закритості, байдужості, соціальної відстороненості, що негативно відбивається на професійній діяльності. Визначено погіршення якості допомоги громадянам через формальну консервацію виконання певних технологічних процесів, регламентованих функціональними обов'язками, що зумовлює небажання розширювати спектр власних професійних навичок і знань та обмеження адекватної комунікації і соціальної взаємодії з громадянами. Такий внутрішній психологічний стан породжує феномен морально-емоційної дезорганізації особистості, який виявляється у тому, що в патрульного поліцейського емоції не спонукають або недостатньо стимулюють етичні відчуття. Не проявляючи належного емоційного ставлення до суб'єкта комунікації (громадян), поліцейський захищає свою стратегію: виправдовується перед собою за припущену грубість або відсутність уваги до суб'єкта, раціоналізує свої негативні вчинки або проектує провину на суб'єкта конфліктної комунікації, замість того, що б адекватно визнати свою провину.

Цими негативними змінами у психологічному стані поліцейських можна пояснити зростання числа порушень прав людини в діяльності патрульної поліції на ряду з гонкою за показниками: необхідністю «дати» певну кількість постанов, протоколів затримань, перевірок «підозрілих осіб» протягом зміни, що змушує поліцейського йти на порушення дисципліни і закону [1, с. 35].

Слід додати, що загальна ейфорія після запуску нової патрульної поліції сприяла тому, що з початку її роботи ніхто не задавався питанням про те, як у ній працює система покарань і заохочень, як саме відбуваються розслідування скарг на дії патрульного, ким і які рішення приймаються по їх завершенню, які висновки робляться керівництвом за підсумками, що змінюється в підготовці і діяльності. Експерти констатують, що у 2015 році до дисциплінарної відповідальності не було притягнуто жодного співробітника патрульної служби. Офіційно це пояснюється тим, що Дисциплінарний Статут ОВС України поширився на патрульних тільки з 28 грудня 2015 року. Тому, за 6 місяців 2015 року жодної скарги на дії патрульних не розглянули і не оцінили належним чином, а скарг було 723. У міру зростання кількості нових патрульних і їх контактів із населенням кількість скарг на їхні дії тільки росла. Так, у 2016 році кількість скарг перевищила кількість патрульних і досягла майже 10 тисяч, а до жовтня 2017 року перевалила за 16 тисяч. У середньому, в неповному 2017 році на кожного патрульного вже припадало 1,32 скарги [1, с. 54]. Результати моніторингу 2017 року вказують на те, що побільшало фактів побиття із завданням тілесних ушкоджень, їх кількість зросла з 1,3 % (2015 рік) до 2,0 % (2017) [1, с. 55].

Оцінна кількість жертв психологічного насильства в поліції України, зокрема, поводження, що принижує людську гідність у 2015 році склала 94 403 осіб, а у 2017 вже 256 522. Оцінна кількість жертв побиття, завдання тілесних ушкоджень у ході затримання поліцією у 2015 році – 157 338 осіб, а у 2017 вже 480 979. Оцінна кількість жертв незаконного фізичного насильства у 2015 році – 409 080, а у 2017 вже 641 326 [1, с. 56].

Отже, наявні вади і «прогалини» в питаннях професійно-психологічного відбору та професійної підготовки патрульних поліцейських призводять до негативних правових та соціально-психологічних наслідків для суспільства.

Таким чином, на підставі здійсненого психологічного аналізу організаційних аспектів проблем діяльності патрульної поліції встановлено причини недоліків в роботі її співробітників, передчасного погіршення їх професійного здоров'я.

Література:

1. Кобзін Д., Черноусов А., Коренева К., Колоколова М. Моніторинг незаконного насильства в поліції України, Харків: Харківський інститут соціальних досліджень (ХІСД). – 2017. – 97 с.
2. Труд в его психологическом и воспитательном значении (в сокращении) / К. Д. Ушинский // Народное образование. – М. – 2001. – № 10. – С. 227-238.
3. Селье Г. Стресс без дистресса, М.: Прогресс, 1982. – 53 с.
4. Дробченко А. Особливості вираженості професійного стресу в патрульних поліцейських//Організаційна та економічна психологія: збірка наукових праць, Київ: КНТЕУ, 2017. – Ч 1. – С. 57-61.

СЕКЦІЯ: СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ**Владлен Миколенко
(Черкаси, Україна)****РОЗРОБКА АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ ФІРМИ З ПРОДАЖУ КОМП'ЮТЕРНИХ КОМПЛЕКТУЮЧИХ
З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ЕКСПОНЕНЦІАЛЬНОГО ЗГЛАДЖУВАННЯ**

Одним з важливих чинників розвитку економіки є науково-технічний прогрес, що є процесом безперервного вдосконалення засобів праці, створення нової, досконалішої техніки і заміни нею застарілої. Він включає також розвиток наукових знань у всіх областях людської діяльності, у тому числі і у області організації і технології як виробничої, так і невиробничої сфер.

Перехід економіки до ринкових відносин вимагає прискорення науково-технічного прогресу. Необхідне упровадження принципово нових технологій, техніки нових поколінь, які сприяли б багатократному підвищенню продуктивності праці, ефективності виробництва, випуску конкурентоздатної продукції.

Досягнення науки і техніки все більш широко застосовуються і у сфері торгівлі, що стимулює збільшення товарообігу, сприяє підвищенню культури торгівлі, створює умови для вдосконалення технології, механізації і автоматизації торгових процесів, ефективнішого використання торгових і складських площ, транспортних засобів.

Широке використання в торгівлі досягнень науково-технічного прогресу сприяє значній зміні характеру і змісту праці торгових працівників, їх професійного складу. Зростають вимоги до підготовки фахівців, здатних працювати в умовах застосування сучасних прогресивних технологій, досконалих систем переробки і передачі комерційної, розпорядливої і старанної інформації.

Тому одним з важливих напрямів розвитку матеріально-технічної бази оптової торгівлі є створення мережі сучасних оптових підприємств, що забезпечують застосування ефективних технологій.[1]

Розглянемо декілька автоматизованих систем, які використовуються в торгівлі.

1. «ТоргСофт».

Має колосальний набір функцій. Якщо у вас виробництво, ви можете вести облік усього циклу виробничого процесу на базі технологічної карти: розраховувати трудовитрати на одиницю продукції, враховувати відходи, брак і т. д. «ТоргСофт» також підійде і для невеликої торгової точки. Є можливість фіксувати усі приходи товару, продажі, друкувати допоміжну документацію, етикетки, управляти клієнтською базою, проводити аналіз і багато що інше [2].

2. «Мої продажі 2.0».

Дуже проста програма, цілком підійшла б маленькій торгівній точці, якій треба замінити зошит на сучасніший інструмент обліку. «Мої продажі» має обмежену функціональність. Незважаючи на це, програма заслужила певну увагу користувачів завдяки своїй простоті.

Програма розрахована на багато користувачів – це означає, що є можливість настроїти доступ до неї для більш ніж одного користувача, наприклад, для себе і продавців. За рахунок привілеїв є можливість настроїти права так, щоб не всі функції були доступні іншим користувачам.

Для управління товарною номенклатурою є можливість створювати деревовидний каталог з необмеженою вкладеністю, фіксувати продажі, приходи, списувати товари, а також отримувати звіти по залишках на складі.

Також у програмі доступні можливість перегляду статистики по відділу або продавцю за довільний період і можливість здійснювати пошук за операціями [2].

3 «БухСофт: Міні Торгівля та послуги».

Компанія «БухСофт» спеціалізується на розробці софту для бухгалтерського обліку. З моменту початку своєї діяльності у 2001 році розробила більше 10 програм, які спрощують життя керівникам, бухгалтерам, працівникам відділу продажів, логістики та багатьом іншим учасникам бізнесу. З одним з продуктів «БухСофт», який входить у лінійку «Міні».

«БухСофт» надає можливість управляти безліччю різних довідників – товари, співробітники, контрагенти, склади, валюти, види цін тощо.

Крім усього іншого програма надає можливість переміщати товар між складами, а також має цікаву функцію під назвою «Ціноутворення», за допомогою якої, ви можете при додаванні товару автоматично робити націнку товару на підставі критеріїв [2].

Всі системи призначені для полегшення ведення бізнесу, для обліку товарів, обліку продажу та закупівлі товару. Але в цих системах немає можливості для прогнозування майбутніх витрат, що значно полегшило б роботу управлінського та бухгалтерського відділів фірми.

Прогнозування — важлива частина процесу управління. Без нього неможливо розробляти ані тактичні, ані стратегічні плани розвитку підприємства. Як для торговельного, так і для виробничого підприємства важливим є передбачення продажів товарів на наступний період. Від цього буде залежати обсяг і створюваних запасів, і акумульованих для цього грошових коштів.

Темі прогнозування приділяють увагу багато науковців та практиків. Необхідно відмітити серед них Ю.І. Рижикова [3], який, власне, створював на той час ще радянську школу теорії запасів. Вченому вдалося

системно й послідовно викласти базові теоретичні положення теорії черг, дати практичні рекомендації щодо оптимізації складних систем збуту, зменшення часу обслуговування, ліквідації надлишкових запасів. Це дуже потужне наукове дослідження. Втім для ознайомлення з методами прогнозування на рівні первинного уявлення доцільно буде скористатися базовими положеннями (методологією прогнозування) та деякою літературою з цього питання [4].

На сьогодні існує дуже багато різних видів та методів прогнозування, серед яких можна виділити:

- Метод довгострокової середньої.
- Метод ковзаючої середньої.
- Метод експоненційного згладжування.

Кожен з цих та багатьох інших методів прогнозування має свої переваги та недоліки.

Актуальність роботи полягає в розробці такої автоматизованої системи, щоб допомогти підприємцям більш точно оцінювати та робити прогнози на суму продажу товару. За рахунок цього вони зможуть оцінювати свої потужності, бюджети, обсяги закупки сировини чи товарів.

Метою даної статті є опис автоматизованої системи по обліку продажу та закупівлі товару, з розрахунком прогнозу суми прибутку на наступний часовий період. Для прогнозування буде використовуватись метод експоненціального згладжування. Метод написаний на мові програмування VBA.

Для початку була створена база даних системи, яка складається з 6 таблиць: Company, Maker, Product, Purches, Sales та Sales_month.

При запуску програми відкривається головне вікно, де адміністратор обирає кнопку, яка відкриває відповідну форму для введення даних:

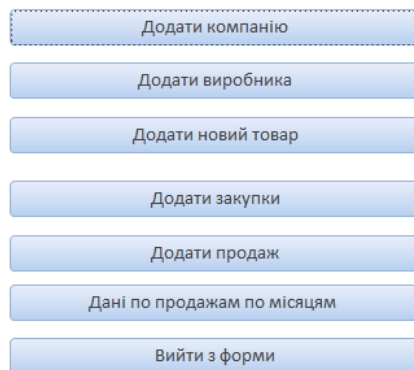

Рис. 1 – Головне вікно системи

При натисканні кнопки **Дані по продажам по місяцям** на головній формі, відкривається наступна форма для введення даних по сумам продажів на кінець кожного місяця.

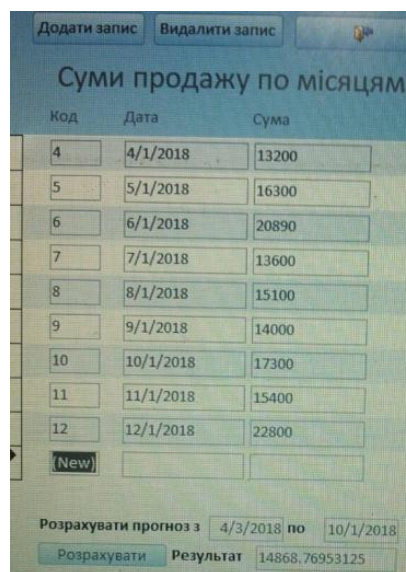

Рис. 2 – Розрахунок прогнозу на наступний період

Форма містить кнопки **Додати запис**, **Видалити запис** та **Вихід**, а також кнопки для переходу по записам уперед та назад, для зручності роботи с записами в формі. Також є можливість внести дати, та розрахувати прогноз по сумам продажу на наступний місяць.

Отже, можна зробити висновок, що розроблена система значно полегшить процес планування затрат на наступний період, так як за допомогою методу експоненціального згладжування адміністратор буде мати можливість розраховувати прогноз доходу на наступний період.

Література

1. Вплив науково-технічного прогресу на розвиток торгівлі та сфери послуг [Електронний ресурс] Режим доступа: URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/torgovlya/266-vpliv-naukovo-tekhnichnogo-progresu-na-rozvitok-torgivli-ta-sferi-poslug.html>
2. Огляд програм автоматизації у роздрібній торгівлі. [Електронний ресурс] Режим доступа: URL: <https://msb.aval.ua/news/?id=25028>
3. Рыжиков Ю.И. Теория очередей и управление запасами / Ю.И. Рыжиков. — СПб.: Питер, 2001. — 384 с.: ил. — (Учебники для вузов).
4. Методи прогнозування продажів товарів [Електронний ресурс] Режим доступа: URL: https://pidruchniki.com/71583/logistika/metodi_prognozuvannya_prodazhiv_tovariv

Науковий керівник:

кандидат технічних наук Катаєва Євгенія Юріївна

SEKCJA: FIZYCZNA KULTURA TA PROFESYJNY SPÓRT**Kamila Grochowy
(Rzeszów, Polska)****ROZWÓJ KULTURY FIZYCZNEJ I SPORTU WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE**

Sport jest częścią kultury każdego narodu. Kulturę fizyczną, z powodzeniem rozwijają społeczności zarówno dużych miast jak i małych miasteczek, a także wsi, co sprzyja nie tylko rozwojowi infrastrukturalnemu, ale także odnosi się do rozwoju intelektualnego poszczególnych jednostek. Od zawsze sport stał się integracyjną częścią rozwoju każdego społeczeństwa, co przekłada się nie tylko na poprawę jakości życia poszczególnych jednostek ale również na wzrost owych jednostek, zaangażowania człowieka w różne sfery, począwszy od sportowej do politycznej. W nauce istnieje kilka definicji kultury fizycznej.

M. Demel uważa, że „Kultura fizyczna obejmuje te wszystkie wartości, które wiążą się z fizyczną postacią i fizycznym funkcjonowaniem człowieka, zarówno w jego własnym subiektywnym odczuciu, jak też w obrazie społecznie zobiektywizowanym. Wartości te – najogólniej mówiąc – odnoszą się do zdrowia, budowy i postawy ciała, odporności, wydolności, sprawności, urody. Analogicznie do innych wartości kulturowych mają one charakter dynamiczny, kształtują poglądy i postawy ludzkie, są więc częścią światopoglądu i obyczajów” [1, s. 38]. Zgodnie z takim ujęciem „masowa kultura fizyczna” to powszechna higienizacja życia, a nawet „medycyna dla wszystkich”, szkoła pracy nad sobą, sprawnością i urodą.

Krawczyk wychodząc z perspektywy behawiorystycznej uważa, że kultura fizyczna to „względnie zintegrowany i utrwalony system zachowań w dziedzinie dbałości o rozwój fizyczny, sprawność ruchową, zdrowie, urodę, cielesną doskonałość i ekspresję człowieka, przebiegających według przyjętych w danej zbiorowości wzorców, a także rezultaty owych zachowań” [2, s. 43].

Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 roku o kulturze fizycznej definiuje ją jako „część kultury narodowej, chronionej przez prawo” i mówi, że „obywatele bez względu na wiek, płeć, wyznanie, rasę oraz stopień niepełnosprawności – korzystają z równego prawa do różnych form kultury fizycznej” [3, art. 1]. Zgodnie z powyższym aktem prawnym „kulturą fizyczną jest wiedza, wartości, zwyczaje, działania podejmowane dla zapewnienia rozwoju psychofizycznego, wychowania, doskonalenia uzdolnień i sprawności fizycznej człowieka, a także dla zachowania oraz przywracania jego zdrowia. Podstawowymi celami kultury fizycznej jest dbałość o prawidłowy rozwój psychofizyczny i zdrowie wszystkich obywateli” [3, art. 3].

Istotnym atrybutem kultury fizycznej jest aktywność fizyczna czyli ruch, który jest dobry „na wszystko”, a co za tym idzie wychowanie fizyczne. Czym jest wychowanie fizyczne? Otóż, według Romana Trzeźniowskiego, wychowanie fizyczne - to przypadający na lata dzieciństwa i młodości proces przygotowania człowieka do uczestnictwa w kulturze fizycznej w ciągu całego życia [4]. Jest to dział wychowania, który stosując typowe dla siebie fizyczne środki wychowawcze, głównie ruch, stawia sobie za cel kształtowanie przede wszystkim biologicznej strony osobowości człowieka, przy czym szczegółowe zadania wychowawcze realizuje w zorganizowanym procesie pedagogicznym. W rozwiniętych społeczeństwach sport stał się dobrem powszechnym, dostępnym w różnych formach – dostosowanie do możliwości i zainteresowań danego człowieka [5, s. 4].

Z definicji sportu, wynika, że sport i rekreacja są czynnikami kształtowania zdrowia i osobowości, rozwijania umiejętności, dobrych nawyków, a także bardzo dobrą formą spędzania wolnego czasu. Konsekwencją tego powinno być większe zainteresowanie jego rozwojem i upowszechnieniem różnych form sportu i rekreacji, gdyż wraz z rozwojem cywilizacyjnym, są one coraz ważniejszym elementem życia każdego obywatela.

We współczesnych społeczeństwach sport jest traktowany jako jedna z wartości kulturowych, mających duży wpływ na rozwój człowieka, jego zdrowia, ciała jak również na jakość życia. Żyjący na przełomie I i II wieku n. e. (60-127) rzymski poeta satyryczny Decimus Junius Juvenalis dobrze ujął związek między rozwojem fizycznym i duchowym „Mens sana in corpore sano” („W zdrowym ciele zdrowy duch”). Powiedzenie „ruch to zdrowie” ma pokrycie w nowoczesnych badaniach patofizjologicznych oraz klinicznych.

Rozwój współczesnej cywilizacji nie sprzyja jednak aktywności. Udogodnienia technologiczne takie jak środki komunikacji, możliwość korzystania z komputerów, maszyn, automatów zmniejszają do minimum aktywność fizyczną w codziennym życiu każdego z nas. Bardzo dużo coraz to nowszych wynalazków i udogodnień eliminuje każdy zbędny ruch. Porównując nasze życie z życiem naszych przodków zauważamy, że jest w nim coraz mniej ruchu. Coraz więcej prac wykonuje się w pozycji siedzącej, kładąc większy nacisk na wygodę. Siedzący tryb życia powoduje, że ruszamy się coraz rzadziej. Rano wsiadamy do samochodu zaparkowanego tuż po naszym domu, jedziemy do pracy, a potem spędzamy kolejne osiem godzin w biurze, siedząc za biurkiem. Po powrocie relaksujemy się najczęściej przed telewizorem, tabletem lub komputerem. Tak wygląda scenariusz dnia większości z nas. Oczywiście jest, że uprawianie sportu ma duży wpływ na samopoczucie. Jednak wiele z nas zapomina o zaletach jego uprawiania i dlatego sport schodzi na drugi plan. Ważne jest zatem wprowadzanie zmian w stylu życia, którego głównym elementem powinien być przede wszystkim ruch, uprawianie jakiegokolwiek dyscypliny sportowej, w trakcie której mamy możliwość rozwijać się.

W Polsce, na chwilę obecną aż 93% ludzi przyznaje, że nie są systematyczni jeśli chodzi o uprawianie sportu [6, s. 1]. Z badań Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) wynika, że ponad 60% Polaków w ogóle nie uprawia sportu tłumacząc, że nie ma na to czasu. Pod względem prowadzenia zdrowego trybu życia Polska

znajduje się na jednym z ostatnich miejsc w Europie. Rozwój cywilizacyjny i urbanizacyjny w ostatnich latach wywarł duży wpływ na wzrost tempa życia i aktywności zawodowej, które utrwalają bierny sposób spędzania wolnego czasu. Jednak coraz więcej osób zdaje sobie sprawę, że regularna aktywność fizyczna poprawia ogólne samopoczucie, zdrowie fizyczne i psychiczne, pomaga opanować stres, otyłość i takie choroby, jak na przykład cukrzyca, zmniejsza ryzyko zachorowania na niektóre choroby (np. wieńcową, nadciśnienie, cukrzycę) i pomaga minimalizować skutki pewnych niesprawności. Wysiłek fizyczny powoduje korzystne zmiany również w układzie ruchu: zwiększa masę i siłę mięśniową, wzmacnia i stabilizuje stawy, zwiększa ich zakres ruchomości, wzmacnia przyczepy, ścięgna i więzadła oraz zapobiega zwyrodnieniom stawów. Również zmiany zachodzące w układzie krwionośnym są bardzo korzystne. Prześledził to S. Kozłowski, twierdząc że u osób ćwiczących zwiększa się o 10-25% ilość krwi krążącej, obniżeniu ulega ciśnienie krwi, a także tętno, przy jednoczesnym zwiększeniu objętości wyrzutowej serca. U osób tych występuje też wzrost masy mięśniowej, przyczyniający się do wzrostu maksymalnego pochłaniania tlenu przez ustrój, a zwiększająca się ilość substancji organicznych i soli mineralnych w kościach powoduje, że układ szkieletowy staje się bardziej wytrzymały i odporny na urazy mechaniczne.

Aktywność fizyczna jest sposobem na uwolnienie się od całego szeregu narzuconych człowiekowi przez współczesną cywilizację zakazów i nakazów (prawnych, moralnych, etycznych) i dzięki niej można odreagować związane z nimi napięcia. Bardzo istotną wydaje się być funkcja integracyjna sportu, która jest przeciwieństwem jednym ze skutecznych sposobów nawiązywania niejednokrotnie trwałych więzi interpersonalnych, opartych na stosunkach nieformalnych, integrujących ludzi o wspólnych zainteresowaniach, upodobaniach i nawykach spędzania wolnego czasu.

Problematyka sportu i rekreacji społeczeństwa polskiego jest obecnie jednym z szerzej dyskutowanych zagadnień, w ramach programów mających na celu poprawę zdrowia ludności.

Władysław Osmólski pisał „(...) wpływ ćwiczeń fizycznych nie ogranicza się do rozwinięcia mięśni, wytrzymałości oraz zręczności, ale sięga głębiej, tj. do usposobienia, charakteru i umysłu” [7, s. 15-26]. Najważniejszym elementem kultury fizycznej jest wychowanie fizyczne, rozumiane jako proces kształtujący harmonijny rozwój psychofizyczny dzieci i młodzieży. Jest on podstawą całego późniejszego doświadczenia sportowego.

Władysław Pańczyk, uwzględniając potrzeby rozwojowo – zdrowotne młodego pokolenia, formułuje taką definicję wychowania fizycznego: „Wychowanie fizyczne jest to proces emocjonalnego i praktycznego kształtowania aktywnego fizycznego stylu życia, oparty na uświadamianiu i realizacji rozwojowych i zdrowotnych potrzeb człowieka środkami kultury fizycznej” [8, s. 5]. Można zaobserwować powstawanie coraz to nowszych dyscyplin sportowych. Powstają różne kluby sportowe oraz stowarzyszenia, o charakterze lokalnym a później także międzynarodowym. Przykładem takiego międzynarodowego klubu było Stowarzyszenie Gimnastyczne „Sokół”, które powstało w 1862 roku w Pradze czeskiej, a wkrótce filie „Sokoła” zaczęły powstawać w całej Europie, w tym również i w Polsce. Amatorzy ćwiczący w klubach sportowych pragnęli zaprezentować swoje umiejętności przed szerszą publicznością, stąd powstała idea organizowania zawodów sportowych, a szczytem tej tendencji było reaktywowanie w 1896 roku z inicjatywy Francuza Pierra de Coubertina pierwszych Nowożytnych Igrzysk Olimpijskich w Atenach. W dzisiejszych czasach przez większość sportowców igrzyska olimpijskie (organizowane co 2 lata) są traktowane jako najważniejsze zawody sportowe, na których walczą o złoty medal olimpijski. Zawody sportowe organizowane są w szkołach, klubach, przez zakłady pracy. Powszechne są najróżniejsze spartakiady młodzieżowe, zakładowe /dla młodzieży bardziej dojrzałej i ludzi w średnim wieku, ligi mistrzów itp. Współcześnie zdecydowanie najbardziej popularnym sportem jest jazda na rowerze (51%), a na drugim miejscu pływanie (28%). Inne stosunkowo popularne formy rekreacji to: bieganie (18%), turystyka piesza (16%), piłka nożna (14%), siatkówka (14%), gimnastyka, fitness, aerobik (13%) [6, s. 1].

Na chwilę obecną można zaobserwować zmiany w podejściu do aktywnego stylu życia szczególnie w kręgach ludzi młodych. Coraz więcej ludzi z tego środowiska gra w tenisa lub uprawia inne gry sportowe, aerobik, ćwiczenia na siłowni, a sezonowo żeglarstwo, jazdę konną. Przyciąga ich tzw. klubowy sposób spędzania czasu wolnego, w którym ważną funkcję pełnią kontakty towarzyskie, wspólne zajęcia turystyczne i sportowo-rekreacyjne i dbałość o wygląd i urodę fizyczną. Siłownie, baseny, lodowiska, skateparki stają się dostępne i powszechne, na każdym osiedlu znajduje się przynajmniej jedno boisko. Nawet gdy idziemy na spacer możemy spróbować swoich możliwości na „mini siłowniach”, rozstawionych wzdłuż parków osiedlowych, gdzie można skorzystać z różnego rodzaju urządzeń sportowych. Buduje się coraz więcej wypożyczalni rowerów, nart, łyżew czy deskorolek, a nawet parków trampolin. Na każdym kroku mamy okazje do dostarczenia swojemu organizmowi dużej dawki endorfin. Sport staje się coraz bardziej modny i popularny. Prowadzi się wszechstronne badania naukowe, nie tylko medyczne, także nikt już nie kwestionuje znaczenia aktywności ruchowej dzieci i młodzieży oraz profilaktycznej i rekreacyjnej roli ruchu dla ludzi w wieku średnim i podeszłym.

W dzisiejszych czasach zdrowie i sprawność fizyczna traktowane są jako warunek podstawowych kompetencji zawodowych i społecznych oraz środek do osiągnięcia lepszej jakości życia. Powiązania aktywności fizycznej ze zdrowiem dobitnie wykazują, że praca nad swoim ciałem i zdrowiem to obowiązek całodziennego rytmu życia człowieka. Formy aktywności fizycznej mogą być różne, od łagodnego joggingu do wyczerpującej gimnastyki, jednak niezależnie od wybranego typu ćwiczeń, jedno jest bardzo istotne i ważne, że trzeba wykonywać je przede wszystkim regularnie oraz czerpać z nich przyjemność oraz to, że wszystkie ćwiczenia powinny dawać nieograniczoną satysfakcję. Trzeba być świadomym, że tylko aktywny tryb życia pomoże nam długo cieszyć się dobrym zdrowiem, zadowoleniem i samopoczuciem.

Systematyczna aktywność fizyczna współczesnych Polaków jest procesem stale rozwijającym się. To dobrze, że staje się niejako „stylem” życia współczesnego człowieka. Z jednej strony podejmuje ją coraz więcej osób, z drugiej zaś – dla pewnych kręgów społecznych jest ona nadal niedostępna. Wydaje się że istnieje konieczność propagowania kultury fizycznej i stałego podnoszenia jej poziomu w skali jednostkowej, jak i całego społeczeństwa.

Literatura:

1. Demel M.: Szkice krytyczne o kulturze fizycznej. Sport i turystyka, Warszawa 1973.
2. Z. Krawczyk, Socjologia kultury fizycznej, AWF Warszawa 1995.
3. Ustawa z dnia 18.01.1996r. o kulturze fizycznej.
4. Trzeźniowski R., W kręgu podstawowych pojęć w dziedzinie kultury fizycznej, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne” 2002, nr 4.
5. Strategia rozwoju sportu w do roku 2015, Ministerstwo Sportu, Warszawa 2007.
6. CBOS Centrum Badania Opinii Społecznej. Komunikat badań. Warszawa wrzesień 2013.
7. Osmólski W., Zaniedbane drogi wychowania- zagadnienia wychowania fizycznego, Warszawa 1928.
8. Pańczyk W., Warchoń K., W kręgu teorii, metodyki i praktyki współczesnego wychowania fizycznego, Rzeszów 2006.

**Андрій Красний, Людмила Компанієць
(Мелітополь, Україна)**

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ЯК ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Потреба в здоров'ї носить загальний характер, вона властива як окремим індивідам, так і суспільству в цілому. Увага до власного здоров'я, здатність забезпечити індивідуальну профілактику його порушень, свідомо орієнтація різних форм життєдіяльності на здоров'я – все це показники загальної культури людини.

Висування проблеми здоров'я в число найважливіших завдань суспільного розвитку обумовлює актуальність теоретичної і практичної її розробки, необхідність проведення відповідних наукових досліджень і вироблення організаційних і методичних підходів до збереження індивідуального здоров'я, виховання потреби в здоровому способі життя і відповідального ставлення не тільки до власного здоров'я, а й до здоров'я інших людей, тобто необхідність у формуванні культури здоров'я такої категорії населення, як студентська молодь. Одним з пріоритетних завдань освіти повинно стати збереження і зміцнення здоров'я учасників навчально-виховного процесу, формування у них цінностей здоров'я і здорового способу життя [1, 3, 4, 5, 6, 18]. Весь період навчання у виші повинен бути заповнений активним формуванням у молоді культури здорового способу життя і самозбережувальних стратегій поведінки.

Культура здоров'я – це комплексне поняття, яке включає теоретичні знання про фактори, що сприяють здоров'ю, а також грамотне застосування в повсякденному житті принципів активної стабілізації здоров'я, тобто оздоровлення. Культура здоров'я людини відображає його гармонійність і цілісність як особистості, адекватність взаємодії з навколишнім світом і людьми, а також здатність людини до творчого самовираження і активної життєдіяльності [3, с. 134-136; 10, с. 176-182].

За твердженням ряду вчених [2, 10, 11, 15, 18], збереження здоров'я цілком залежить від ставлення самої людини до цього дорогоцінного дару природи, від його способу життя, поведінки. Ніхто і ніщо не зможе допомогти зберегти здоров'я, примножити його або, навпаки, втратити його, як це роблять самі люди. Тому актуальним завданням держави, і в тому числі навчальних закладів, є збереження, зміцнення здоров'я молоді, формування ідеології здоров'я як найважливішої життєвої цінності.

Фізична культура займає провідне місце у вирішенні проблеми формування, збереження і зміцнення здоров'я студентів. Сучасному студенту дуже важко зберегти здоров'я в умовах, де він щодня піддається впливу безлічі негативних для організму чинників, що впливають як на його фізичне, так і психічне здоров'я [17, с. 108-109].

Ми вважаємо, що вирішення проблеми збереження здоров'я студентів будуть сприяти наступні умови:

- створення в навчальних закладах освітнього середовища, спрямованого на прищеплення валеологічної грамотності;
- фізичне виховання, спрямоване на підвищення культури здоров'я і навчання навичкам самоконтролю;
- формування активної позиції до свого здоров'я і стійкого інтересу до здорового способу життя.

Важливим моментом у формуванні культури здоров'я студента є залучення його до занять активною фізичною культурою [18, с. 79-84]. І саме фізична активність повинна розглядатися як важливий засіб формування у студентів здорового способу життя, організації відпочинку та дозвілля, відновлення тілесних і духовних сил [9, с. 387-390; 7, с. 108-110]. Це означає, що поряд із заняттями, проведеними за навчальною програмою, необхідна розробка і вдосконалення організаційних форм оздоровчої фізичної культури поза навчальним процесом. Адже саме такі форми занять покликані додатково вирішувати

завдання підвищення фізичної активності студентів. І найбільш доступні в цьому плані форми занять – це самостійні заняття різними видами фізичних вправ і спорту [14, с. 100-104; 5]. Безумовно, залучення студентів до самостійних занять поза рамками програми є підвищенням їх освітнього рівня в питаннях оздоровчої фізичної культури. Реалізація цих потреб забезпечить нормальний ріст і життєдіяльність організму студента і сприятиме залученню його до систематичних занять фізичною культурою [1, с. 188-190].

З метою розвитку та вдосконалення оздоровчої культури студентам необхідно придбати знання, вміння і навички для формування стійкої мотивації на здоров'я, здоровий спосіб і спортивний стиль життя. З огляду на високу захворюваність студентів, особливого значення набуває навчання їх умінь і навичок проведення самостійних занять по поліпшенню здоров'я доступними засобами фізичної культури. Самостійні заняття, що проводяться поза навчальним процесом, зроблять можливим збереження і зміцнення здоров'я студентів засобами фізичної культури на основі природних факторів природи [6, с. 368-369].

Вирішальним у вихованні культури здоров'я студентів має стати цілеспрямоване формування і закріплення усвідомленої, заснованої на глибоких знаннях і переконаннях мотивації і потреби постійно самостійно піклуватися про своє здоров'я, озброєння знаннями і здібностями складати спортивно-оздоровчі програми [8, с. 141-142].

Збереження і зміцнення здоров'я студента – це справа самого студента. Спосіб життя студента є не що інше, як певний спосіб інтеграції його потреб, відповідної їм діяльності та супроводжуваних її переживань. Поліпшення здоров'я кожної людини веде до поліпшення здоров'я суспільства в цілому, підвищенню рівня життя і культури. І про це треба замислюватися навіть не в студентські роки, а набагато раніше.

Велике значення має бажання людини самій зберегти своє здоров'я, нести особисту відповідальність перед самим собою. Поняття культури здоров'я включає в себе теорію і знання, які сприяють і дозволяють зберегти здоров'я, враховуючи повсякденну активну діяльність. Культура здоров'я кожної окремої особистості відображає її всебічний розвиток і гармонійність у взаємодії з навколишнім простором, здатність до самоконтролю, і активну позицію по відношенню до здоров'я і його збереженню. Визначальним у вихованні культури здоров'я студентів має бути формування і закріплення мотивацій і переконань, заснованих на отриманих знаннях, придбання потреби піклування про своє здоров'я. Інтеграція подібної культури в повсякденне життя не тільки студентів, але й кожної людини призведе до загального поліпшення здоров'я суспільства, підвищенню рівня життя [13, с. 30-33].

В даний час ціннісні орієнтації, пов'язані з веденням здорового способу життя і культурою здоров'я не займають належного місця в житті студента. Відсутність відповідної орієнтації в повсякденній поведінці та звичках викликає розбіжність між способом життя студента, викликаним сформованими умовами праці і навчання, і загальними вимогами, що пред'являються нам життям для збереження здоров'я.

Слід враховувати і гендерні особливості стосовно розвитку навичок зміцнення та збереження здоров'я, фізичної культури, здорового способу життя в цілому. За наявними статистичними даними оцінюють себе здоровими більше юнаки, хоча дівчата в більшості своїй більш уважно ставляться до власного здоров'я. Збереженню здоров'я студентів може допомогти створення певних умов, таких як фізичне виховання, навчання самоконтролю, формування інтересу до ведення здорового способу життя [12, с. 226-229].

Варто зауважити, що не дивлячись на авторитет сімейного інституту, освітнього середовища, оточення однолітків і інших факторів, в даний час великий вплив мають інформаційні ресурси, такі як інтернет, соціальні мережі, телебачення, мобільні телефони. Часто довіру до засобів масової інформації навіть вище ніж ступінь довіри до знань отриманих в освітніх установах. Неодмінною умовою зміцнення і збереження здоров'я студентської молоді є високий рівень її культури, яка є обов'язковою частиною загального розвитку кожної людини. Звідси виникає необхідність всіх сфер нашого суспільства в спрямованості на формування цінності здоров'я особистості, як зовнішнього, так і внутрішнього, формування культури здоров'я [16, с. 244-246].

Література:

1. Абдураман А.Ш. Здоров'язберігаючі технології в роботі Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького /А.Ш. Абдураман, М.В. Купреєнко, О.В. Непша, А.А. Проценко, В.С. Ушаков //Алексєєвські краєзнавчі читання: Матеріали регіональної наук.-практ. конф., присвяченої 100-річчю А.А. Хижняка / Відп. ред. В.П. Воровка. – Мелітополь: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2015. – С.188-190.
2. Іваненко В.В. Як зберегти своє здоров'я? /В.В. Іваненко, М.В. Купреєнко// Збірник статей, тез і доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Філософія здоров'я – здоровий спосіб життя – здорова нація». – Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2018. – С.105-107.
3. Карабанов Є.О. Формування культури здоров'я в процесі фізичного виховання школярів / Є.О. Карабанов, М.В. Купреєнко, О.В. Непша // Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Мелітополь, 14-15 вересня 2017 року). – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2017. – С. 134-136.

4. Ковальчук О.В. Здоровий спосіб життя як складова культури здоров'я учнів загальноосвітніх шкіл / О.В. Ковальчук, О.В. Непша // Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Мелітополь, 14-15 вересня 2017 року). – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2017. – С. 137-140.
5. Купреєнко М.В. Використання фізкультурно-оздоровчих технологій в оптимізації рухової активності студентської молоді /М.В.Купреєнко, О.В. Непша// Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи: збірник матеріалів II-ої Міжнародної науково-практичної конференції. – Баку –Ужгород – Дрогобич: Пбсвіт, 2017. – С. 433-435.
6. Купреєнко М.В. Самоконтроль студентів під час занять фізичною культурою і спортом на секційних заняттях /М.В. Купреєнко, О.В. Непша// Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – Вип. 27. – С.368-369.
7. Ковальчук С.В. Структура гуманістичної спрямованості особистості фахівця з фізичної культури і спорту /С.В. Ковальчук, М.В. Купреєнко, О.В. Непша, Г.П. Суханова // Освітні стратегії розвитку духовної та світоглядної культури особистості громадянського суспільства. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. 20-21 квітня 2017 р., м. Дніпро. Частина II./Наук. ред. О.Є.Висоцька. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. – С. 108-110.
8. Котова О.В. Формування культури здоров'я у студентів вищих навчальних закладів в умовах навчально-виховного процесу /О.В. Котова, В.В. Сергеев// Збірник статей, тез і доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Філософія здоров'я – здоровий спосіб життя – здорова нація». – Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2018. – С. 141-142.
9. Лябах Н.В. Особливості впливу фізичних вправ на організм в оздоровчому тренуванні /Н.В. Лябах, О.В. Непша// Сучасна наука: тенденції та перспективи: матеріали регіональної internet-конференції молодих учених (15-19 травня 2017 р.). – Мелітополь, 2017. – С. 387-390.
10. Марків О.Т. Здоров'я людини як фундаментальна цінність культури /О.Т. Марків// Гілея. Філософські науки. – 2009. –Вип. 27. – С. 176-182.
11. Непша О.В. Здоров'я як потреба і цінність людини в сучасному суспільстві /О.В. Непша, Г.П. Суханова, В.В. Іваненко // Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді: матеріали регіональної науково-практичної конференції студентів і молодих учених (02 грудня 2016 р.). – Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. – С. 180-182.
12. Непша О.В. Вікові особливості студентів спеціальностей вищих навчальних закладів на заняттях фізичною культурою /О.В. Непша, М.В. Купреєнко, В.С. Ушаков // Історико-географічний дискурс проблем геосфери: матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 16 травня 2016 р.: зб. наук. праць/за ред. Л.М. Даценко. – Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького. – С. 226-229.
13. Непша О.В. Формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентської молоді до занять фізичною культурою /О.В. Непша, Г.П. Суханова// Фізичне та спортивне виховання у вищих навчальних закладах. Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, Запоріжжя, 13-15 жовтня 2017 року. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2017. – С. 30-33.
14. Непша О.В. Атлетична гімнастика як засіб розвитку силової підготовки студентів-юнаків вищих навчальних закладів /О.В. Непша, Г.П. Суханова, В.С. Ушаков// Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: збірник наукових праць. – Харків: ХДАФК, 2018. – С. 100-104.
15. Суханова Г.П. Моніторинг здоров'я студентів вищих навчальних закладів, віднесених до спеціальних медичних груп /Г.П. Суханова, О.В. Непша// Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту: збірник наукових праць. – Харків: ХДАФК, 2017. – С. 284-288.
16. Суханова Г.П. Проблема впливу мобільних телефонів на здоров'я студентської молоді /Г.П. Суханова, В.С. Ушаков// Збірник статей, тез і доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Філософія здоров'я – здоровий спосіб життя – здорова нація»/за заг. ред. Берегової Г.Д., Рупташ Н.В. – Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2018. – С.244-246.
17. Ушаков В.С. Шляхи формування фізичної культури особистості студентів вищих навчальних закладів /В.С. Ушаков // Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (25-26 квітня 2018 року): збірник тез. – Том 2. – Бердянськ: БДПУ, 2018. – С.108-109.
18. Халайцян А.П. Культура здоров'я особистості як складова частина її фізичної культури /А.П. Халайцян// Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2014. – №3. – С. 79 - 84

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент, Котова Олена Володимирівна.

Ольга Моисеенко, Оксана Урда
(Мелитополь, Україна)

ПРОЦЕСС ЗАНЯТИЙ ФИЗИЧЕСКИМИ УПРАЖНЕНИЯМИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ ДОШКОЛЬНИКА

Обучение является составной частью целостного педагогического процесса, направленного на формирование всестороннего и гармонично развитой личности. В физическом воспитании обучения движениям осуществляется путем непосредственного руководства воспитателя и самостоятельной деятельности детей под его наблюдением. В ходе обучения двигательным действиям происходит развитие познавательных, волевых и эмоциональных сил ребенка и формирования его практических, двигательных навыков. Обучение движениям оказывают целенаправленное воздействие на внутренний мир ребенка, его чувства, мысли, взгляды, постепенно складываются, нравственные качества, двигательные действия, выполняемые детьми, полезные для здоровья и общего физического развития [2, с. 105-107, 5, 11].

Содержание обучения составляют физические упражнения, в том числе подвижные игры, народные игры, подобранные в соответствии с программой [7, с. 123-127].

В процессе воспитания двигательных действий, учитывая психофизиологические особенности развития ребенка, опираясь на его возможности, педагог последовательно ставит перед ним новые двигательные программы. Конкретно это выражается в требованиях программы физического воспитания, направленных на формирование двигательных навыков и физических качеств, уровень которых постепенно повышается [1].

Усвоения нового требует от ребенка определенных физических и психических усилий, преодоления трудностей. В каждом отдельном случае новое программное требование противоречивое по отношению к реальному уровню развития движений, к уже достигнутым двигательным умениям и навыкам. Преодоление этого противоречия и составляет движущую силу развития.

Обучение требует у ребенка собранности, внимания, конкретности представления, активности мысли, развития памяти:

- эмоциональной, если процесс обучения вызывает интерес и связанный с этим эмоциональный отклик;
- образной – при восприятии наглядного образца движений воспитателя и выполнения упражнений детьми;
- словесно-логической – при осмыслении задачи и запоминании последовательность выполнения всех элементов упражнения, содержания и действия в подвижных игре и самостоятельного их выполнения;
- двигательно-моторной – в связи с практическим выполнением упражнений самими детьми;
- произвольной, без которой невозможно сознательное, самостоятельное выполнение упражнений [11].

Обучение детей тесно связано с нравственным воспитанием, формированием нравственных чувств и сознания ребенка, развитие его морально-волевых качеств: доброжелательности и взаимопомощи, целеустремленности, честности.

Таким образом, в процессе обучения движений у детей развиваются умственные способности, этические и эстетические чувства, формируется сознательное отношение к своей деятельности и в связи с этим целеустремленность, организованность. Все это во взаимосвязи является осуществлением комплексного подхода к процессу обучения, который способствует формированию всесторонне развитой личности.

Потребность в здоровом образе жизни необходимо формировать с детства, когда организм пластичен и легко поддается воздействиям окружающей среды. У детей укрепляется желание быть здоровым, вырасти красивым, активным, уметь вести себя так, чтобы не причинить вреда себе и другим. С помощью взрослого ребенок осознает: для того, чтобы быть здоровым, нужно ежедневно выполнять физические упражнения, закаляться, делать зарядку, соблюдать режим дня, есть здоровую пищу, следить за чистотой окружающей среды и помещения, а также соблюдать правила гигиены [3, с. 134-136; 4, с. 137-140; 8, с. 90-92].

На занятиях физическими упражнениями дети получают элементарные представления о строении собственного тела, функции и назначения внутренних органов и систем организма. Через систему специальных упражнений и игр дети знакомятся с признаками здоровья (правильная осанка, походка), учатся защищаться от микробов, избегать опасных мест, при необходимости оказывать себе и другим элементарную помощь. Чем скорее ребенок осознает необходимость своего непосредственного привлечения к богатствам физической культуры, тем скорее у него сформируется важная потребность, отражающая положительное отношение и интерес к физической стороне своей жизни [9, с. 309-310].

В дошкольном возрасте начинает складываться самооценка – наиболее сложный продукт развития сознания ребенка, что проявляется в оценке. Основными факторами формирования самооценки являются: собственная активность личности, оценка окружающих людей, умение правильно оценивать

действия других. На ранних этапах формирования самооценки дошкольника является отражением оценочных суждений взрослых.

Формирование самооценки в процессе двигательной деятельности предусматривает:

– привлечение внимания ребенка к художественному образу, «картины мира» окружающей его природы;

– к способности создать собственный художественный образ – «образ красивого тела»;

– привлечь внимание к красивому двигательному поведению окружающих взрослых [1].

В большей степени этому способствует двигательная деятельность, связанная с четкой установкой на результат (игры-драматизации, спортивные и подвижные игры, спортивные упражнения, игры-эстафеты). Ребенок оценивает свое «Я» по непосредственным усилиям, которые он приложил для достижения поставленной цели. В связи с развитием самооценки развиваются такие личностные качества, как самоуважение, совесть, гордость [11].

В сложных действиях оказывается воля ребенка – преодоление препятствий при достижении поставленной цели. Действенными факторами воспитания воли дошкольника могут служить условия, побуждающие к преодолению трудностей. Особенно ценными в этом отношении являются двигательные и спортивные игры, физические упражнения, основанные на длительном и многократном повторении однообразных двигательных действий. При их выполнении нужно выполнять волевые усилия для преодоления физической и эмоциональной напряженности, постепенно растет. Большое значение имеют применения методов стимулирования волевых усилий, контроль и учет степени развития волевых качеств [2, 9, 11].

Двигательная деятельность активизирует нравственное развитие личности ребенка. Прежде всего она способствует формированию таких положительных личностных качеств, как сострадание, стремление к оказанию помощи, дружеской поддержки, чувство справедливости, честности, порядочности. Это ярко проявляется в играх и игровых упражнениях, выполнение которых ставит ребенка перед необходимостью вступить в контакт со сверстником, оказать помощь в выполнении двигательного задания, найти оптимальные варианты согласований действий. Воспитатель стремится показать зависимость общего результата от выполнения каждым ребенком определенных действий, от хорошего и справедливого отношения к товарищам (помочь товарищу, если он не может выполнить правила игры, использовать вежливые формы предложения услуг, замечаний). Наличие игрового момента способствует поддержанию у всех детей интереса к выполнению общего двигательного задания, без чего невозможно достичь умение видеть другого, действовать с ним. Взаимная ответственность обеспечивает ребенку возможность самоутверждения, развивает уверенность, инициативность, формирует чувство товарищества [6, с. 246-247; 11].

Таким образом, занятия физическими упражнениями – важный фактор формирования личности ребенка дошкольника.

Литература:

1. Вільчковський Е.С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навчальний посібник / Е.С. Вільчковський. – Львів: ВНТЛ, 1998. – 336 с.
2. Дубяга С.М. Роль фізичної культури для дітей молодшого шкільного віку /С.М. Дубяга // Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Мелітополь, 14-15 вересня 2017 року)/ за ред. Л.М. Донченко, С.І. Пачева, І.А. Арсененко, О.В. Непши А.М. Крилової. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2017. – С. 102-105.
3. Карабанов Є.О. Формування культури здоров'я в процесі фізичного виховання школярів / Є.О. Карабанов, М.В. Купреєнко, О.В. Непша // Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Мелітополь, 14-15 вересня 2017 року)/ за ред. Л.М. Донченко, С.І. Пачева, І.А. Арсененко, О.В. Непши А.М. Крилової. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2017. – С. 134-136.
4. Ковальчук О.В. Здоровий спосіб життя як складова культури здоров'я учнів загальноосвітніх шкіл / О.В. Ковальчук, О.В. Непша // Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Мелітополь, 14-15 вересня 2017 року)/ за ред. Л.М. Донченко, С.І. Пачева, І.А. Арсененко, О.В. Непши А.М. Крилової. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2017. – С. 137-140.
5. Ковальчук С.В. Структура гуманістичної спрямованості особистості фахівця з фізичної культури і спорту /С.В. Ковальчук, М.В. Купреєнко, О.В. Непша, Г.П. Суханова // Освітні стратегії розвитку духовної та світоглядної культури особистості громадянського суспільства. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. 20-21 квітня 2017 р., м. Дніпро. Частина II./Наук. ред. О.Є.Висоцька. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. – С. 108-110.
6. Купреєнко М.В. Використання освітньо-розвиваючих та оздоровчих видів гімнастики на уроках фізичної культури /М.В. Купреєнко, О.В. Непша, В.С. Ушаков // Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах//Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. 24-25 березня 2017 р., м. Дніпро. Частина II. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. – С. 246-247.

7. Непша О.В. Українські народні рухливі ігри як засіб національно-патріотичного виховання учнів на уроках фізичної культури та позаурочний час /О.В. Непша, Г.П. Суханова, В.С. Ушаков // Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи: зб. Матеріалів V Міжнарод. наук. практ. інтернет-конф., 20 вересня 2016 р. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – Вип. 5. – С.123-127.
8. Непша О.В. Формування навичок здорового способу життя учнів молодших класів засобами фізичної культури /О.В. Непша, Г.П. Суханова, В.С. Ушаков // Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 23 березня 2018 року. – Житомир: ПП «ДжіВіЕс», 2018. – С.90-92.
9. Непша О.В. Фізична культура як середовище виховання школярів / О.В. Непша, В.С. Ушаков // Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (20-21 квітня 2017 року): збірник тез. – Бердянськ: БДПУ, 2017. – С. 309-310.
10. Непша О.В. Здоров'я як потреба і цінність людини в сучасному суспільстві /О.В. Непша, Г.П. Суханова, В.В. Іваненко // Роль освіти у формуванні життєвих цінностей молоді: матеріали регіональної науково-практичної конференції студентів і молодих учених (02 грудня 2016 р.)/ Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького; за заг. ред. д. філос. н, проф. Р. Олексенка. – Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. – С. 180-182.
11. Шевченко Ю.М. Фізичний розвиток дітей старшого шкільного віку як педагогічна проблема / Ю.М. Шевченко, С.М. Дубяга [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-11/09symcpp.pdf>.

Научный руководитель:

кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, Карабанов Евгений Алексеевич

СЕКЦІЯ: ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

С. И. Казакбаева
(Наманган, Узбекистан)

**НЕОДЕКВАТНОЕ ВОСПРИЯТИЕ РЕАЛИЙ С НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫМ
КОМПОНЕНТОМ ЗНАЧЕНИЯ**

В процессе межнационального общения происходит так называемый «культурный шок», если коммуниканты не подготовлены к осознанию расхождений в ранее привычных понятиях и представлениях в родном и неродном (в нашем случае русском) этносе. Особенно это обстоятельство ярко проявляется в бытовых ситуациях, обычаях, традициях, правилах, предрассудках, религиозных представлениях, которые независимо от идеологической направленности общества издревле как бы пропитали не только жизнь и культуру, но и язык каждого народа.

Несовпадение понятий и реалий, существующих в различных по своей структуре, происхождению, языках т.е. в русском и узбекском, обуславливает неадекватное восприятие информации.

Некоторые образные выражения и реалии не могут быть правильно поняты или точно переданы «в силу их специфической окрашенности или отражения свойственных только данному народу особенностей культурно-исторического характера» [Залевская. 1977, 46-52].

Ассоциативном сопоставлении русского и узбекского языков были выявлены несовпадения, объясняющие причинами, о которых было сказано выше. Например: хлеб – русский по национальности человек ассоциирует со словами «белый, соль, масло, насущный, черствый, свежий»; узбеки – «сытость, есть, доля, сила, поддержка, помощь, продукт питания»; плод – русские – «любви, запретный, вкусный, фантазия»; узбеки – «яблоко, урюк, ягода, вишня, слива, персик, инжир». Со словом хлеб русские ассоциируют прежде всего словом – соль- обычай «встречать дорогих гостей хлебом и солью»; слово насущный – ассоциируется со словом хлеб потому, что хлеб – «наиболее важный продукт питания». Узбеки же встречают гостей прежде всего чаем, а затем обязательно пловом. Для обозначения плова в узбекском языке есть два слова: палов «горячая еда, пища». Даже есть такая пословица: кунингданбиркунингколса – палов е, пулингданбирпулингколса палов е.(ешь плов, даже если тебе осталось жить один день, ешь плов, если из твоих денег у тебя остался всего грош, т.е. от плова никогда не отказывайся).

Затруднения вызывает и различия сочетаемости возможностей слов русского и узбекского языков, которые влекут за собой неразличение стилистической окраски, переносных значений, не имеющих эквивалентов в родном языке в силу национально-культурных различий.

Так, прилагательное белый употребляется в русском языке в переносном значении в сочетаниях «белая ворона, белые пятна, белая горячка». В узбекском языке –«оқйўл» (буквально «в белый путь»// «счастливого пути»); «кўнглиоқ одам» - «простодушный человек», «кўзимниоқу-қароми» (бук. «белок и зрачок моих глаз», «свет моих очей» «о единственном сыне или дочери»). Раньше встречалось такое словосочетание – оқподшо «белый царь» - «о русском царе» [Узбекско-русский словарь, 1956, 312].

Прилагательное голубой в русском языке употребляется, например, в таком словосочетании – «голубая мечта». В узбекском языке есть слово зангори – «голубой» и слово кўк – «синий, голубой, небесно-голубой, лазурный, сизый, зеленый, серый». Слово кўк определяло цвет словосочетания: кўккўз – «голубые глаза»; кўкчай – «зеленый чай», кўк от – «серая лошадь». Это слово употребляется также в значении траура (платье «темно-синего или синего цвета»); кўккиймоқ – «носить траур». [Узбекско-русский словарь, 1956, 288]. Исследования показали, что голубой цвет для русского человека – это «нежность, что-то хорошее»; для узбека – «печаль». Поэтому словосочетание голубая мечта для узбеков воспринимается часто неадекватно.

Прилагательное черный – «қора», в переносном значении в узбекском языке употребляется в значениях «могила, мрачный, безотрадный». В словосочетаниях: қораюрак одам (букв. «человек с черным сердцем») – «завистливый человек, злопыхатель»; «» қора-чақа – «медная монета», «грош». В русском языке переносное значение слова черный имеет несколько другой смысл и сочетается с другими словами; черный глаз – «плохой, который может сглазить»; черная душа – «подлый».

Прилагательное красный «қизил»- в узбекском языке встречается в словосочетаниях: «қизил бош» (букв. «красная голова») – «иранец»; қизилсуз (одам) – (букв. «человек красного слова») – краснослов; «қизилқон» (одам) – (букв. «человек с красной кровью») – «горячий, вспыльчивый человек» (Узбекско-русский словарь, 1956, 91). Для русского же языка характерные переносные значения «красный, лучший, дорогой» («красна девица, красный уголь, красный товар, красно солнышко») в основном встречаются в художественных произведениях, в качестве архаизмов. Такого рода словосочетания узбеками воспринимаются «буквально» и поэтому нуждаются в национально-культурном комментарии.

Информация национальным компонентом значения может быть не доступна, если у говорящего не создана установка на восприятие новой для него действительности, и он не может проанализировать воспринятые факты и явления. Либо у него складывается неадекватное представление о жизни народа-носителя языка под воздействием родной культуры; в этом случае они также не воспринимают соответствующие факты и явления народа-носителя языка.

Неадекватное восприятие идиом с национально–культурным компонентом значения является причиной различных речевых ошибок, нарушений узуса. Это происходит из-за «буквального восприятия» каждого слова, незнания определенного значения, незнания ситуации, в которой употребляется слово с национально-культурным компонентом значения.

Литература:

1. Узбекско-русский словарь. – М., 1956. - 611 с.
2. Узбекско-русский словарь / Под ред. С.Ф. Акабиров, З.М. Маъруфова, А.Г. Ходжаханова. – М., 1959. – 809 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ / СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

- Grochowy Kamila** – Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza Raławówka.
- Байрамали Рахимович Мукимов** – асистент Ташкентський інститут інженерів іригації і механізації сільського господарства.
- Бездетко Аліна Сергіївна** – магістрант Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.
- Доронін Данііл** – магістрант кафедри диригентсько-хорової підготовки Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського.
- Дьоміна Тетяна Михайлівна** – старший викладач кафедри диригентсько-хорової підготовки Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського.
- Ерниязова Сарбиназ Мусаевна** – соискатель Каракалпакского государственного университета.
- Журавель Кирило Володимирович** – кандидат економічних наук, Начальник служби з управління майновими і земельними ресурсами Регіональної філії «Південна залізниця» ПАТ «Укрзалізниця».
- Журавель Олександр Сергійович** – магістрант Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.
- Исмаилова Зухра Карабаевна** – доктор педагогічних наук, професор Ташкентський інститут інженерів іригації і механізації сільського господарства.
- Ігнатенков Артем Миколайович** – Український державний університет залізничного транспорту, здобувач вищої освіти за другим (магістерський) рівнем освітньо-професійної програми «Менеджмент організацій і адміністрування».
- Ігнатєва Ольга Леонідівна** – старший викладач кафедри іноземних мов. Сумський національний аграрний університет.
- Казакбаева С.И.** – кандидат педагогічних наук, доцент. Наманганський державний університет.
- Катаєва Євгенія Юріївна** – кандидат технічних наук, доцент кафедри Програмного забезпечення автоматизованих систем Черкаського державного технологічного університету.
- Кирилюк Людмила Валентинівна** – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки.
- Кириченко Ганна Володимирівна** – аспірант ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом».
- Ковальов Арсеній Юрійович** – здобувач вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем освітньо-професійної програми «Інтелектуальні інформаційні технології» Українського державного університету залізничного транспорту.
- Компанієць Людмила Анатоліївна** – студентка Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Красний Андрій Вадимович** – студент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Крихтіна Неоніла Михайлівна** – кандидат економічних наук, доцент, викладач Харківського гідрометеорологічного технікуму Одеського державного екологічного університету.
- Крихтіна Юлія Олександрівна** – кандидат економічних наук, доцент кафедри «Менеджмент і адміністрування» Український державний університет залізничного транспорту.
- Лєпєхов Іван Сергійович** – магістрант Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.
- Мазепа Андрій Олегович** – аспірант Київського національного університету культури і мистецтв.

- Миколенко Владлен Олегович** – магістр кафедри Програмного забезпечення автоматизованих систем Черкаського державного технологічного університету.
- Моїсеєнко Ольга Олександрівна** – студентка Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Ольшанський Роман Володимирович** – магістрант Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.
- Омелько Мар'яна Анатоліївна** – спеціаліст вищої категорії, викладач циклової комісії обліково-економічних дисциплін Могилів-Подільського технолого-економічного коледжу Вінницького національного аграрного університету.
- Пендерецький Орест Володимирович** – доцент кафедри туризму Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.
- Рябенков Станіслав Васильович** – магістрант Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.
- Смігунова Олена Вікторівна** – кандидат економічних наук, доцент, Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.
- Староватова Світлана Сергіївна** – здобувач вищої освіти за другим (магістерський) рівнем освітньо-професійної програми «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» Українського державного університету залізничного транспорту.
- Стонога Аліна Олександрівна** – асистент кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії.
- Тарасюк Ніна Адамівна** – кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії, Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
- Урда Оксана Олександрівна** – студентка Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Чайка Сергій Сергійович** – здобувач вищої освіти за другим (магістерський) рівнем освітньо-професійної програми «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» Українського державного університету залізничного транспорту.
- Шаропова Шахло Кахрамоновна** – асистент Бухарський філіал Ташкентського інститута інженерів іригації і механізації сільського господарства.
- Шевченко Володимир Євгенович** – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Київський національний торговельно-економічний університет.
- Ямчицький Віталій Станіславович** – магістранти Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

НАСТУПНІ КОНФЕРЕНЦІЇ / СЛЕДУЮЩИЕ КОНФЕРЕНЦИИ

Уважаемые преподаватели, аспиранты, студенты!

Государственное высшее учебное заведение

«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»,
молодежная общественная организация «Независимая ассоциация молодежи»,

студенческое научное общество исторического факультета «Комитет исследования истории и современности»

**Информируют Вас, что 30 сентября 2018 г. проводится VIII Международная научно-практическая интернет-конференция
«Проблемы и перспективы развития современной науки в странах Европы и Азии».**

Планируется работа по секциям:

I. БИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Систематика и география высших растений.
2. Структурная ботаника и биохимия растений.
3. Микология и альгология.
4. Ресурсоведение и интродукция растений.
5. Молекулярная биология, микробиология.
6. Зоология.
7. Физиология человека и животных.
8. Биохимия и биофизика.
9. Генетика и цитология.
10. Биоинженерия и биоинформатика.

II. ГЕОГРАФИЯ И ГЕОЛОГИЯ

1. Регионоведение и региональная организация общества.
2. Наблюдение, анализ и прогноз метеорологических условий.
3. Гидрология и водные ресурсы.
4. Биогеография, биоресурсоведение, биоразнообразие.
5. Картография и геоинформатика.
6. Природопользование и экологический мониторинг.
7. Техника и технологии геологоразведочных работ.
8. Почвоведение.

9. Экономическая география.**III. ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ**

1. Повышение роли государственного служащего на современном этапе развития общества.
2. Современные технологии управления.
3. Взаимодействие различных ветвей власти.
4. Подготовка государственных служащих.

IV. ЭКОЛОГИЯ

1. Состояние биосферы и его влияние на здоровье людей.
2. Экологические и метеорологические проблемы больших городов и промышленных зон.
3. Радиационная безопасность и социально-экологические проблемы.
4. Промышленная экология и медицина труда.
5. Проблемы экологического воспитания молодежи.
6. Экологический мониторинг.

V. ЭКОНОМИКА

1. Банки и банковская система.
2. Внешнеэкономическая деятельность.
3. Финансовые отношения.
4. Инвестиционная деятельность и фондовые рынки.
5. Управление трудовыми ресурсами.
6. Маркетинг и менеджмент.
7. Учет и аудит.
8. Математические методы в экономике.
9. Экономика промышленности.
10. Экономика предприятия.
11. Логистика.
12. Экономика АПК.
13. Региональная экономика.
14. Экономическая теория.
15. Государственное регулирование экономикой.
16. Макроэкономика.

VI. ИСТОРИЯ

1. История Украины.
2. Всемирная история.
3. История науки и техники.
4. Этнография.
5. Устная история.
6. История стран СНГ.

VII. МАТЕМАТИКА

1. Дифференциальные и интегральные уравнения.
2. Перспективы систем информатики.
3. Теория вероятностей и математическая статистика.
4. Прикладная математика.
5. Математическое моделирование.

VIII. ИСКУССТВО

1. Музыкальное искусство.
2. Искусство танца.
3. Театральное искусство.
4. Фото и киноискусство.
5. Искусство дизайна.

XIX. ПЕДАГОГИКА

1. Дистанционное образование в высшей школе.
2. Проблемы подготовки специалистов.
3. Методические основы воспитательного процесса.
4. Стратегические направления реформирования системы образования.
5. Современные методы преподавания.
6. Социальная педагогика.

X. ПОЛИТОЛОГИЯ

1. Избирательные технологии.
2. Проблемы интеграции Украины в мировое сообщество.
3. Отношения Украины с НАТО.
4. Отношения Украины со странами СНГ.

XI. ПРАВО

1. История государства и права.
2. Административное и финансовое право.
3. Охрана авторских прав.
4. Трудовое право и право социального обеспечения.
5. Уголовное право и криминология.
6. Борьба с экономическими преступлениями.
7. Экологическое, земельное и аграрное право.
8. Конституционное право.
9. Гражданское право.
10. Хозяйственное право.
11. Криминалистика и судебная медицина.
12. Предпринимательское и банковское право.
13. Уголовно-процессуальное право.

XII. ПСИХОЛОГИЯ

1. Место психолога на производстве.
2. Формы работы психолога-практика.
3. Современные тенденции в методологии психологических исследований.
4. Психология терроризма.
5. Психолого-педагогические проблемы развития личности в современных условиях.
6. Клиническая психология.
7. Общая психология.
8. Педагогическая психология.
9. Психология развития.
10. Психология труда.
11. Психофизиология.
12. Социальная психология.

XIII. СОЦИОЛОГИЯ

1. Кадровый менеджмент.
2. Современные технологии социального опроса.

XIV. СОВРЕМЕННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

1. Компьютерная инженерия.
2. Вычислительная техника и программирование.
3. Программное обеспечение.
4. Информационная безопасность.

XV. ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ СПОРТ

1. Физическая культура и спорт: проблемы исследования, предложения.
2. Развитие физкультуры и спорта в современных условиях.

XVI. ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Методика преподавания языка и литературы.
2. Риторика и стилистика.
3. Теоретические и методологические проблемы исследования языка.
4. Синтаксис: структура, семантика, функция.
5. Методы и приемы контроля уровня владения иностранным языком.
6. Актуальные проблемы перевода.
7. Язык, речь, речевая коммуникация.
8. Украинский язык и литература.
9. Русский язык и литература.
10. Этно-, социо- и психолингвистика.

XVII. ФИЛОСОФИЯ

1. Философия литературы и искусства.
2. Социальная философия.
3. История философии.
4. Философия культуры.
5. Философия религии.
6. Философия науки.

XVIII. ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Metallurgy.
2. Горное.
3. Литейная Дело.
4. Машиноведение.
5. Электротехника
6. Теплотехника.
7. Гидротехника.
8. Радиотехника.
9. Строительство

XIX. СОЦИАЛЬНЫЕ КОММУНИКАЦИИ. МЕДИА.

1. Журналистика. Теория и история журналистики.
2. Книговедение, библиотековедение, библиографоведение.
3. Социальная информатика. Прикладные социально-коммуникационные технологии.

Оргкомитет конференції планує розміщати доповіді на Web-сторінці по адресу: <http://conferences.neasmo.org.ua>.

По результатам конференції буде сформований електронний збірник матеріалів, який можна буде завантажити в PDF-форматі на головній сторінці конференції по адресу: <http://conferences.neasmo.org.ua/>.

Робочі мови конференції – український, польський, російський, англійський, французький, білоруський, грузинський, армянський, азербайджанський, казахський, узбекський, таджицький, киргизський, молдавський, туркменський.

Останній термін подання матеріалів – 29 вересня 2018 р. (включительно).

Вартість участя в конференції та розміщення статті в електронному збірнику становить:

Організаційні збори - 10 USD США або 10 Євро (переклад в гривні – 500 гривень). (в організаційні збори входить оплата за розміщення на сайті, верстка макета, редактування текстів).

Обсяг статті – не більше 7 сторінок. Завантажити збірник можна буде **через тиждень** на головній сторінці конференції.

Для учасників країн Європи та Азії (за виключенням України) засоби перераховуються наступним чином:

ВНИМАНИЕ!!! В Україні працюють тільки такі системи перекладу.

1. СПОСОБ ПЕРЕВОДА

Або поштовою перекладом на Ф.І.О.: Бобровник Юрій Вікторович, 08401, Україна, Київська обл, г. Переяслав-Хмельницький, ул. Сухомлинського, 34, к. 908. **РЕКОМЕНДУЕМ поштовою перекладом!**

2. СПОСОБ ПЕРЕВОДА MEEST Transfer Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH) (вказуйте код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає організаційні збори)

3. СПОСОБ ПЕРЕВОДА Sigue Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH) (вказуйте код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає організаційні збори)

4. СПОСОБ ПЕРЕВОДА RIA Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH) (вказуйте код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає організаційні збори)

5. СПОСОБ ПЕРЕВОДА Moneygram на Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH) (вказуйте код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає організаційні збори)

ОБРАЗЕЦ ОФОРМЛЕНИЯ СТАТЕЙ

Научная степень и ФИО автора
по образцу Иван Петренко (Киев, Украина)

**Секция, подсекция по образцу (Филологические науки
Методика преподавания языка и литературы.)**

НАЗВАНИЕ СТАТЬИ (БОЛЬШИМИ БУКВАМИ)

Текст статьи

(Ссылки на литературу по тексту в квадратных скобках по образцу [1, с. 23])

Литература:

1. Евремов С. Михаил Коцюбинский / / Ефремов С. Избранное: Ст. науч. разведки. Монографии - К.:
Наук. мысль, 2002. – 760 с.

Научный руководитель:

кандидат исторических наук Бобровник Юрий Викторович

Внимание!

После литературы (в правом углу указывается научный руководитель (для студентов и аспирантов)) подаются сведения об авторах (Ф.И.О. (полностью), телефон, E-mail, место работы или учебы, должность, ученое звание, ученая степень).

К участию в конференции принимаются статьи объемом до 7 страниц набранных в редакторе **WORD** в виде компьютерного файла с расширением *. doc. Шрифт Times New Roman 14. Междустрочный интервал 1,5. Поля со всех сторон 20 мм. Материалы на конференцию принимаются по электронной почте по адресу: neasmo@gmail.com (тема сообщения: 30.09.2018 г.) (в случае если Ваш почтовик выбрасывает **ошибка не отправления** отправляйте на адрес neasmo@ukr.net) или на CD-дисках (дискеты не принимаются) с добавлением печатных материалов + отсканированную копию или ксерокс квитанции об оплате оргвзноса. **В случае отправки научной статьи по электронной почте**, печатные материалы присылать не надо, а к статье, нужно прикрепить отсканированную копию квитанции об оплате оргвзноса.

Адрес оргкомитета:

08401, Украина, Киевская обл., г. Переяслав-Хмельницкий, ул. Сухомлинского, 34, к. 908.

Контактное лицо в Украине и за рубежом: Бобровник Юрий Виктрович

Контактные телефоны: **+38 (097) 923 16 58:**

E-mail: neasmo@gmail.com

ВНИМАНИЕ!

После того, как мы получили от Вас статью, Вы обязательно должны получить ответное сообщение: **«Вашу статью получили и приняли»**. Если такой ответ не поступил, через день после отправки, тогда обязательно позвоните в оргкомитет и сообщите о ситуации.

ВНИМАНИЕ! В случае если Вам нужен электронный сертификат, то в сведениях об авторе, укажите об этом. И мы Вам его вышлем по электронной почте **в течение двух недель после завершения проведения конференции.**

РАБОТЫ ОБЪЕМОМ более 7 страниц не принимаются!

Тексты, набранные межстрочным интервалом 1,0 **НЕ ПРИНИМАЮТСЯ!**

С результатами и форматом проведения подобных мероприятий можно ознакомиться по адресу <http://conferences.neasmo.org.ua/>

Участие в конференции – это отличная возможность осветить свои научные работы для студентов, аспирантов и преподавателей!

ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ УЧАСНИКІВ З УКРАЇНИ

Шановні викладачі, аспіранти, студенти!

Державний вищий навчальний заклад

«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
молодіжна громадська організація «Незалежна асоціація молоді»,

студентське наукове товариство історичного факультету «Комітет дослідження історії та сучасності»

Інформують Вас, що 30 вересня 2018 р. проводиться VIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії».

Планується робота за секціями:

I. БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

1. Систематика та географія вищих рослин.
2. Структурна ботаніка та біохімія рослин.
3. Мікологія та альгологія.
4. Ресурсоведення та інтродукція рослин.
5. Молекулярна біологія мікробіологія.
6. Зоологія.
7. Фізіологія людини та тварин.
8. Біохімія та біофізика.
9. Генетика та цитологія.
10. Біоінженерія та біоінформатика.

II. ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

1. Регіоноведення і регіональна організація суспільства.
2. Спостереження, аналіз та прогноз метеорологічних умов.
3. Гідрологія та водні ресурси.
4. Біогеографія, біоресурсоведення, біорізноманітність.
5. Картографія та геоінформатика.
6. Природокористування та екологічний моніторинг.
7. Техніка та технологія геологорозвідувальних робіт.
8. Грунтознавство.
9. Економічна географія.

III. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

1. Підвищення ролі державного службовця на сучасному етапі розвитку суспільства.
2. Сучасні технології управління.
3. Взаємодія різних гілок влади.
4. Підготовка державних службовців.

IV. ЕКОЛОГІЯ

1. Стан біосфери та його вплив на здоров'я людей.
2. Екологічні та метеорологічні проблеми великих міст і промислових зон.
3. Радіаційна безпека та соціально-екологічні проблеми.
4. Промислова екологія і медицина праці.
5. Проблеми екологічного виховання молоді.
6. Екологічний моніторинг.

V. ЕКОНОМІКА

1. Банки та банківська система.
2. Зовнішньоекономічна діяльність.
3. Фінансові відносини.
4. Інвестиційна діяльність та фондові ринки.
5. Управління трудовими ресурсами.
6. Маркетинг та менеджмент.
7. Облік та аудит.
8. Математичні методи в економіці.
9. Економіка промисловості.
10. Економіка підприємства.
11. Логістика.
12. Економіка АПК.
13. Регіональна економіка.
14. Економічна теорія.
15. Державне регулювання економіки.
16. Макроекономіка.

VI. ІСТОРІЯ

1. Історія України.
2. Загальна історія.
3. Історія науки і техніки.
4. Етнографія.
5. Усна історія.

VII. МАТЕМАТИКА

1. Диференціальні та інтегральні рівняння.
2. Перспективи систем інформатики.
3. Теорія ймовірностей та математична статистика.
4. Прикладна математика.
5. Математичне моделювання.

VIII. МИСТЕЦТВО

1. Музичне мистецтво.
2. Мистецтво танцю.
3. Театральне мистецтво.
4. Фото і кіномистецтво.
5. Мистецтво дизайну.

IX. ПЕДАГОГІКА

1. Дистанційна освіта у вищій школі.
2. Проблеми підготовки фахівців.
3. Методичні основи виховного процесу.
4. Стратегічні напрями реформування системи освіти.
5. Сучасні методи викладання.
6. Соціальна педагогіка.

X. ПОЛІТОЛОГІЯ

1. Виборчі технології.
2. Проблеми інтеграції України у світове співтовариство.
3. Відносини України з НАТО.
4. Відносини України з країнами СНД.

XI. ПРАВО

1. Історія держави та права.
2. Адміністративне і фінансове право.
3. Охорона авторських прав.
4. Трудове право та право соціального забезпечення.
5. Карне право та кримінологія.
6. Боротьба з економічними злочинами.
7. Екологічне, земельне та аграрне право.
8. Конституційне право.
9. Цивільне право.
10. Господарське право.
11. Криміналістика та судова медицина.
12. Підприємницьке та банківське право.
13. Кримінально-процесуальне право.

XII. ПСИХОЛОГІЯ

1. Місце психолога на виробництві.
2. Форми роботи психолога-практика.
3. Сучасні тенденції в методології психологічних досліджень.
4. Психологія тероризму.
5. Психолого-виховні проблеми розвитку особистості в сучасних умовах.
6. Клінічна психологія.
7. Загальна психологія.
8. Педагогічна психологія.
9. Психологія розвитку.
10. Психологія праці.
11. Психофізіологія.
12. Соціальна психологія.

XIII. СОЦІОЛОГІЯ

1. Кадровий менеджмент.
2. Сучасні технології соціального опитування.

XIV. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

1. Комп'ютерна інженерія.
2. Обчислювальна техніка та програмування.
3. Програмне забезпечення.
4. Інформаційна безпека.

XV. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

1. Фізична культура і спорт: проблеми дослідження, пропозиції.
2. Розвиток фізкультури і спорту в сучасних умовах.

XVI. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

1. Методика викладання мови та літератури.
2. Риторика і стилістика.
3. Теоретичні та методологічні проблеми дослідження мови.
4. Синтаксис: структура, семантика, функція.
5. Методи та прийоми контролю рівня володіння іноземною мовою.
6. Актуальні проблеми перекладу.
7. Мова, мовлення, мовна комунікація.
8. Українська мова та література.
9. Російська мова і література.
10. Етно-, соціо- та психолінгвістика.

XVII. ФІЛОСОФІЯ

1. Філософія літератури та мистецтва.
2. Соціальна філософія.
3. Історія філософії.
4. Філософія культури.
5. Філософія релігії.
6. Філософія науки.

XVIII. ТЕХНІЧНІ НАУКИ

1. Металургія
2. Гірництво
3. Ливарна справа
4. Машинознавство
5. Електротехніка
6. Теплотехніка
7. Гідротехніка
8. Радіотехніка
9. Будівництво

XIX. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. МЕДІА.

1. Журналістика. Теорія та історія журналістики
2. Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.
3. Соціальна інформатика. Прикладні соціально-комунікаційні технології

Оргкомітет конференції планує розміщувати доповіді на web-сторінці за адресою: <http://conferences.neasmo.org.ua/>

Робочі мови конференції: українська, польська, російська, англійська, французька, білоруська, грузинська, вірменська, азербайджанська, казахська, узбецька, таджицька, киргизька, молдавська, туркменська.

Останній термін подання статей – 29 вересня 2018 р. (включно).

Вартість участі в конференції та розміщення статті в електронному збірнику складає:

Оргвнесок – 100 грн. (в оргвнесок входить оплата за розміщення на сайті, верстака макету, редагування текстів, електронний сертифікат). Об'єм статті – не більше 7 сторінок. Скачати збірник можна буде через тиждень після закінчення роботи конференції за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua/> натиснувши на слово.

Увага! Реквізити змінено. Кошти перераховуються на:

Картку Приват банку 5168 7456 0127 4365 (одержувач – Бобровнік Юрій Вікторович) та відправити SMS підтвердження про оплату на моб. 097 923 16 58 у повідомленні вказати прізвище учасника конференції.

Або на карту картку **МОНОВАНК 5375 4141 0434 5920** (одержувач – Бобровнік Юрій Вікторович) (переказ через термінали **ІВОХ БЕЗ КОМІСІЇ**, для цього потрібно вибрати в меню **МОНОВАНК вказати номер карти та номер телефону 097 923 16 58**) після переказу орг. внеску потрібно відправити **SMS** підтвердження про оплату на цей же номер, у повідомленні вказати **ЛИШЕ** прізвище учасника конференції.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

ПІБ автора
Місто
за зразком Іван Петренко
(Київ, Україна)

Секція, підсекція за зразком **ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ**
(Методика викладання мови та літератури)

Назва статті (великими літерами)

Текст статті

(посилання на літературу по тексту у квадратичних дужках за зразком [1, с. 23])

Література:

1. Коцур В.П. Історія середніх віків: [у 2-х т.]. – Т.1. Раннє середньовіччя: курс лекцій. / В.П. Коцур, В.О. Балух. – Чернівці: Наші книги, 2009. – 496 с.
2. Пангелов Б.П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навч. посіб. / Б.П. Пангелов. – К.: Академвидав, 2010. – 248 с.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, Петренко Іван Петрович

Увага!

Після літератури (у правому куті вказується науковий керівник (для студентів та аспірантів)) подаються відомості про авторів (П.І.П. (повністю) телефон, Е-mail, місце роботи або навчання, посада, вчене звання, науковий ступінь).

До участі у конференції приймаються статті **обсягом від 5 до 7 сторінок** набраних у редакторі WORD у вигляді комп'ютерного файлу з розширенням *.doc. Шрифт Times New Roman 14. Міжрядковий інтервал 1,5. Поля з усіх сторін 20 мм. Матеріали на конференцію приймаються електронною поштою за адресою: neasmo@gmail.com (тема повідомлення: **30 вересня 2018 р.** (у разі якщо Ваш поштовик викидає помилку не відправлення відправляйте на адресу neasmo@ukr.net)) або на CD-дисках (**дискети не приймаються**) із додаванням друківаних матеріалів + відскановану копію або ксерокс квитанції про сплату оргвнеску. У разі відправки коштів оргвнеску на картку Приватбанку ксерокопію квитанції не надсилається (достатньо відправити **SMS** вказавши прізвище автора доповіді).

Увага! У разі відправки статті та квитанції про оплату оргвнеску електронною поштою, надсилати друківані матеріали Укрпоштою не потрібно!

Увага! Після того, як ми отримали від Вас статтю, Ви обов'язково маєте отримати повідомлення-відповідь: **«Вашу статтю отримано та зараховано»**. Якщо така відповідь не надійшла через день після надсилання, тоді обов'язково зателефонуйте оргкомітету і повідомте про ситуацію.

Увага! У разі якщо Вам потрібний електронний сертифікат, то у відомостях про автора, вкажіть про це. І ми Вам його надішлемо електронною поштою на протязі двох тижнів після завершення проведення конференції.

Адреса оргкомітету:

08401, Київська обл. м. Переяслав-Хмельницький, вул. Сухомлинського, 32, гурт. 1, кім. 108.

Координатор – Бобровнік Юрій Вікторович

Контактний телефон: (097) 923 16 58.

РОБОТИ ОБ'ЄМОМ менше 3 сторінок НЕ ПРИЙМАЮТЬСЯ!

ТЕКСТИ, НАБРАНІ МІЖРЯДКОВИМ ІНТЕРВАЛОМ 1,0 НЕ ПРИЙМАЮТЬСЯ!!!

З результатами та форматом проведення попередніх конференцій можна ознайомитися за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua/>

ЗМІСТ / СОДЕРЖАНИЕ**СЕКЦІЯ: ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ**

Людмила Кирилук, Ніна Тарасюк (Луцьк, Україна) ГІДРОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДУБЕНСЬКОГО РАЙОНУ.....	6
Орест Пендерецький (Івано-Франківський, Україна) СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ЧИННИК КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ.....	8

СЕКЦІЯ: ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Ганна Кириченко (Київ, Україна) КЛАСИФІКАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ.....	10
Юлія Крихтіна, Арсеній Ковальов (Харків, Україна) РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ.....	12

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА

Аліна Бездетко, Олександр Журавель, Станіслав Рябенков (Харків, Україна) ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	14
Кирило Журавель (Харків, Україна) ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ.....	16
Артем Ігнатенков, Неоніла Крихтіна (Харків, Україна) ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЛОЯЛЬНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ».....	17
Роман Ольшанський, Віталій Ямчицький (Харків, Україна) НЕОБХІДНІСТЬ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	20
Олена Смігунова, Іван Лепехов (Харків, Україна) ОСОБЛИВОСТІ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕРНА КУКУРУДЗИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	22
Світлана Староватова, Юлія Крихтіна (Харків, Україна) ЗМІСТ ТРАНСПОРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	25
Сергій Чайка, Юлія Крихтіна (Харків, Україна) БЮДЖЕТУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА.....	27

СЕКЦІЯ: МИСТЕЦТВО

Данііл Доронін, Тетяна Дьоміна (Одеса, Україна) ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНИХ УМІНЬ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	31
Андрій Мазепа (Київ, Україна) ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СУЧАСНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ ТЕЛЕВІЗІЙНИХ СЕРІАЛІВ НА ГЛЯДАЧА.....	33

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА

Ольга Ігнат'єва (Суми, Україна) ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ-АГРАРНИКІВ.....	35
Зухра Исмаилова (Ташкент, Узбекистан) ИНТЕРАКТИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ СТУДЕНТОВ КАК СПОСОБ РЕАЛИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА В ОБРАЗОВАНИИ.....	37
Байрамали Мукимов (Ташкент, Узбекистан) МЕТОД ПРОЕКТОВ.....	38
Мар'яна Омелько (Могилів-Подільський, Україна) ПИТАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДО НАВЧАННЯ ТА САМОРОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ.....	40
Аліна Стонога (Харків, Україна) ІНДИВІДУАЛЬНІ СТИЛІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
Шахло Шаропова (Бухара, Узбекистан) РАБОТА С ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМИ ТЕКСТАМИ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ ТЕХНИЧЕСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО СПЕЦИАЛИСТА.....	43

СЕКЦІЯ: ПРАВО

Сарбиназ Ерниязова (Нукус, Узбекистан) ПРИНЦИПЫ И ФОРМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ МЕЖДУ ЖОКАРГЫ КЕНЕСОМ И СОВЕТОМ МИНИСТРОВ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН.....	45
--	----

СЕКЦІЯ: ПСИХОЛОГІЯ**Володимир Шевченко (Київ, Україна)**

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ АСПЕКТІВ ПРОБЛЕМ В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	48
---	----

СЕКЦІЯ: СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ**Владлен Миколенко (Черкаси, Україна)**

РОЗРОБКА АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ ФІРМИ З ПРОДАЖУ КОМП'ЮТЕРНИХ КОМПЛЕКТУЮЧИХ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ЕКСПОНЕНЦІАЛЬНОГО ЗГЛАДЖУВАННЯ.....	51
--	----

СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ**Kamila Grochowy (Rzeszów, Polska)**

ROZWÓJ KULTURY FIZYCZNEJ I SPORTU WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE.....	54
--	----

Андрій Красний, Людмила Компанієць (Мелітополь, Україна)

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ЯК ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	56
--	----

Ольга Моисеенко, Оксана Урда (Мелітополь, Україна)

ПРОЦЕСС ЗАНЯТИЙ ФИЗИЧЕСКИМИ УПРАЖНЕНИЯМИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ ДОШКОЛЬНИКА.....	59
--	----

СЕКЦІЯ: ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ**Казакбаева С. И. (Наманган, Узбекистан)**

НЕОДЕКВАТНОЕ ВОСПРИЯТИЕ РЕАЛИЙ С НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫМ КОМПОНЕНТОМ ЗНАЧЕНИЯ.....	62
---	----

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ / СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ.....	64
---	-----------

НАСТУПНІ КОНФЕРЕНЦІЇ / СЛЕДУЮЩІЕ КОНФЕРЕНЦИИ

Информация для участников из зарубежных стран.....	66
---	-----------

Інформація для учасників з України.....	69
--	-----------

Українською, польською, російською, англійською, французькою, білоруською, грузинською, вірменською, азербайджанською, казахською, узбецькою, таджицькою, киргизькою, молдавською, туркменською мовами

Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції **«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії»** // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2018 р. – 73 с.

Материалы VII Международной научно-практической интернет-конференции **«Проблемы и перспективы развития современной науки в странах Европы и Азии»** // Сборник научных трудов. – Переяслав-Хмельницкий, 2018 г. – 73 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор історичних наук, професор, дійсний член НАПН України,
ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Упорядники: Ю.В. Бобровнік, А.М. Вовкодав

Верстка та дизайн: Ю.В. Бобровнік, А.М. Вовкодав

Проведення VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції **«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії»** та видання збірника наукових матеріалів стало можливим завдяки організаційній підтримці **молодіжної громадської організації «Незалежна асоціація молоді»**

Відповідальність за достовірність матеріалів несуть автори публікацій.

Матеріали конференції розміщені на сайті МГО «Незалежна асоціація молоді»
за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua>

Адреса оргкомітету конференції:

08401, Київська обл. м. Переяслав-Хмельницький, вул. Сухомлинського, 32, кім. 108.

